NICOLETA VOINESCU

Drumul spre Constantinopol

EDITURA EMINESCU

NICOLETA VOINESCU

Drumul spre Constantinopol

195

EDITURA EMINESCU
1983

Cuprins

Profesorului de muzică din Medgidia, Mircea Dragomirescu, in memoriam.

I

BEIUL IEŞI DIN GARNIZOANĂ PE calul său alb. În spatele lui, pe un cal mic de stepă, venea Zenab. Îi auzea respiraţia grea.

Femeia Zenab era îmbrăcată în negru. De mult timp mijlocul plin nu mai îngăduia centura cu paftale. Fiindcă era destul de frig în dimineaţa aceea de mai, îşi pusese peste cozile lungi o basma cu ciucuri; tot neagră. Semăna, aşa îmbrăcată, cu femeile creştine ale ţinutului, nevestele ciobanilor retraşi spre marginea oraşului, în case mici de bârne.

Cu ochii lui albaştri, puţin bulbucaţi, beiul privea dealul Columbaba, mic, împădurit şi mândru. Celelalte înălţimi mai domoale, cu şeile tăiate de puţinele ape din sangeacul Babadag, reşedinţa eyaletului Silistra, erau în dimineaţa aceea acoperite de ceţuri. Vălurile începeau să se destrame şi căciula, până atunci brumărie a dealului, deveni verde. Din clocotul ceţii, Columbaba ieşise hotărât să-şi păstreze tainele. Începură să cânte prigoriile şi pitpalacii.

Primăvara şi toamna ţinutul era foarte frumos. Doar iarna vânturile care veneau dinspre Kara Deniz, marea cea neagră şi rea, făceau viaţa în garnizoană mai puţin plăcută. Dar locuinţa beiului era încălzită cu trunchiuri de ulm, lemn scump care costa multe accele, iar în meydanul de lângă beilic soldaţii îşi frigeau mâinile la tăvile cu mangal. Tizicul nu-l îngăduise beiul, el era folosit de tătari. Pentru potolirea tătarilor din Bugeac fusese trimis aici de către sultanul Ibrahim, în toamna trecută, în anul 1056 de la Hegiră, 1647 în calendarul creştin.

Beiul îşi aminti versurile unui poet persan şi ochii i se îngustară puţin. Versurile cântau pacea sufletului care se odihneşte la malul mării. Dar marea îi aducea amintiri neplăcute şi nu iubea marea nici măcar în amintire.

De ce să-şi amintească de Davud paşa, marele beilerbei de Rumelia, care cu şapte ani în urmă cucerise cetatea Azacului, bine apărată de cazaci? De atunci bătrânelul Davud se bucura de toate favorurile sultanei mame şi sultana validé ştia să răsplătească. Tot la asediul Azovului, el, Mehmet Derviş, pierduse bătălia pe uscat. Sultana mamă, care-l ocrotise până atunci, abia-l mai primea prin porţile secrete ale seraiului.

Fuseseră ani grei. Domnia lui Ibrahim era din ce în ce mai rea. Sultanul nebun făcea totul după pofta inimii, nici marele şeic nu i se mai împotrivea. Din legiuirile drepte şi aspre date de Mehmet, cuceritorul Constantinopolului, şi întărite de marele padişah Osman, nu mai rămăsese nimic. Furau cadiii, minţeau vizirii, timarioţii, cei mai buni călăreţi ai imperiului, leneveau în haremuri, akingiii prădau beilicurile. Domnii din Moldova şi Ţara Muntenească erau prea bogaţi. Rákóczi, principele Transilvaniei, îşi spusese că are înţelegere şi alianţă cu suedezii şi nu se mulţumise cu cele şapte comitate care, după tratatul încheiat cu Austria, se aflau în stăpânirea lui. La Azov tătarii se uneau cu cazacii şi luptau împotriva ruşilor cu care sultanul se afla în bună pace. Vilaietul Akkermanului primejduia liniştea imperiului. Cum putea beiul să dobândească pacea sufletului cântată de poetul persan?

Beiul privea dealul. Într-o parte arăta golaş. De două ori fusese tăiată pădurea. Carele ce duceau spre Anatolia lemnul vârtos al ulmilor, bun pentru afeturi de tun, bătătoriseră drumul domnesc spre Constantinopol, neoprite de ploaie sau vreo zăpadă târzie, a mieilor, cum zicea şubanul crescător de koium către care se îndrepta acum pentru a da în grija femeilor din casele de bârne pe georgiana Zenab.

Din cioturile care se ridicau de o palmă deasupra pământului seva mustea încă. Respinse de piatra neîndurătoare, rădăcinile se încolăceau, se prindeau de piatră cu dorinţa de a învinge. Trăgeau din seva pământului hrană pentru trunchiurile tăiate şi o lepădau tot pământului, neştiind ce să facă după legea cea nouă a morţii. Din rumeguşul şi pământul bătătorit de baltaci, tăietorii de lemne, se ridicau bătrânii toporaşi cu floarea mare, decolorată. Meişorul dăduse spic şi frăguţa floare. Printre steluţele ei albe ştevioara şi susaiul amărui cu frunzele verzi, puţin înegrite de umbra pădurii, se bucurau de căldura acelei dimineţi din luna şaban.

„Nimic nu e mai de preţ ca pacea sufletului, în grădina seraiului, omul e trandafir trecător.“

Beiul privi cerul, cartea cea mare şi misterioasă, şi deodată îşi aminti de cărţile secrete ale imperiului.

În toamna trecută, când, călare pe calul său alb, însoţit doar de câţiva spahii, se pregătea să părăsească vestita capitală, Constantinopol, pentru a veni în sangeacul Babadaghi, aflase că a fost şters din Cartea secretă a imperiului, ceea ce însemna o condamnare la moarte. Sultanul, sfătuit de Cinci Hoca, prietenul său, îl trimisese aici să astâmpere pe tătarii care veneau din Bugeac tocmai la marginea fluviului Tuna, dar sultanul îi cunoştea pe tătari, ştia viclenia şi îndârjirea lor. În prima luptă îi împinsese departe, până în satul de pescari Sacgi, şi umpluse apele fluviului cu sângele lor.

Scrisese în divanul său atunci:

„Cu roşii lalele am umplut apa Dunării Şi sabia plină de sânge am spălat-o în fluviu ca un învingător”.

Ceea ce nu ştia nebunul Ibrahim aşezat în tronul vestitului Osman legiuitorul, tronul acela imens, bătut cu toate smaragdele şi safirele pământului era că el, Mehmet, fala învăţătorilor de la Medrese, nu avea de gând să moară, chiar dacă numele său fusese şters din Cartea secretă a imperiului. Prea era îndârjită firea şi nervii prea ascuţiţi ca să nu reuşească. Ramazul său,

harta cerului în ziua naşterii, cum ziceau privitorii prin astrolab, se întunecase doar o dată, atunci la pierderea Azovului, Fusese scos din capcanele Caucazului de femeia care călărea în spatele său. Bolnav şi istovit ajunsese la Batumi, iar intrarea în Islambol se făcuse ferit. Până atunci, sultana validé îl ocrotise, dar nu se mai putea baza pe firea ei schimbătoare. De două ori îşi pusese valideaua vălurile negre pe timpul domniei sultanului Murad, semn că-i presimţise moartea. Nici când devenise beţiv sultanul Murad nu dădea femeilor dreptul să se amestece în treburile imperiului. Şi sultana, Faţă-de-lună-plină, iubea puterea şi-l iubea pe fiul Ibrahim, sultanul de acum, speriat de anii cât fusese la închisoarea vrăbiilor, de cutremure, fără voinţă, cheltuindu-şi forţa de nebun doar în harem.

Patima pentru femei a sultanului fusese salvarea beiului. După căderea în dizgraţia sultanei Faţă-de-lună-plină, beiul hălăduise un timp fără grijă. Avea destui guruşi pentru patimile sale. Descoperise dincolo de Atmeydan, într-o mahala deocheată, o ceată de zorbagii, mari jucători de ghiulbahar, şi acolo-şi pierdea nopţile de Ramazan. Până când punga se golise. În harem femeile începuseră să cârtească, ameninţau că-l vor spune cadiului fiindcă le năpăstuieşte, lipsindu-le de cele necesare traiului. Numai gureşa Zulfie îşi găsea, numai ea ştia cum, mijloacele de trai. Venea mereu în harem cu cearcăne cât goldana şi năştea din când în când câte un prunc. Iar Zenab nu cerea nimic, ce să ceară o creştină sclavă?

Când nu mai avu bani, începu să-şi piardă vremea în discuţii religioase. Seicul auzise că este un küfri, profanator al religiei profetului, şi beiul fusese condamnat la un an de închisoare. Un an nesfârşit în care timpul, privit prin mica ferăstruică din tavan în prefacerile lui de zi şi noapte, părea fără sfârşit.

La întoarcere le găsise în harem doar pe Zulfie şi Zenab. Zenab nu mai arăta ca o fetişcană, se împlinise,

era tot harnică şi tăcută. Hotărâse, după o noapte de nesomn, s-o dăruiască sultanului Ibrahim, mai întâi însă i-o dădu sultanei mame ca aceasta, la rândul său, dăruind-o fiului să-l bucure în prima noapte a Bairamului.

De mult timp sultana mamă se ocupa de femeile intrate în haremul lui Ibrahim. Astfel, influenţa ei era din ce în ce mai mare. Prin femei ştia tot, punea la cale tot. Simţurile mereu asmuţite ale sultanului nebun se potoleau în camera cu pereţii îmbrăcaţi în samur.

Intrase iar în graţiile sultanei mame şi aşa dobândise ţinutul Babadag unde fusese trimis bei de margine, dar fără tugra, fără sigiliu. Era bine şi aşa. Când în zorii zilei de octombrie trecuse pe uliţele întortocheate ale capitalei, semeţ, cu turban alb şi caftan de atlaz croit după linia şi modelul prinţului eleganţei, Abaza paşa, duşmanii erau mai puţin veseli. Doar Cinci Hoca, ieşit întâmplător în cale, zâmbea. Privindu-i ochii albaştri, rotunzi, puţin bulbucaţi, cu albul strălucitor, lunar, al corneii, Cinci Hoca înţelesese totul.

„Allah cu tine“ îi spusese, în timp ce dungile acelea ca două ghiare din jurul gurii tremurau. „Caspica n-a fost o baltă pentru pescari, Mehmet al lui Ali oglu, şi nici Kara Deniz, marea cea adâncă şi rea, nu e un dar pentru leneşi. Soarele e mai puternic la marginea imperiului, caii îşi rup foarte repede gleznele, iar locuitorii ştiu să sară pe la spate în gâtul soldatului. Domnul Vasile al Moldovei e prieten viclean şi doamna lui are case la Ibraila. Pe drumul domnesc o să treacă şi caii cadiului de Brăila. Cadiul tocmeşte hoţi care fură caii din convoaie, apoi le pune semnul lui şi-i duce spre Poartă. Sunt mulţi hoţi de cai pe acolo, dar şi multe herghelii. Nu piaştrii îl interesează pe cadiu, ci graţiile sultanei valide. N-o să-ţi fie prieten, să nu te încrezi în el. Dar piatra ţinutului Babadag e vârtoasă, Mehmet al lui Ali oglu, şi mai sunt pe acolo femei blonde cu dinţii ca mărgăritarele. Acolo locuieşte şi Abdişa, soţia crescătorului de iepe, Izmet.“

„Am sabia“ îi răspunsese Mehmet şi se gândise la

profetul care, primit de Allah în cerurile sale, ceruse puterea de a face minuni. „Ai sabia“ îi spusese Allah, „cu ea să te faci ascultat. Moise şi Iisus au avut cuvântul, dar n-au fost crezuţi. Tu loveşte cu sabia, loveşte şi supune!“

Avea sabia, dar o mai avea şi pe Zenab. Sultanul o trimisese după o noapte de dragoste înapoi în haremul beiului. Trebuia s-o primească fiindcă fusese numit bei. Nu voia să-l supere pe sultan. Femeia se gălbejise, se ascundea prin unghere, vomita mai des. O iscoadă de la palat îl sfătuise s-o ia pe Zenab cu el, căci femeia poartă în pântece prunc preaslăvit de sultan. Numai un copil al lui Ibrahim dădea aşa de repede de veste.

Când fusese trimis în sangeacul din marginea imperiului, departe de podurile pline de lume, de forfota capitalei, în care se auzeau până târziu strigătele gelepgiilor şi trebuia să ocoleşti încăierările de spahii, beiul avea patruzeci de ani, mulţi duşmani şi niciun fel de avere.

Un an de guvernare era prea puţin pentru ceea ce credea că i se cuvine.

În spatele său Zenab scoase un suspin.

Întoarse capul şi văzu faţa vânătă a femeii. Îşi scoase basmaua şi părul negru, despărţit printr-o cărare, era plin de sudoare. Pleoapele grele şi umflate coborau peste ochii ei întunecaţi.

„De n-ar muri”, gândi beiul, „de n-ar muri înainte de naşterea copilului”.

Înţelegându-i parcă gândul, femeia suspină şi-l întrebă cu glasul ei puţin răguşit dacă mai este mult până la casele ciobanului. Apoi îşi şterse fruntea şi se clătină frântă de primul junghi care dădea de ştire că viaţa cere să iasă la lumină pentru a mulţumi pământului şi creatorului acestui pământ.

„Şi dacă e fiul meu?“, gândi beiul şi se bucură.

Lângă gardul de nuiele care împrejmuia casa ciobanului, descălecă şi făcu semn bărbatului care-i ieşi în întâmpinare să ajute femeia. Zenab coborî din şa.

Durerea o lăsase. Cu mâna streaşină la ochi, privea dealul înverzit, dorind parcă să se bucure pentru ultima oară de frumuseţea lui.

Pădurea vuia ca marea. Frunzele cerate de frasini păreau harpe atinse de mâinile pricepute ale ginilor, duhurile pădurii.

*

Beiul învăţase uşor limba locuitorilor din sangeacul său, cum uşor învăţase la Medrese persana, araba şi, mai târziu, de la nişte ragusani, latina. Turceşte vorbea în grai ales, ca poeţii, şi visa el însuşi să întocmească un divan, când viaţa îi va da răgaz şi gândul se va aşterne lin, netulburat de grija zilei.

Cu obrazul proaspăt masat de băieşiţe, cu ochii lui albaştri, puţin bulbucaţi, abia amintind rasa turanică amestecată cu cine ştie ce rasă omenească blondă, beiul era frumos în dimineaţa aceea. Mângâie armăsarul legat de un ulm subţire, îndoit în partea de unde băteau vânturile stepei.

Zenab suspină din nou.

„S-a urâţit“, gândi beiul. „De-ar naşte odată!“

Părul ei aspru, cu fir gros, împletit cu panglici, ajungea dincolo de mijloc. Deşi mergea cu ochii în jos, era în trupul acela atâta viaţă şi voinţă, încât un bărbat mai puţin trufaş ar fi luat-o în seamă. Zenab avea faţa ca laptele în care se oglindeşte seara lumina palidă a soarelui. Din cauza genelor lungi şi negre nu se vedea culoarea ochilor. Beiul căuta în sine amintiri care să-i trezească măcar îngăduinţa faţă de ea, dar nu le găsea. Aici putea să i se întâmple oricând ceva neplăcut. Poate fuseseră tocmiţi neferi care să-l atace într-o noapte, odată ce era şters din cărţile secrete ale imperiului. Ce rost mai avea să aibă grijă de o femeie? Dar o adusese în casele ciobanului de teama femeilor din haremul său.

— Zenab a venit să privească stelele, mai aproape de

pământ, spuse beiul şi zâmbetul său trase spre tâmple ochii albaştri.

Minţea. Venise de fapt să vadă herghelia ciobanului. Patima lui pentru cai era mai mare decât cea pentru cadâne.

Bărbatul care ieşise din pridvor părea că nu înţelege limba ce i se vorbea.

— O las aici o vreme, baciule, mai vin din când în când. Ai femeie, ştie să pregătească intrarea în lume a unui prunc. Dacă i se întâmplă ceva copilului, nu veţi scăpa de ascuţişul sabiei mele!

Zenab privea dealul înverzit, cu o bucurie copilărească. Durerile încetaseră şi ea se simţea puţin eliberată. Faţa, obosită de veghea nopţii, se colora.

— E creştină, spunea beiul, îngăduie-i să-şi facă rugăciunile la icoanele voastre. După ce va naşte, cu lapte de iapă o să se înzdrăvenească, de aceea înălţimea mea ţi-a făcut favoarea de a aduce o femeie din haremul meu. Las în grija lăudatei tale soţii această copilă, voi veni s-o iau în al patrulea pătrar al lunii şaban. Tuşeşte cam mult, în stepa Caspicei va fi răcit, marea nu e bună pentru plămânii tineri.

Amintirea Azovului îi încreţi puţin fruntea, dar altă amintire se încropea acum ca din ceţuri. Undeva, în alt timp, o femeie îmbrăcată în negru se apleca peste o covată în care dormea un copil şi copilul acela era parcă el. „Visez şi ziua“, gândi beiul, „prea mult nesomn în ultimele nopţi“. Dar femeia în negru iar se apleca peste covată şi copilul întindea mâinile. Lângă covată era un miel cu blana de catifea, o mică vietate ce respira lângă el şi mişca nările mari, parcă adulmecând lumea. Îşi mai amintea o luminiţă şi zgomotul înfundat de copite. Treceau pe deasupra pământului şi copilul acela se găsea undeva ascuns de coaja acestui pământ.

— Rău face înălţimea ta că rămâne aici, spuse bărbatul, care tăcuse până atunci. Tătarii sunt răi şi s-au înmulţit. La Istanbul au rude care-i apără de mânia

sultanului. Mai au şi cai buni, trimit convoaie ce ajung cu bine în grajdurile imperiului. Numai pe noi nu ne apără nimeni. Cadiul a făcut judecată unui neam de-al meu şi neamul acela, acum, a ajuns cu ură pe casa mea.

— În imperiu se ştie că aveţi oi bune cu blană creaţă şi moale. Aerul e sărat şi iarba la fel, lâna capătă luciu şi e bună pentru ţesut. Hainele şiiţilor sunt mai puţin moi ca ale voastre, aşa-i? Acum, după ce am văzut că Zenab a intrat în casă, aş vrea să cercetez herghelia de iepe buiestraşe, pe care s-o încredinţez, cu inimă curată şi fără dorinţă de răsplată, înţeleptului Ibrahim sultan.

Şi fără să vrea, ochii lui căpătară lumina ironică, dar bărbatul tăcut ştia să privească nu numai în ochii omului, ci şi în sufletul lui.

— Armăsarul cel alb pe care l-am văzut într-o zi, îl cumpăr. Nu valorează cât armăsarii arăbeşti, dar e soi bun.

— Nu-l mai am! L-a fost furat o iscoadă a lui Mîrza tătarul.

Porniră pe o potecă nu prea lată. De o parte şi alta, iarba cosită începea să pălească. Mirosul puţin putred înţepa nările. Cărarea urca uşor încolăcind dealul. Copacii, cu rădăcinile în afară îşi tremurau frunza verde. O vietate ţâşni şi pieri în tufiş. Era o vulpe roşcată. Se auzea din ce în ce mai bine nechezatul cailor.

Pădurea se sfârşi deodată. Soarele lumina poiana de pe vârful teşit al dealului. Cerul stăpânit de soare avea culoarea florii de piersic. Printre ierburile mari păştea herghelia. Cai preţuiţi pentru talia lor mică alergau, se hârjoneau, nechezând. Nu văzuseră omul pentru a se teme de el. Încremenit, beiul privea caii. Ce mulţi erau...

— S-au îngrăşat prea mult, mai trebuie puşi la treabă, spuse beiul. Îmi place gâtul lor gros şi capul mic, dar sunt prea scunzi. Herghelia lui Izmet este mai de preţ.

Cu marele crescător Izmet Edip, beiul nu se afla în bună înţelegere. Izmet ştia taina încrucişării iepelor, dar nu ştia tainele soţiei sale, Abdişa.

Beiul o văzuse de două ori pe Abdişa fără feregea şi ochii ei mari, albaştri, îl priviseră fără ruşine. Beiul iubea femeile nesfioase care-l înfruntau. Pe când se mai afla în Constantinopol şi mergea în cartierul de magherniţe din Atmeydan, o cunoscuse pe nevasta lui Galip, cel mai bun jucător de ghiulbahar. Nurten Hanîm văzuse mulţi bărbaţi care intraseră în magherniţa ei atraşi de patima jocului. Nu judeca pe nimeni după haină şi nici după vorbă, avea ea alte semne pentru cunoaşterea omului. Ce bună era Nurten Hanîm şi cum ştia să se apere de bărbatul Galip, când furia şi gelozia îi bulbucau ochii. Şi ce multe se povesteau despre Nurten Hanîm...

Şi despre Abdişa auzise prea multe vorbe pentru ca unele din ele să nu fie şi adevărate. Se spunea că jumătate din numărul de papuci lăsaţi la uşa micuţei geamii era cusută de Abdişa, mare meşteră. Dar câte nu se mai spuneau despre cea mai bogată femeie! În casele ei cu două caturi de pe strada cea pietruită care dădea spre beilic, veneau mulţi oaspeţi. Dar nimeni nu intra în grădina femeii Abdişa, nici nu ieşea, fără să fie văzut.

Paşa din Tulcea, când venea în garnizoana din Babadag, îl căuta pe Izmet Edip. De fapt pe Abdişa. Atunci aleea pietruită era măturată din zori şi Abdişa văzută îngrijind tufele de trandafir din grădină, îmbrăcată ea însăşi ca un trandafir. Paşa din Tulcea nu iubea copacii. Ca să fie pe placul oaspetelui, Abdişa tăiase copacii din grădină. Lăsase la vedere însă cioturile arse de soare şi înnegrite de ploi. Tăiase şi viţa care umbrea ferestrele cu gratii. De o parte şi de alta a aleii creşteau doar trandafiri cu tufă mică. Dar se lăsa prea mult privită femeia şi de aceea stârnea interesul. Curioşii care se ascundeau ca să vadă mai des ce se întâmpla în casele crescătorului de iepe spuneau că odaia femeii e în aşa fel construită încât să se audă nu numai sunetele viorii cu trei corzi şi daireaua, ci şi şoaptele, chiar şoaptele de dragoste, oricât de necuviincioase ar fi fost ele. Oare erau mai necuviincioase decât cele spuse de Nurten Hanîm

când trăgea în camera ei, după ce Galip îi scosese ultima aceea din pungă, pe jucătorul nefericit?

— Sunt noateni, mai au timp să crească, acum n-au stare, auzi ca prin vis glasul şubanului.

— Aceştia suri, îi răspunse beiul, intră în peşcheşul către Sublima Poartă. Mă mir cum ai scos o rasă aşa de bună. Armăsarii nemţeşti au capul urât şi ochii mici, picioarele firave şi coada prea groasă, nu-s buni decât la tras harabaua şi învârtit tăvălugul peste grâu. Nu cumva ai furat meşteşugul de la vreun turc? Mai cunosc şi altă herghelie, nu e ca a ta, n-au avut grijă crescătorii şi la bătaia iepelor au lăsat slobozi armăsari de rasă proastă.

— Am avut mai întâi două iepe şi un armăsar unguresc. Vânzător a fost Izmet Edip, îl ştii domnia ta, spunea şubanul.

Beiul deveni mai atent.

— Îl cunosc pe Izmet Edip, dar nu cred să dea secretul încrucişării iepelor, l-ar duce mai bine în groapa căptuşită cu scânduri.

Şubanul râse. Ochii lui negri luceau fără să se ştie dacă era în ei blândeţe, agerime, viclenie sau ură. Părea că toate sentimentele omeneşti şi-au găsit locul în ochii peste care se ridicau două sprâncene stufoase.

— Pentru sufletul meu, spuse beiul, aş vrea doar un armăsar alb. Voia mai mulţi, dar nu se încumeta să ceară acum. Ce zici?

Era prietenos şi blând.

— Să ne întoarcem, spuse cu un glas răguşit ciobanul, prigoriile cer ploaie. Mai e şi femeia...

Se auzeau cântând prigoriile şi pitpalacii.

Coborau cărarea care ducea spre casele de bârne din vale. La rădăcina copacilor nu era niciun fir de iarbă. Pământul părea măturat.

— I-auzi! spuse ciobanul, dar nu se auzea nimic, doar urechea lui prea bună putea să deslușească sunetele pădurii.

Ciobanul întoarse capul, privirea lui trecu dincolo de

bei, căuta ceva pentru lămurirea presimţirii sale.

Întoarse capul spre poiană şi beiul. Mergea dibuind cărarea şi întorcea din când în când capul.

În aer plutea ceva misterios. Şi deodată îl văzură amândoi. Mergea încet, printre copacii rari, armăsarul cel alb. Aura care-l înconjura, cu miile de particule armonizate într-o închegare fără greşeală, părea răvăşită de o mână neghioabă. Se vedea că vrea să se ascundă de om şi în acelaşi timp cerea ajutorul. Pe blana sură, aproape albă, boabele de sudoare păreau de rouă. Slăbise dintr-o dată şi ochii lui mari, vestiţii ochi ai rasei sale minunate, se făcuseră, arşi de febră, şi mai mari.

Şubanul tăcea. Nu îndrăznea să se apropie de cal, de frică să nu-l sperie. Nu mai era nicio speranţă, ştia lovitura năprasnică prin care osul se sparge şi nu mai susţine agerimea picioarelor. Ceea ce se iartă rasei umane, schilodiri şi urâţiri, nu se iartă cailor. Animalele n-au în ele sămânţa dumnezeiască mai bine sau mai rău îmbrăcată în zdrenţele trupului trecător, ele au numai trup şi trupul trebuie să fie măreţ.

— Tătarii, auzi beiul. Aşa se răzbună. Apoi fug ca nevăstuicile, nu-i prinzi, sunt vrăjitori.

Şubanul părea blând, poate văzuse rele şi mai mari.

De ce-l minţise că nu mai are armăsarul alb?

— Până deseară îl vreau adus la bucătăriile mele pentru ghiudem, spuse vesel beiul, mai trebuie şi două koium de cele grase.

Dar ştia că nu-l va transforma în ghiudem. Moartea armăsarului îl îndurera ca pierderea unei bătălii. Doar cruzimea războinicului şi viclenia rasei asiatice îl îndemnau să se răzbune pe şubanul care-l minţise. Voia să pară nepăsător.

Mergea acum fără să mai privească înspre poiană.

Cele câteva case de bârne, ca nişte furnici negre, apărură pe costişa dealului.

Se auzi un ţipăt, era un ţipăt de copil. Dar îi răspunse altul, recunoştea nechezatul jalnic şi beiul. Încercă să-şi

amintească ce scria în cărţile magice reisul Avicena când primului ţipăt de copil ieşit în lume îi răspunde nechezatul unui cal în agonie. Nu-şi aminti. Poate nu însemna nimic. O femeie îmbrăcată în fustă neagră ieşi pe uşa scundă. Întinse pe iarbă două pânze albe. Apoi, sprijinindu-se de uşorul uşii, cu mâinile ţepene ca două aripi, apăru o mogâldeaţă. Trase adânc pe nări aerul şi se apropie de şuban.

— Am mâncat două cepe, uite aşa de mari, spunea, am suflat în gura feciorului. A ieşit sufletul mort la lumină. Avea după gât buricul, ca un şarpe.

Privirea mogâldeţei părea năucă. Dar se opri asupra beiului şi deveni privire de om, cercetătoare.

— Şi pe tine, turcule, la feliu...

Ciobanul se înclină puţin, era doborât de vestea dată de mogâldeaţă.

— I-auzi, latră doica, spuse femeia şi se întoarse, dibuind drumul spre casă.

Deci se născuse feciorul. Beiul încerca să înţeleagă taina şi să se bucure, dar nu putea. Era prea frământat de imaginea armăsarului rănit ca să-şi adune forţele sufletului pentru o bucurie.

— Aceasta este...

Nu mai avea curajul să afle adevărul. Privi faţa şubanului. Era brăzdată de cute, dar ochii păreau tineri.

— E bîtica, răspunse ciobanul.

Mogâldeaţă strigă ceva din prag şi bărbatul răspunse într-un grai necunoscut, beiului.

— E bîtica, repetă el, are peste o sută de ani. Femeia mea s-a stins de mult, a tras-o pământul. Eram drumari la marea cea putredă, drumul Crimeii e lung şi cu istov. Ne-am oprit la popas, am tras oile în merez, să se bucure de umbră. Femeia s-a aşezat pe pământ, a zis „e cald pământul, badiule, e cald şi bun“. Da’ n-a fost bun pământul, a minţit-o. Cojocelul a putrezit pe ea de atâta boleşniţă şi buzele i s-au făcut ca boabele de strugure uscat. De atunci am rămas cu veriscanii. Şi cu bîtica.

Eh.!..

Ce să-i spună şubanului ca să-i ostoiască suferinţa? Nici nu-l interesa prea mult viaţa stăpânului de cai şi koium. Să-şi caute altă nevastă, mai multe, de ce să-şi omoare astfel sufletul şi bărbăţia, întristându-se?

Calul legat de ulmul subţire necheză.

Ciobanul îl dezlegă şi-l ajută pe bei să încalece. Părea că nici n-a văzut şaua frumoasă, lucrată de Zenab. Şi avea pe ea smaragde, rubine, chiar şi câteva mărgăritare. Şaua era mândria beiului. Se simţea aici padişah, avea dreptul să-şi împodobească armăsarul cum dorea. Cine să străbată drumul lung până la Constantinopol, pândit de hoţi la cheile de piatră ale Medgidiei şi în trecătorile Varnei, pentru o pâră către sultanul care nu îngăduia pentru caii supuşilor niciun fel de podoabe?

Îşi luă rămas bun de la cioban, mai dădu câteva porunci în legătură cu Zenab.

Porni încet la drum, strunind cu grijă calul, în vale se întindea oraşul. Casele albe cu acoperişuri de olane îi aminteau de capitala imperiului. Ceea ce era acolo mare, aici era mic şi fără strălucire. Trei minarete ca nişte ghiulele albe, câteva fumuri de la băile publice, casele cu două caturi şi grădinile cu pomii abia scuturaţi de floare, toate imitau marele oraş. Din piaţa de peşte se auzeau strigăte, iar se născuse vreo încăierare. Se apropie de geamie şi se gândea la papucii aceia cusuţi cu atâta meşteşug de nevasta lui Izmet Edip şi pofta crescu în sine atrasă de ceea ce era stricăciune în femeia Abdişa. Îşi aminti ochii ei mari şi creţurile din jurul ochilor şi dori s-o aducă în haremul său, ca o pedeapsă pentru sine, vrând să posede el, vicleanul, viclenia însăşi.

*

Coborî spre megilis temüz, tribunalul sangeacului. Dădu calul în grija unui slujitor care ieşi la vederea lui ca din pământ. Se ploconea şi murmura cuvinte fără şir. Era

bâlbâit şi prost îmbrăcat. Pe mătasea şalvarilor, rărită, când se întoarse să apuce calul de căpăstru, beiul văzu câteva petice lipite cu răşină.

— Nu-i da să bea apă, lasă-l puţin să se odihnească, frământă-i crupa şi lustruieşte-i coama. Cercetează şi potcoavele, vezi să nu fie vreun cui care să-l vatăme. Ovăzul să nu fie din cel care se dă cailor nemţeşti şi, mai ales, să nu aibă mucegai.

Slujitorul iar gângăvea ceva şi se uita la cal cu o bucurie prea mare pentru a fi fost una ieşită din mintea unui om sănătos. E drept, armăsarul alb era din rasa cea mai bună, dar nătângul nu prea dădea semne că s-ar pricepe la rase, tot aşa ar fi privit şi o mârţoagă, dacă ar fi fost încălecată de vestitul bei. Mehmet nu îngăduia nepriceperea şi se gândi să-i ceară cadiului să tocmească slujitori mai de soi.

Intră în sala cea mare de judecată. Pe masa acoperită cu catifea verde se aruncau zaruri şi, înghesuiţi unul în altul, scribii priveau cu atenţie, fără să bage de seamă cine intrase. Strigau şi se îmbrânceau, ridicând mâinile când zarul era norocos. Alături, într-o grămadă, se strângeau accelele, care dispăreau imediat în şalvarii norocosului. Cadiul avea pe cap turbanul verde, semn că abia terminase o judecată. Pe pereţi, în sacii de piele, actele imperiului Anatoliei prinseseră mucegai. În clădire nu se mai spoise de mult cu var, fumul era gros şi abia ieşea pe ferestrele acoperite cu hârtie unsă cu seu. Mirosea a vin, nu trebuia să ai simţurile prea ascuţite pentru a recunoaşte mirosul. Oho, cum îşi amintea de întâmplările din casa lui Galip şi cum i se strângea inima de invidie că nu mai poate participa acum la jocul de ghiulbahar!

Cadiul îl văzu primul şi rămase cu ochii holbaţi, uitând ce se cuvenea să facă.

— Fala imperiului, norocos purtător de ramaz strălucit, ochii mei nu sunt vrednici să privească prea frumosul tău chip. Trebuie să te anunţi prin trâmbiţă, de unde să ştiu,

urgisitul de mine, ce oaspete de seamă îmi trimite profetul în această zi sfântă de Ramazan?

Funcţionarii se retraseră într-o clipă lângă perete şi se prăvăliră în genunchi. Doar oacheşul secretar, cel mai bun cunoscător al scrierii persane, îl privea cu atenţie, încercând să-i străpungă taina.

Beiul simţea ura ascunsă bine în firea vicleană, cum bine erau ascunşi şi banii în şalvari. Ştia câtă frică trezeşte el, şi frica nu e lăcaşul dragostei. Mai văzuse şi în garnizoană privirile acelea viclene şi răutăcioase, simţise mereu că o singură cădere l-ar nimici mai repede decât laţul casapului de la Yedicule. Sabia îi amintea neputinţa fiinţei sale de carne şi, când puse mâna pe mânerul ei, în încăperea răcoroasă se aşternu o linişte de moarte. Numai muştele atrase de mizerie se auzeau, de parcă acolo se împlinea marea legendă şi bourul cel mare, care ţinea pe spinarea lui pământul, ar fi fost scos din fire de netrebnicele zburătoare.

— Sunt plângeri? întrebă beiul, cu gândul în altă parte, deşi ar fi vrut să strige, să spintece, să intre călare în sala aceasta scundă, pentru a pedepsi pe funcţionarii despre care auzise că nu ştiu nici măcar să scrie. Europa azvârlise spre Asia ordinea ei şi Asia se răzbuna prin rasa aceasta leneşă care râdea prea tare vara şi se întrista de moarte în după amiaza vieţii. Doar în şa era menirea ei şi pe câmpul de luptă.

— Plângeri nu sunt, doar mici neînţelegeri cu oamenii de pe aici, prea norocos fiu de tată vizir şi mamă binecuvântată de fiica profetului. Mai vin şi ghiaurii, se mai ceartă între ei, ştiu să ascundă piaştrii. Abia am judecat pricina unuia care ataca noaptea convoaiele. La defter eu trebuie să scriu multe daruri, şi condica visteriei imperiului nu ştie ce e pe aici.

— Ai judecat pricina mocanului crescător de iepe, de ce l-ai nedreptăţit?

Nu ştia cum îl cheamă pe mocan.

— A fost mai deunăzi o judecată, dar venise mai înainte

unul din ei, neam de altfel, dăduse cuvenita răsplată, cum puteam să dau dreptate celui care venise mai târziu? Cinstea noastră nu ne îngăduie să primim din două părţi bani, altfel Allah mi-ar lua darul şi ce s-ar alege de mine, frumuseţea imperiului, dacă aş fi judecat eu însumi? Am şapte fii la Istanbul, trebuie să-şi găsească loc de cinste printre oameni şi cinstea nu se ţine fără guruşi. Mai trebuie să fie şi milostivi, să împartă bani săracilor, de unde milostenie la cel care n-are decât un singur rând de şalvari? Am făcut judecăţi bune, după legile imperiului, împricinaţii sunt trecuţi pe listele care stau în sacii de piele.

— Să văd pricina mocanului, ceru beiul, trebuie să ştiu de ce s-a plâns cadiului.

Cadiul făcu un semn secretarului oacheş. Un sac de piele fu răsturnat pe podeaua de lut. Hârtiile zburau într-o parte şi alta.

— Caută! porunci beiul şi privi ochii funcţionarului care erau foarte veseli. Demonul cel mic şi vesel din sine îl trecea de partea negriciosului care ştia măcar legile unui ghazal, dacă nu le ştia pe cele ale imperiului.

— E prea puţină lumină aici, ochii mei au îmbătrânit, spuse cadiul.

Beiul rupse cu furie hârtia din geamul cât o palmă. Un roi de muşte intră deodată în sală.

— Nici acum nu e destulă lumină, înţeleptule, funcţionarul scrie prea mic şi, câteodată, uită unele puncte şi linii.

— Niciodată, spuse obraznic negriciosul, observând simpatia beiului, niciodată nu uit să pun vreun punct, m-ar pedepsi profetul.

Un curent de aer aruncă în toate părţile hârtiile şi funcţionărimea, care asistase în linişte până atunci, se repezi să le adune. Oamenii se ciocneau în cap, în şalvari zornăiau piaştrii cu sunet straniu. Cadiul era viclean şi se pricepea să iasă din încurcătură. Văzuse în privirea beiului lăcomia, bătu din palme şi pe uşa scundă intră o

namilă, care trebuia să meargă aplecată. Se vede că era învăţată cu jocul, fiindcă lua pe fiecare şi-l scutura până când grămăjoara de bani începea să sporească. Zguduiţi ca o pernă pregătită în cămara cea albă pentru musafiri, jucătorii icneau şi ţipau, apărându-şi avutul cu sudălmi, uitând de bei şi de cadiu. Doar negriciosul secretar râdea şi, singur, puse grămăjoara lui peste ceea ce se adunase în mijlocul încăperii. Apoi se aşeză drept în faţa haldăului şi nu fu scuturat, fiindcă se pare că dobândise oarecare stimă în faţa celorlalţi.

— Ia-i, luminăţia ta, iată micul nostru dar în ziua cea sfântă a lunii şaban.

— Şi ceilalţi, cei ascunşi în şalvarii marelui cadiu! ceru beiul şi gândi în acelaşi timp, „un duşman în plus“, dar ce importanţă mai avea un duşman aici?

Cadiul se făcu vânăt, dădu şi partea sa, jocul căpăta legi noi şi înşişi jucătorii păreau mai veseli de dreptatea făcută de bei. Cadiul puse banii într-o pungă de mătase, beiul primi punga şi ieşi pe uşa care rămase deschisă. În urma lui se iscă o hărmălaie îngrozitoare. Auzi, sau i se păru că aude iar zarurile aruncate, ca nişte pietre uriaşe care se ciocneau în cosmos.

Trecu pe lângă mormântul lui Saltîk Dedé, vru să descalece, dar cum nu era nimeni să-l vadă, porni mai departe, semeţ, ştiind în sinea sa că nici măcar un deget din oasele sfinte ale marelui tată nu se află în gorganul de piatră.

Soarele ardea şi roiuri de muşte jucau în jurul calului. Peste gardurile de piatră se iveau ochi prea cercetători. Se simţea urmărit din toate părţile şi iarăşi se temu pentru viaţa sa încă neîmplinită. Îi era dor de marele oraş din care trebuise să plece. Moscheia de aici, micuţă, cu cele patru hexagoane cu numele profeţilor şi catifeaua roasă de pe mihrab, masa pe care se citea Coranul, erau prea puţin pentru firea sa. Îi trecu prin gând să facă o geamie pe pământul acesta, gândul crescu şi-l umplu de bucurie, justifica astfel patima pentru piaştri, se plătea în

faţa profetului pentru atâtea trădări şi huliri, fiindcă fusese un hulitor de Allah. Binecuvântat era cel ce ridica geamie pe pământ şi el avea nevoie de binecuvântare. Văzu în gând sala cea mare, tocmi arhitecţi aduşi din Europa, dărui, tot cu gândul, podoabe şi înfiinţă o şcoală pe care o dori vestită.

Suporta mai bine căldura şi soarele nu-i mai supăra ochii albaştri care nu mai lăcrimau. Putea să se gândească acum la o femeie meşteră în dragoste, care să-i mai frângă puţin dezgustul de lume. Şi iar se gândi la soţia lui Izmet Edip, vestitul crescător de iepe, şi nu ştia dacă în dorinţa sa nu era şi ura pentru bogatul stăpân de herghelii, bogat şi bătrân, având norocul să ţie legată de neputinţele sale o femeie cu ochi de azurit şi faţa albă ca a lunii. Demonul cel mic îi sumeţea simţurile, ar fi vrut o femeie care să-l piardă, chiar una urâtă şi simţi deodată o spaimă de neant. Lovi calul şi se trezi galopând pe lunga uliţă pietruită, singura pe care trecea garnizoana în zilele de sărbătoare.

Stârnise toţi câinii vagabonzi şi, era sigur, şi toate privirile.

II

ERA ZIUA TUTUROR RĂUTĂŢI-lor. Un curier îi aduse o scrisoare şi, când desfăcu sigiliul, recunoscu scrisul însuşi al marelui său rival, Davud paşa. În drum spre Constantinopol, venit din Polonia, prin Moldova, unde se oprise pentru sfat cu Vasile domnul, vizirul va trece prin capitala sangeacului. O iscoadă îi spusese beiului că Davud se oprise la Iaşi pentru a încărca blăni de samur, atât de dragi sultanului. Şi din Polonia aducea ambră al cărei miros sporea bărbăţia sultanului Ibrahim. Transportul de samur era foarte mare. Davud scria că auzise de vestiţii cai din sangeac şi făcea o comandă, ca şi cum el, Mehmet, n-ar fi avut altă menire decât a statornici rangul de mare vizir al bătrânelului sfrijit şi negru, care făcea aşa grosolane greşeli de ortografie, fără să aibă cel puţin conştiinţa lor. Ar fi putut încredinţa unui secretar scrierea acestei foi, dar mândru, vroia să se confrunte cu cel care altădată fusese mândria ulemalelor de la Medrese. Nu-i spunea când vine, cu vanitatea celui care trebuie să fie tot timpul aşteptat.

Îşi întări sufletul, ştia că va trebui să dea măcar pentru un timp caii, zâmbi la naşterea planului care trebuia să-l salveze. Cu sabia va aduna bogăţiile risipite de alte neamuri, pentru întregirea gloriei profetului, n-avea nicio grijă pentru cei ce se închinau la Iisus cel blând. Dar era sabia lui şi bogăţiile trebuiau tot lui să-i slujească. Pe evreii ageri la minte, pe grecii gureşi şi vicleni, chiar pe armenii cunoscători de pietre rare îi păcălise până acum şi-l va păcăli şi pe tăcutul crescător de koium şi de iepe

buiestraşe. Trebuia să-i ia într-un fel herghelia, de ce să-i dea toate acestea strânse cu atâta trudă lui Davud paşa? Mintea sa vioaie începea să-i joace renghiuri.

Îşi privi într-o oglindă de aramă, bine lustruită, faţa cu multe creţuri în jurul ochilor. Din frumuseţea de altădată rămăseseră acum câteva pâlpâiri. Timpul începea să fie neîndurător de lung şi el nu mai avea răbdarea să aştepte. Dacă ar fi prins o clipă de extaz, ar fi deschis ochii asupra comorilor ascunse. Auzise că sunt şi aici câţiva cunoscători de tîlsîm, vrăjitori care ştiu să ghicească locul unde e ascuns aurul. Trebuia să-i caute în taină. Simţea, prin toate fibrele fiinţei sale, urcând sunetul frumos al metalului bătut în cine ştie ce monezi, rotunde ca soarele, cercul fiind o cinstire a soarelui.

Un servitor îi aduse covorul pentru namaz. Primise dezlegare de la muftiu să-şi facă al cincilea namaz în singurătatea camerei sale. Nu mai suporta geamia cu înghesuiala ei, nu-i plăceau credincioşii, care trăgeau cu coada ochiului încercând să descifreze taina puterii. Şi unii dintre cei aplecaţi cel mai mult pe covorul de rugăciuni erau mai bogaţi ca el. În clipa aceea îşi ura neamul, dar nu putea trăi numai din ură şi mintea îi aducea şi gânduri mai bune, ca un ulcior de apă în deşert.

Nu se putea concentra, scrisoarea îi fura gândurile. Trebuia să-i răspundă lui Davud, să-l anunţe de pericolele acestor locuri, să-şi plângă soarta, dar era prea mândru ca s-o facă. De fapt, nu voia să-l vadă pe acest bătrân viclean, care nici nu era măcar un mare conducător de corăbii. Nu-şi putea face rugăciunile.

Glasul muezinului se auzea până la el. Se apropie de geamul mic al camerei sale. Luna sclipea cu coarnele ei părelnice, în ceaţa înserării. Şi el era fiul lunii, avea strălucirea ei magnetică. Şi el, fiul lunii, trebuia să pregătească daruri pentru altul, să-l conducă prin codrii umbroşi ai Babadagului. Era prea mult. Plecă spre geamie, voia să vadă oameni şi parcă se temea de sine.

Recunoscu în pridvorul geamiei papucii lui Izmet Edip,

apoi încălţările mari ale unui ofiţer din garnizoana sa. Erau brodaţi de aceeaşi mână. Cusătura era, într-adevăr, măiastră. Beiul auzise despre povestea de dragoste dintre Abdişa şi ofiţerul Murat. Cu un an în urmă, nevasta crescătorului Izmet prezentase cadiului papucul întors, ceea ce însemna că soţul o supune unor mângâieri nu tocmai cuvenite şi era înscris în lege ca astfel de legătură să se desfacă. Vârsta soţului nu era una care să-l apere, şi femeia primise zestrea cuvenită în aceste împrejurări. O cheltuise repede şi ceruse împăcarea cu soţul bogat. În cele nouăzeci de zile de purificare, păzită de femei la fel de viclene, învăţate să primească în taină vizita unui ofiţer îngâmfat şi guraliv, care răspundea veseliei femeii cu o veselie pe potrivă, Abdişa petrecuse de minune, atât cât se putea petrece în orăşelul de garnizoană. Primită înapoi de soţul care o iubea, se prefăcea smerită şi nu mai cumpăra cu nemiluita sulimanuri şi mătăsuri scumpe. Devenise o femeie de treabă, se îngrijea singură de cămara de oaspeţi, de untdelemnul din candele, de cuhnii. Dar cei doi papuci cusuţi cu acelaşi model dovedeau că nu prea ţinea la gura lumii şi nici lumea nu o prea lăsa în pace. Umilise câţiva ofiţeri, visa poate mai sus, odată ce era cea mai bogată femeie. În realitate, se plictisea şi sub firea veselă ascundea taine şi tristeţi. Părea că vine dintr-o rasă străină şi supuşenia nu era pe potriva firii ei. Fiindcă după legile Coranului nu putea să depună ca martor, într-o pricină cu nişte vânzări de proprietăţi prin raiaua Brăilei, se supărase pe cadiul de Brăila. Acesta, la rândul său, o ura şi răspândea zvonuri care s-o compromită.

Beiul asculta de fiecare dată cu plăcere poveştile care se spuneau despre ea, deşi multe erau inventate. Fără voie, ochii lui se opriră în partea pridvorului destinată femeilor şi văzu nişte papuci cusuţi cu fir de aur şi pietre scumpe. Doi păuni miniaturali îşi întindeau cozile multicolore. Lângă papucii aceştia, ceilalţi păreau sărăcuţi şi fără gust.

Peste încălţările mici, ochii beiului se mai opriseră o dată, fără patimă sau ardoare, la anii săi nu-şi mai vâra prea lesne gâtul în jug şi nu se lăsa prădat de o femeie. Totuşi, privirea lui trecea acum cu indiferenţă. Chiar peste papucii cunoscătorilor de tîlsîm. Şi, cum legendele spuneau că în măruntaiele pământului se găseşte piatra soarelui, ambra atât de îndrăgită de Ibrahim-sultan, beiul urî puţin femeia care-i răpea gândurile. O urî înainte de a o iubi şi, vinovat de gândul său, adăugă divanului, pe care-l purta mereu în minte, câteva versuri:

„Femeile sunt fala imperiului.
Nici tronul ceresc nu le face să se înspăimânte.
Gâlcevitoare e firea, frumoasă iubirea ce vine
Dintr-un suflet înnegurat de păcate”.

Intră în geamie. Se citea începutul primului capitol, prin care se aducea slavă lui Allah.

Intrase încălţat în cizme europeneşti, dar ajuns pe covorul său de rugăciuni, nu ştia cum să le ascundă. Un sentiment de umilinţă se trezi deodată, înţepă scurt inima şi tot atât de repede pieri. Cuvintele sfinte treceau pe lângă urechile sale ca roiul de muşte din Aghia Sofia. Covorul de rugăciuni adus din Persia, cu ocruri multe şi galbenuri stinse, era frumos. De bună seamă că fusese lucrat de o femeie. Un bărbat ar fi pus mai multă strălucire în culori, nu însă lumina.

Pe mihrab, măsuţa cea joasă, preotul pusese o catifea verde, nouă. Poezia versetului era atât de desăvârşită, încât beiul uită de sine. Se lăsă în voia amintirilor. În stepa mării Caspice, întâlnise un închinător al focului. Încolăcit pe rogojina sa părea mumificat. Ieşise din viaţă şi nu se ştia câtă tărie mai are sufletul în trupul uscat ca o crenguţă de alun. Şiitul avea ochi de flacără, împrumutată parcă din flăcările care ţâşneau în miezul zilelor de vară din pământ. Desprins de bunurile pământului, hrănit de păsările cerului, era mortul vieţii. Şi

totuşi, în ochii aceia juca o flacără, care amintea vanitatea. Beiul era prea bun cunoscător de oameni ca să se înşele. Zenab, tânăra georgiană, îi sărutase mâna şi bătrânul păruse că n-o bagă în seamă. La vârsta lui ar fi trebuit să fie, dacă nu indiferent faţă de o femeie tânără, măcar îngăduitor, dar nu era. Nimic din ce are sufletul ascuns în întuneric nu pierise şi demonii din văzduh şi apă erau prea mulţi şi prea puternici ca să-l lase în pace. Din sine nu putea veni ajutorul. Şiitul îi spusese deodată: „Pângăreşte-te, demonul mândriei tale o vrea. Omul e o fiinţă ticăloasă: neliniştită când face binele şi senină când pregăteşte un rău. Omul nu-i curat ca pasărea cerului şi unde să zboare dacă n-are loc de îngeri?". Apoi tăcuse şi aruncase iarăşi ochii săi de flăcări în alt timp.

Beiul fu trezit din visare de nechezatul calului său. Privi dosurile rugătorilor şi-i urî. Erau mai bogaţi ca el şi ceva îi ajuta, poate smerenia, poate încrederea în profet, pe care nu se sfiau să-l păcălească din când în când, pe vremea rodului viţei. Îl zări pe Zorba efendi. Era un grec isteţ, care se credea văzător, imitând aici ceea ce se făcea în seraiul lui Ibrahim. Zorba efendi îl distra întotdeauna cu viclenia rasei sale şi beiul îl ierta când auzea că a fost prădată vreo prăvălie. Zorba era atras de foc. Se spunea că, de sărbătoarea sfântului Foca, devenea cu adevărat nebun, aprindea cu voluptate casele mai bune, dar beiul nu apucase încă să-l vadă, mai era câtva timp până la această sărbătoare. Zorba efendi trecuse la credinţa musulmană cu mult ceremonial, după cum îi era firea, făcea totul în văzul tuturor, voia să placă şi uneori reuşea. Se închina mai abitir ca alţii, îl îndrăgea şi muftiul, care nu scosese de la el nicio aceea, deşi Zorba promitea pentru geamia cea nouă o parte însemnată dintr-o avere, existentă numai în mintea lui sau şi în realitate, orice se putea întâmpla aici. Dintre smeriţii care ascultau glasul răguşit al imamului unii erau mai bogaţi ca beiul şi mai influenţi. Dar cel care trezea cea mai multă stimă era Izmet Edip. Ceea ce firea lui cuviincioasă şi priceperea în

creşterea cailor de rasă îl ridica în ochii lefegiilor, pierdea prin capriciile nevestei.

Apoi beiul nu mai privi oamenii şi pereţii geamiei. Cele patru hexagoane cu numele profetului îi aminteau dezbinarea dintre oameni. Nimic nu era perfect şi sacrificiul întemeietoarei sectei şiiţilor, Rabia, nu adusese mai mult bine în lume. Omul nu are nevoie de umilinţă ca să fie liber şi când are libertatea îi mai rămâne timpul. Cine poate sta drept şi senin în faţa timpului, care curge fără sfârşit înspre niciunde? În anul de închisoare în Stambul, se gândise mult la acest timp. Cei care îşi făceau rugăciunea de seară, alături de el, erau mai puţin complicaţi şi mai norocoşi.

„Küfri!“, strigă un glas venit parcă din înaltul cerului, „küfri, nu mai veni în geamie, dacă ai gânduri păcătoase!“

Beiul ar fi vrut să se întoarcă, dar umerii lui, fără voie, se aplecaseră, ca traşi de două sfori nevăzute. Cine ştia ce e cu sine mai bine ca el însuşi? Cine era acest cineva, care trecea dincolo de trupul său, intrând în cămara sufletului, şi cine avea acest drept de a pătrunde ascunsul din om? Puterea, sângele lui rece şi strălucitoarea Venus, aşezată bine pe cer în ziua naşterii sale, îl apăraseră până acum şi-l trecuseră biruitor prin viaţă. Dar se întâmpla ceva deosebit, puternicul de altădată devenise o mică şi nebăgată în seamă vietate, nimeni nu-l mai apăra. Şi-i urî pe rugătorii din geamie, singurătatea de aici şi vicleanul Columbaba. Printre oamenii stepei e altfel, chiar tătarii, pe care-i alungase toamna trecută, nu însemnau pentru el pericole prea mari. Numai pe Mîrza tătarul nu-l putuse prinde, cineva îl ascunsese. Mîrza avea legături la Constantinopol, o nepoată a lui era înrudită cu sultana validé. Mai avea herghelii, era viteaz şi viclean, ştia, cum spuneau iscoadele, graiul calului şi al pădurii. Numai muntele îl apărase pe acest Mîrza, muntele care vibra acum nepăsător ca stânca peste care trecuse şuvoiul apei.

Îşi pipăi fruntea, era rece ca pardoseala geamiei. „Küfri!“, auzi încă o dată glasul acela, dar nu se mai înspăimântă. Omul e liber să gândească, să iubească, să se apere, dincolo de viaţă e întunericul neştiinţei, de unde să ia credinţa că va sta în cerul în care a fost primit profetul? Şi de ce alesese profetul, acolo în cer, doar apa şi laptele, când vinul dădea omului iluzia unei demnităţi, pe care o pierduse, fără ca nimeni să-l întrebe dacă vrea să o piardă?

Se uită în jur. Geamia era goală. Nu-şi dăduse seama că slujba se terminase. Credincioşii se strecuraseră, crezându-l cufundat în marile mistere.

Muftiul se apropie de el. Avea faţa galbenă şi ochii bulbucaţi ca două prune coapte. Singurul care ştia să-i citească gândurile rele era înzestrat de Allah cu această faţă de şofran. Se apropie de bei nu cu blândeţe, ci cu acel soi de prefăcătorie, amestecat cu spaimă şi servitute. Făcea parte din casta celor meniţi să conducă. Poate era şi supărat că glasul său nu era unul de soi şi în seara aceasta era şi mai răguşit. Suferea de o boală de gât şi când citea Ebemdululahul, glasul suna stins, fără ecou.

— Am îngăduit să faceţi namazurile singur, mândrie a ţinutului nostru. Trebuie să aibă timp marele conducător pentru lucruri mai de soi, spre binele smeritelor noastre fiinţe. Întru Allah eşti prea slăvit şi atoatevăzătorul şi iertătorul iubeşte sabia mai mult ca înclinarea trupului pe covorul de rugăciune. Sunt destui credincioşi care ar putea să execute namazurile. Eu însumi aş putea face aceste namazuri pentru tine.

— Câte accele trebuie să dau? întrebă beiul, care nu putea suferi glasul gâjâit. Se simţea obosit.

— Cât câştigă oamenii cadiului într-o zi la ghiulbahar.

Apoi, dându-şi seama de brutalitatea sa, începu *o* discuţie plăcută beiului sau pe care o credea plăcută. Aminti iar de geamia prea mică, de catifeaua de pe mihrab, de iertarea tuturor păcatelor celui care

construieşte un sfânt lăcaş.

— Geamia, spunea preotul, e mică, nu mai încap credincioşii. Închinătorii lui Mesia au biserici sub pământ cu zugrăveli frumoase şi policandre din lemn. Sunt buni cunoscători ai acestui meşteşug, ştiu cum se trage fibra lemnului şi cum poate căpăta diferite chipuri. Ca şi omul. Omul e ca un ghem de aţe şi frânghii, ce se înşiră, în timpul vieţii, în fel de fel de figuri. Cu cât ghemul e mai lung, cu atât fiinţa e mai complicată. Uneori se încâlcesc urât firele şi omul seamănă cu animalele, pe care profetul nu le-a îngăduit nici măcar zugrăvite. Nici chipul omului nu l-a îngăduit profetul zugrăvit. Cine ştie cum arată în adevăr chipul unui om? Mai uşor deosebeşti un înger. Are ochii mari şi grăieşte puţin. Nici gânduri ascunse nu are îngerul. Ştie să cânte şi să poruncească omului, la rândul lui ascultă poruncile serafimilor şi heruvimilor. Doar sultanul Osman s-a lăsat zugrăvit de mână omenească. Apusul are pictori care caută firea ascunsă a omului în trăsăturile feţei. Am auzit că sunt eretici, fac omul cu cap de cămilă sau tigru. Unii seamănă cu lupii şi ulii. Mare eretic e zugravul ce a dăruit sultanului un portret, dar nu e rostul unui vierme ca mine să caute pricina pentru care marele Osman a vrut să se lase înfăţişat.

— Omul, spuse beiul şi apoi tăcu o clipă, eheu, omul, şi-şi aminti versurile unui poet latin, dar nu se cuvenea să folosească limba aceasta în faţa unui slujitor atât de fanatic, omul e o fiinţă vicleană şi vremelnică. Şi pentru că prea lăsase să se vadă ceva din gândurile sale, promise guruşi pentru nevoile actualei geamii. Îşi aminti că are cizme europeneşti şi-l sfidase pe preot intrând încălţat. Şi, în acelaşi timp, amintirea cea tulbure apăru din nou, femeia în negru, care legăna într-o copaie un copil, o copaie din acelaşi lemn îndrăgit de meşterii de pe aici, dar şi de cei care treceau în defterul visteriei sultanului convoaiele pline cu lemn de tisă. Pământul unde îl trimisese viaţa să-şi facă menirea era acesta. Oare de ce hotărâse soarta să-l verse din pântecul unei femei

tocmai aici, la marginea lumii? Şi ce drepturi avea acest pământ şi el, fiul lunii, ce datorii avea faţă de pământul pe care văzuse lumina zilei? Niciuna!

Ieşi din geamie. La câţiva paşi în urma lui mergea muftiul.

Columbaba stătea tot atât de nepăsător ca şi în zilele când baltacii tăiaseră o parte din podoaba lui verde.

În clipa aceea se hotărî să se răzbune pe munte, ca o răzbunare pe ceilalţi munţi, pe falnicul Caucaz.

— Şi nici slujbele nu se plătesc bine. Mor puţini oameni şi se nasc şi mai puţini copii, spuse muftiul şi beiul pipăi locul în care-şi ţinea de obicei punga.

Gestul fu observat de preot şi o bucurie îmbujoră faţa lui naramzie. Dar scurtă fu bucuria. Mai auzea încă jelaniile preotului când încălecă. Până la căderea nopţii trimise guruşii luaţi de la jucătorii de ghiulbahar. Dar numai jumătate îi dărui preotului. Cealaltă o păstră pentru sine.

*

A doua zi se sculă în zori şi se deghiză cu grijă. Oglinda de aramă arăta un chip străin, faţa, dată cu alifii, părea mai neagră, doar ochii albaştri străluceau nefiresc după ostenelile nopţii. Mai înnegri puţin sprâncenele şi parcă semăna din ce în ce mai puţin cu sine.

Beiul ar fi putut trimite un om de încredere să stea de vorbă cu hoţii de cai, dar nu se baza pe nimeni şi apoi era atras el însuşi de aventură. Voia să-i vadă la faţă pe mânuitorii de şnur, care trebuiau să răpească herghelia trimisă pe drumul Varnei de cadiul de Brăila, prieten cu doamna lui Vasile Vodă. Iscoadele îi spuseseră numărul cailor.

Cadiul de Brăila trecea prin clipe grele, avea datorii neplătite şi promisiuni pe care le dorea uitate. Cu herghelia trimisă la Islambol l-ar fi mulţumit pe împărat. Scurte erau zilele cutezătorului, într-un imperiu care se

clătina, şi zilele acestea nu trebuiau cernite cu greşeli şi slăbiciuni.

Beiul plecă spre pădure. Se uita cu atenţie să nu fie urmărit. Deşi cunoştea somnul profund al petrecăreţilor din Ramazan, se temea de vreunul, care nu adormise până în zori.

Copacii păreau oşteni încremeniţi, gata să-şi rupă rădăcinile şi să se smulgă la un semn. Se gândi la soldaţii garnizoanei şi hotărî în gând câteva pedepse. El ajunsese aici cel mai mare şi cel mai mic în imperiu. Cu o intrigă bine chibzuită, oricine putea să-l piardă.

Cărarea se îngusta şi ducea spre casa şubanului. Calul se pregătea să meargă pe drumul ştiut şi beiul se gândi că n-ar fi rău să vadă ce s-a întâmplat cu Zenab. Dar n-avea timp şi nici nu voia să se lase aşteptat, altfel afacerea ar fi fost prost făcută. Trebuia măgulită mândria hoţilor de cai. Astfel de oameni, în afara legii, au mândria lor. Se cred liberi şi puternici, apăraţi de singurătatea lor printre oameni. Cine n-are nimic de pierdut, nu trebuie tulburat în părerea prea bună despre sine. Şi beiul ştia mai bine ca oricine preţul vanităţii.

Se întâlni cu hoţii de cai la jumătatea drumului. În ciuda precauţiilor sale, întârziase. Primi salutul lor şi se aplecă şi el puţin. I se păru că observă la unul din ei un zâmbet straniu. Se mai aplecă o dată, cu mai mult sârg, îşi aminti de Zorba efendi, grecul guraliv, care ştia să se ploconească, dar, nici deghizat, beiul nu reuşi să facă gesturile pe care ghemul acela de aţe şi frânghii, din fiinţa lui, nu le îngăduia.

Flăcăii erau frumoşi, veniseră pe cai de rasă bună şi se vedea că ştiu să-i strunească. Doar unul cu ochii de măslină necoaptă nu-i plăcu. Un om lat în spate, neguros, pe semne căpetenia, părea că priveşte cu prea multă atenţie. Şi ce bine semăna cu şubanul.

— Tătarii sunt ascunşi în codru, dincolo de pădurea de ulmi, spuse negurosul. Iubesc mult caii şi lucrurile de preţ. Se pricep la cai, îi momesc cu vrăji. Niciun lup nu

îndrăzneşte să intre în herghelia păzită de ei. Ştiu graiul lupului şi al calului. Cu caii nu trebuie să agrăieşti, ei îl văd pe om înger, aşa-l caută ochii lor. Nu avem ştire ce vor face cu herghelia. Tătarii ne-or da alţii în loc, fără semnul cadiului.

Aşa hotărâseră hoţii: să vândă caii furaţi tătarilor, apoi caii tătărăşti luaţi în schimb să-i vândă cadiului de Brăila ca să-i însemne cu pecetea lui. Banii luaţi pe caii furaţi din convoi s-ar fi împărţit pe jumătate. Hoţii de cai se purtau cinstit în astfel de tranzacţii. Beiul le promisese hoţilor ajutoare în cazul în care n-ar fi biruit singuri pe oamenii cadiului. În realitate, hoţii ştiau că nu trebuiau să se teamă de păzitorii convoiului, ci, în cazul în care n-ar fi dat jumătate din preţ, ar fi fost atacaţi la rândul lor de soldaţii din garnizoană, ticăloşiţi de lene şi dornici de bogăţie. Acest adevăr îl cunoştea şi beiul.

Juca pe faţa lui o lumină pătimaşă, parcă era deprins cu toate, doar satârul casapului nu-l încercase încă.

— Mai greu este să-i treci Dunărea şi să-i vinzi. Cadiul cu turban verde ştie tot. Pentru un transport ca acesta ne-ar deşerta şerparele. Şi vremile sunt rele, stăpâne. Dar tătarii ne aşteaptă dincolo de satul Sacgi, pe malul fluviului, schimbăm caii şi-i vindem din nou cadiului.

Căpetenia strânse fălcile.

— N-ar fi mai bine să rămână aici, în herghelia marelui bei, caii cadiului de Brăila pe care o să-i furaţi? întrebă beiul.

— Nu! răspunse răspicat fălcosul. Caii din Moldova sunt însemnaţi, cadiul cunoaşte semnul.

Deci nu putea opri caii.

— Avem plutele pregătite. Sunt de lemn bun, de Bistriţa. Salcia de pe aici e putredă, nu ţine atâtea copite nărăvaşe.

„Ca imperiul”, gândi beiul şi, în acelaşi timp, făuri un plan nou, care-i umplu inima de bucurie.

Tuciuriul scoase un act prin care voia să arate că afacerile cu cadiul de Brăila erau legale, câtă legalitate

încăpea în astfel de tâlhării.

Beiul struni calul şi acesta, împiedicat să pască iarba înaltă, care-i ajungea până la burtă, se ridică în două picioare.

— Frumos armăsar, spuse căpetenia, cunosc soiul, străbate întreg, sangeacul. Cât se ridică de două ori soarele pe ceriu.

Beiul nu se mai îndoi că fusese recunoscut. Mai adăstă un timp, nu ştia cum se cuvine să iasă din încurcătură. Avea o înclinaţie firească spre oamenii cu firea ascunsă, ieşiţi parcă din hrubele vieţii.

— Nu trebuia să vie înălţimea ta, cine suntem noi? îl scoase din încurcătură omul cu ochi verzi. Am auzit prea multe fapte de laudă ca să nu ne bucurăm la vederea obrazului ascuns aşa de bine. Ne temeam să nu ţi se întâmple vreo nenorocire şi preţul pentru toată truda noastră să nu mai aibă cine-l da.

Fără să vrea, beiul se îndrepta în şa, căpăta poziţia pe care o avea când trecea prin faţa garnizoanei.

— Am putea să mai furăm câţiva cai şi din herghelia mocanului. Ştim şi locul hergheliei lui Izmet Edip.

Prea multe ştiau aceştia şi pe feţele lor beiul descoperi o bucurie răutăcioasă. Nu mai era aşa mândru de cutezanţa sa, jocul se schimba şi nu promitea o victorie prea uşoară.

— Când va răsări luna de două ori, ne întâlnim în acelaşi loc, spuse el cu glas poruncitor. Atunci am să vă dau în grijă o treabă mai de soi. Cu preţul câştigat puteţi să trăiţi un timp fără grijă.

Se opri, vorbise prea mult şi se temea să nu fie ghicit planul.

— Va mai trece un convoi, acela trebuie atacat.

Hoţii de cai ciuliră urechile. Le plăcea să stea de vorbă cu beiul, se vedea prea bine, părea unul de-al lor, gândea fără cruţare despre vieţi străine.

Beiul struni calul. Ceata se pierdu şi ea în pădure. Acum era linişte. Din când în când se auzea ciripitul

păsărilor. Muntele părea nepăsător la zvârcolirea micilor vietăţi, pe care le îngăduia pe spinarea lui bătrână. Şi fără să ştie de ce, beiul urî deodată muntele.

*

Nu prea semănau a hoţi de cai oamenii învrăjbiţi cu cadiul de Brăila. Şi prea ştiau bine treburile din sangeacul Babadaghi.

În ciuda detaşării sale, beiul preţuia vitejia şi curajul, numai că nu le voia lăsate în libertate ca brusturii, care se întindeau acum pe cărare, înţepând picioarele calului.

Pentru hoţii de cai pregătise un plan minunat. Vedea în mintea lui convoiul cu care Davud se pregătea să plece la Constantinopol şi pe marele Davud atins ca din greşeală de şiş. Mai greu era să-l îngroape în orăşelul de reşedinţă, ar fi trebuit să-l vegheze garnizoana, să-i facă mormânt în curtea geamiei, poate chiar lângă mormântul simplu al marelui evliya.

Dacă Davud ar fi fost ucis în miezul zilei, până seara ar fi trebuit băgat în groapa cu scânduri. Nu putea tocmi de pe acum meşteri, deşi-i plăceau planurile desăvârşit făcute. Ştia cât de repede circulă zvonurile prin locurile acelea fără întâmplări deosebite. Şi acum se mai povestea despre o vânătoare, care avusese loc cu mai bine de zece ani în urmă, când sultanul Murad venise aici în codrii liniştiţi să se odihnească puţin. Apoi sultanul plecase la Buda.

Gândindu-se la moartea altuia, beiul se înfioră. Era supus şi el morţii, fiinţă trecătoare.

„Din multe daruri se încropeşte o viaţă,
Creşte şi scade ca fazele lunii.
Nemuritoare e bolta cerească, lăcaşul profetului.
Aici, pe pământ, chiar oasele sunt supuse pierzării”.

La crucea drumului, calul o luă din nou pe cărarea care

ducea spre casele şubanului. Se lăsă în grija animalului. În pridvor îl aştepta o femeie îmbrăcată în negru. Beiul văzu mâinile sale aspre cu degetele mâncate de leşie sau degerături. Câteva hârdaie de lemn puse pe căpriori erau pline de pânze.

Ciobanul venea pe cărare, cercetase pesemne herghelia. Nu era în ochii lui nici mirare, nici spaimă, aceeaşi îndârjire de om învăţat cu greul. Poporul căciulilor lungi ştia a citi în stele şi era tot atât de răbdător ca musulmanii. De altfel, trăsăturile ciobanului, cioplite parcă în lemn, îl făceau să semene cu un persan. Beiul învăţase multe despre rasa aceasta încăpăţânată care iubea muntele, împărtăşind focului aprins în preajma cîşlei, umilinţele, dar şi voinţa de a fi stăpâni.

„Ia-ţi turma, ipingeaua şi dă-mi drept asupra muntelui”, parcă auzi beiul, deşi buzele omului nu se mişcaseră. Îl invită doar pe bei, cu un semn, în odaia scundă, de bârne, şi se aplecă foarte mult, dar mult trebui să se aplece şi beiul.

— Mîrza tătarul e din nou pe aici, vrea să-şi treacă herghelia pe drumul domnesc. Dar n-are destui cai, mai trebuie să fure.

Pe o altă uşă scundă apăru Zenab. În urma ei, o femeie ridicase glasul. Beiul înţelesese că nu se cuvenea ca Zenab să părăsească patul lehuziei. Dar Zenab avea faţa roşie, îl prinse de mână şi beiul se mai strecură o dată în altă odaie, parcă intrând în miezul pământului. Acolo, într-o copaie de lemn, era un copil, un mic ghemotoc băgat în lâna care mirosea a leşie. Nu se vedea nimic din mogâldeaţă şi beiul gândi iar la nevolnicia vieţii. Fiul unui sultan nu se născuse în serai, dinastia Osman îşi mai lăsa odraslele să vadă lumina soarelui şi în alte părţi ale lumii. Voia să vadă ochii copilului şi, înţelegându-i gândul, Zenab îl luă în braţe şi-l apropie de mica deschidere care semăna cu o fereastră. Copilul avea ochi albaştri, ce păreau puţin bulbucaţi, ca două cepe de arpagic.

Ciudata vietate începu să ţipe şi iar se auzi glasul

femeii din cealaltă odaie care spunea ceva. Zenab mai rămase o clipă cu pruncul în braţe, îl privi pe bei cu ochii ei întunecaţi care acum păreau duşi în altă lume. Şi beiul se supără puţin pe vietatea aceea care luase tot sufletul femeii pe care, deşi n-o iubea, n-o voia dăruită acestei gângănii cu ochi bulbucaţi, care se mirase de lumina venită pe geamul cât palma. Ar fi trebuit să se nască măcar în beilic, într-una din camerele mari şi reci. Noua clădire nu era încă gata, se tocmise varul, lemnele, calcarul şi marmura, în grădină se semănaseră chiar trandafirii, dar meşterii erau puţini şi leneşi. Rákóczi îi promisese câţiva meşteri din Ardeal şi beiul îi mai aştepta încă. Se simţea răspunzător pentru soarta micului bărbat, născut în casa aceasta de bârne şi iar reveni amintirea aceea veche şi femeia în negru, care stătea aplecată asupra unei coveţi de lemn asemănătoare aceleia în care-l găsise pe fiul lui Zenab. Nici n-o întrebase dacă e băiat.

— E cât un miel, spuse femeia surâzând, îl alăptez greu, n-am lapte.

Beiul se încruntă puţin, nu-i plăcea să audă necazurile altuia, mai ales ale unei femei, când grijile sale erau aşa de mari. Dar pruncul îl preocupa.

— Trebuie să bei mai mult lapte şi, poate, din când în când, vin.

— Nu-mi place laptele şi nici vinul nu-mi place, spuse Zenab şi începu să plângă deodată. Mi-ar place mai mult o portocală sau o lămâie, mi-e dor de mirosul florii de portocal şi lămâi.

Se vedea într-adevăr o slăbiciune şi faţa nu mai semăna cu un trandafir. De fapt, femeii îi era dor de tinereţea sa, ori de clipele mai senine, când nu era şi nici nu se gândea să fie mamă de viitori sultani.

— Bîtica nu mai moare, o leagănă acum nepoţii. Vrei s-o vezi? spuse Zenab, ştergându-şi lacrimile.

Vorbea în persană şi strecurase cuvântul acela, „bîtica“, pe care beiul nu-l cunoştea.

— E bătrână, să tot aibă peste o sută de ani, acum o

leagănă nepoţii să cheme îngerul morţii, care a uitat-o pe pământ. Vino! şi se opri puţin, fiindcă nu mai ştia cum trebuie să-l cheme.

Intrară într-o încăpere şi mai mică, parcă ascunsă mai mult în miezul pământului. Soarele pătrundea cu zgârcenie, de parcă ar fi vrut să nu-l vadă cineva.

Se auzi un scâncet şi apoi mai desluşit: „Vino mai aproape, vreau să te văd mai bine!“

Se apropie. Într-o copaie, era un trup mic, zgârcit construit din oase şi piele şi oasele se încolăciseră după o lege proprie dând trupului asemănarea cu un copăcel firav, aşezat la întâlnirea vânturilor. Lângă copaie, o ciurdă de copii se întrecea să o aplece cât mai mult într-o parte şi alta. Părea că mogâldeaţa se simte foarte bine, scâncetul se întrerupea mereu şi se transforma în sfaturi sau comenzi. O ulcică de lut stătea aproape de covată şi pe ea se găsea o căciulă.

— Uite, miorlăia vietatea, ulcica e plină, laptele covăsit nu-mi place. Nici laptele abia muls nu mă mai ţine pe picioare, bârdâhanul nu mai primeşte mâncarea şi îngerul domnului uită şă-mi aducă azimă câteodată. Numai pruncii aceştia îl sperie. Să plece, nu vreau să mă mai legene.

— Aşa e datul, spuse Zenab destul de încet, trebuie să o legene nepoţii ca să-şi dea duhul. De trei zile se chinuie biata bătrână. A căzut într-o zi când trebăluia prin ogradă şi acum nu-şi află locul nici pe pământ, nici în cer.

— Leagănă-mă tu, omule, ceru bătrâna cu autoritate, miroşi a trandafir şi eşti plăcut domnului.

Beiul era într-adevăr îmbăiat proaspăt. Mai auzise şi altădată că miroase frumos, după cum frumos mirosea şi profetul. Aceasta îi întărise convingerea că este sortit unui destin ales. Înainte de a ajunge la casele de bârne, oprindu-se pentru a-şi adăpa calul, îşi spălase şi el faţa într-un jgheab cu apă de ploaie, dar după felul cum îl privea Zenab înţelese că dresurile nu se şterseseră de tot: oricum, erau numai umbre, puteau să-i întunece

trăsăturile feţei, nu să le măsluiască. Poate înainte de moarte simţurile bătrânei să se fi ascuţit.

— Blestemaţilor! ţipă bătrâna, plecaţi! pui de vulpe, să nu vă mai văd în faţa ochilor. Nici n-am împlinit suta şi vreţi să mor?

Ceata de copii ieşi ţipând, fericită că a scăpat de o treabă nu prea plăcută. De două ori o răsturnaseră pe bătrână cu covata şi trupul mic, aşa ţeapăn cum era, abia putuse să mai încapă în locul din covată. În treacăt, copiii pipăiră caftanul beiului şi lăsară urmele unor degete murdare, parcă unse cu seu. Mătasea foşni ca pergamentul atins de peniţă. Deşi era ziuă, un opaiţ pâlpâia într-o firidă. Seul de oaie mirosea încins, era, se vede, pe sfârşite.

— De ce nu mă legănaţi? ţipă mogâldeaţa. Am zămislit prunci, acum e rândul pădurii să treacă prin foc? Pe el, pe moşu' l-aţi legănat mai mult. Şi trecuse de mult suta de ani, pe atunci ninsese în făurar şi tunase cu trăsnet, moşu' s-a ridicat, după ce l-aţi legănat şi a mai trăit mult.

Mogâldeaţa începu să plângă, spera să mai trăiască, dacă o legănau pruncii.

Beiul simţi iar micul demon care-l încerca, abia aşteptând să iasă parcă din strânsoarea unei cuşti. Puse mâna pe leagăn şi-l clătină uşor, cum uşor fusese şi el legănat în copilărie de femeia îmbrăcată în negru, pe care şi-o amintea mereu.

— Tu cine eşti? întrebă mogâldeaţa. Leagănă-mă! Şi eu am legănat prunci străini pe vremea când mai trăia moşul şi ne întorsesem cu turmele de la marea putredă. Şi prunci de turc am legănat. Leagănă-mă şi-ţi aduc ştiri din lumea de dincolo. Am mai urcat odată pomul vieţii, dar nu mi-a fost a îngăduinţă să am masul în lumea aceea. Deasupra stă Allah cu soarele în palmă şi cântă îngerii domnului pentru truda lui. Toată truda trebuie slăvită, eu sunt doar o boabă de nisip în valurile lumii. Leagănă-mă, omule, pomul vieţii iar s-a înălţat şi n-am putere să-l urc. Am pierdut-o cât am stat sub pământ ca să apărăm

turma şi copiii. Moşul meu avea oi cu blană seină şi bulgări de sare ascunşi în desagi. I-a adus din gropile săpate de diavol să prindă inima pământului. Dar inima pământului arde şi nimeni nu poate s-o prindă. Când oaia linge bulgărele de sare, sângele pământului ţipă şi se scurge în trupul oii. Taina să n-o spui la nimeni, numai omul meu o ştia. Eu şi el am coborât în gropniţe şi am strâns bulgării care au vine, uite aşa ca trupul omului. Am dat sultanului blestemat mioarele şi flăcăii, iar noi ne-am făcut palat sub pământ. Deasupra, muntele plângea şi se văita, vai, cum se văita muntele, numai când stai sub el îl auzi. Şi nu toţi ştiu a auzi cum agrăieşte. Leagănă-mă, omule, trebuie să mă duc acum.

Beiul o legăna. Mogâldeaţa vorbea ceva neînţeles, apoi se auzi un sfârâit uşor.

„Îşi toarce viaţa“, gândi beiul, „firul subţire al vieţii“.

Din odaia cealaltă se auzi scâncetul unui copil. Zenab tresări, ascultă o clipă, distinse glasul şi ieşi repede. Legile erau necunoscute beiului, doar femeile ştiau care este glasul pruncului lor. Şi abia acum se gândi că erau prea mulţi copii în casa celui căruia el îi zicea, cum ziceau persanii, „şuban“.

Rămase cu bătrâna dintr-o curiozitate firească sieşi. Ce frumos mai torcea firul vieţii. Sufletul trece prin poarta morţii ca firul subţire al acelor koium, dăruite, după cum se vedea, fără nicio bucurie, sultanului. Oare care sultan se bucurase de peşcheşul marelui crescător de oi?

Bătrâna se trezi.

— Sub pământ eşti singur pe lume, numai întunericul din om ţipă după lumină. La poalele muntelui sunt trei izvoare, apa e sălcie ca la marea putredă. Când înflorea calupărul şi moşul meu avea mai puţin cu atât cât am eu acum, meşteri care cunoşteau graiul pietrei au secat izvorul şi au intrat în pântecele muntelui. Acolo au zugrăvit icoane şi au pus suflet de om la picioarele domnului. Leagănă-mă, omule, nimeni nu te apără când trec pe coaja pământului hoardele călări. Şi domnul

zugrăvit pe piatra din pântecul muntelui stă cu mâinile întinse şi plânge. Plânge ca pomul fără frunze când vede poporul lui pustiindu-se. Omule, omule, muntele ademeneşte, iar obezile sunt mari şi multe ispitele întunericului. Omul se naşte cu o traisture pe umeri, trebuie s-o ducă, să fie tare ca piatra.

Somnul scurt îi dăduse puteri bătrânei. Deschise ochii, pleoapele erau grele. Beiul o mai legănă puţin. În opaiţ seul sfârâi şi căpeţelul de lână se stinse.

— Acolo, sub munte, am fost şezut ani cu moşul meu şi nevestele mocanilor. I-auzi doica pământului cum latră, auzit-o-ai?

— Da! răspunse beiul, da! murmură mai încet.

— Pruncii păcurarilor creşteau ca iarba de sub copitele cailor, sarbezi şi cu ochii stinşi. Deasupra, urgia pământului. Fata mea, zămislită în întunericul muntelui, a murit de brîncă, băiatul de-al doilea s-a pierdut la Stambul într-o încăierare cu iatagane. Ce se zămisleşte la întuneric, de întuneric are parte. Leagănă-mă, omule, simt cum se taie firul vieţii. Noaptea, mioarele dormeau în spălătura muntelui, moşu-meu legase dulăii să nu dea glas, când treceau hoardele călări. Fără câini, turma e bleagă şi noaptea ciobanul din lună îl întreba pe mocan unde sunt câinii care trebuie să păzească mieii? Numai noaptea ieşeam să-mi limpezesc ochii, ţâţele mă dureau şi pruncii picurărilor creşteau opăriţi.

— Şi eu, întrebă beiul, eu cum am crescut acolo?

Mogâldeaţa tăcu puţin, se pregătea iar să doarmă.

— Vino mai aproape, omule, nu te aud. În bulgărele de sare e zugrăvit veacul şi-n piatra muntelui cine a fost trecut pe pământ. Mult sânge, prea mult sânge, au secat apele şi au fugit speriate păsările ceriului. Ele n-au coperiş, n-au cuib, zboară când aud sâneţele. De ce, omule, să n-aibă cuib şi să zboare mereu fără hodină? Caii au pierit mâncaţi de vulturi, uliul a răpit mieii, numai omul vine şi se duce, n-a ştiut nici moşul meu de unde vine şi de ce se duce omul. Moşu-meu a ieşit într-o zi din

peştera muntelui, când n-am mai auzit copite. A ieşit, s-a uitat la soare, m-am uitat şi eu, era roşu ca o fiară. „Apără-mă, Doamne!“, a spus bietul de el. „Apără-mă!“ şi s-a aruncat cu faţa la pământ. Când s-a ridicat avea ochii ca două cepe, din care curgea apă. Luna nu e rea, ea nu ia lumina ochilor, de ce să fie soarele rău cu omul? Oare acolo sus moşul meu vedea-va ciolanele încovoiate ca o cobiliţă sau şti-va trupul care era drept ca lumânarea din ceară bună?

— Eşti şi acum mândră şi frumoasă ca un trandafir în grădina seraiului. E o lege, eternul trece în etern cu mici nebăgate în seamă schimbări, numai ceasornicul soarelui întoarce vremea cum vrea el. Scutură-te, floare!

— Eu acum dusu-m-am, spuse mogâldeaţa şi începu iar a toarce firul subţire al vieţii.

Respira gâjâit, răsuflarea devenise materială, părea că nu mai găseşte locul pe unde să iasă.

„Cum se mai zbate viaţa în om, ca pasărea în laţ“, gândi beiul.

Bătrâna începu să strige încet nişte nume: erau nume de femei şi bărbaţi, desigur, rudele ei şi cei care-i fuseseră apropiaţi. Mai des revenea numele unui bărbat, îl certa încet, cu cuvinte nesigure, îi aducea aminte greşeli rămase înscrise doar în mintea ei şi în timp, scoase la lumină pentru ultima dată de către sufletul care începea să se destrame.

De ce o veghea? Simţea că trebuie să o facă, deşi bătrâna nu-i desluşise taina şi ar fi vrut să audă din gura ei cum a ajuns el să vadă lumina zilei pe acest pământ. Nu mai era nicio îndoială, îl adusese şi pe el pe lume, cum făcuse şi cu fiul femeii Zenab. Poate cu aceeaşi greutate.

Auzi în spatele său şoapte şi când întoarse capul văzu câteva femei cu lumânări aprinse în mâini. Stăteau încremenite luminând calea sufletului, care ieşea pentru a pleca într-o lume necunoscută.

Abia când bătrâna scoase ultimul horcăit şi înghiţi greu, strâmbându-şi gura, una din femei începu să plângă, dar

parcă mai mult cânta o melodie tânguitoare, obsedantă.

În faţa morţii beiul începu să se teamă şi hotărî să se păstreze curat, să nu întineze pământul pe care se născuse. În ceea ce-i privea pe dicieni, îi va răsplăti la rându-i cu prietenia şi protecţia sa.

Beiul se întoarse în tinda mare, goli ulcica plină cu vin şi nu mai auzi rugătoarele care treceau sufletul moartei într-o lume despre care nu ştiau mare lucru.

Lângă ulmul de care-şi lega întotdeauna calul o găsi pe Zenab. Îşi strângea la piept copilul, speriată şi ea de moartea care intrase în casa ciobanului. Plângea încet, ştergându-şi lacrimile cu un colţ al basmalei, atentă să nu picure vreuna pe faţa copilului.

— De n-ar fi fost ea...

Beiul înţelese. De n-ar fi fost bătrâna, Zenab n-ar fi strâns în braţe copilul dolofan.

Beiul părăsi curtea ciobanului lăsându-se în voia armăsarului care cunoştea drumul. Calul înainta la pas, dar n-o luă spre beilic şi beiul se bucură, fiindcă nu-i plăcea acum să-şi vadă ostaşii.

Soarele pălea şi dealul era tăcut. Un nor plumburiu prevestea ploaie. Tăcut şi singur, Columbaba trecea încă o dată în cartea sa de piatră cine ştie ce taine ale pământului.

III

TĂTARII TRECUSERĂ DIN BUGEAC şi se opriseră în spatele cucuiatului Deniz Tepé. În toamna trecută, îi urmărise şi alungase, dincolo de malurile fluviului, băgase spaima în ei, numai pe Mîrza nu-l putuse prinde. Cu faţa lui ca o plăcintă şi ochii cât să poată vedea lumina zilei, Mîrza putea să semene cu oricine din ceata prădalnică. Avea o soţie cu o coadă lungă până la şolduri, mieroasă, când primea oaspeţi aleşi în cortul căpeteniei, şi acră, ca băutura de cumîs, când i se aduceau daruri. Era de familie mai bună şi Mîrza o asculta adesea. Îşi lăsase la Constantinopol doi fii, pe ceilalţi cinci îi purta cu el, învăţându-i cu greul, cu ostenelile drumurilor, cu mânuitul sabiei scurte. Pe Mîrza îl voia beiul.

La garnizoană soldaţii jucau gerid. Cele două echipe stârneau o larmă îngrozitoare. Căpetenia era ofiţerul despre care se spunea că intră pe furiş în iatacul soţiei lui Izmet Edip, crescătorul de iepe. Era un oştean ager, se vedea după felul cum mânuia giritul, sabia scurtă de lemn cu care trebuia să-şi atingă adversarul. Cealaltă căpetenie, la fel de pricepută, avea un cal mai prost. Deşi-l strunea bine, calul îl împiedica de fiecare dată să-l atingă pe celălalt. Ca orice jucător, care pierde mereu, devenise nervos, în timp ce adversarul căpătase detaşarea şi aroganţa celui mai bun. Ceilalţi din echipă aproape că nu mai erau luaţi în seamă. Zorba efendi bătea din palme, trecea mereu prin dreptul calului învingătorului şi se retrăgea repede, nu mai înainte de a fi

umplut de praf.

— Omoară-l! striga, întoarce repede giritul, atinge caftanul!

Şi, ca să fie luat în seamă, avea timp să explice şi celorlalţi privitori regulile pe care toţi le ştiau la fel de bine.

— Dacă n-ar fi întors calul, acum avea mai multe puncte. Promit o sută de accele pentru cine crede în învingătorul pe care-l cred eu.

Învingătorul se vedea prea bine pentru ca Zorba efendi să rişte. Nimeni nu-l luă în seamă.

— Două sute de accele, răcnea pehlivanul, cine nu are încredere în mine să parieze mai mult pe adversar.

— Trei sute de accele pentru adversar, strigă beiul, care nu fusese văzut până atunci şi, din clipa aceea, ofiţerul cu calul cel bun începu să primească una câte una loviturile.

Nu se ştia prea bine dacă beiul fusese auzit, dacă ofiţerul nu voia să-l supere sau norocul trecuse de partea celuilalt, la fel de bun jucător, dar posedând un cal mai puţin ager.

— Luminăţia ta, frumos fiu al lunii, cu mine ţi-ai găsit să pariezi? Cine se ia după gura mea proastă? Până acum n-a fost nimeni să creadă ce spun, nu se cuvine spurcatului de mine să intru în joc alături de viteazul Mehmet-bei.

Jocul se sfârşi fără prea multă plăcere. Ortacii deveniseră slugarnici, se orânduiră în pripă. Simţeau că trebuie să facă şi ei ceva, era prea puţin rolul de spectatori, pe care-l jucaseră cu multă tragere de inimă până atunci.

Ofiţerul învins părea vesel, era doar un joc, în timp ce învingătorul nu-şi revenise încă. Era roşu la faţă. Firea lui nervoasă îi plăcu beiului. Nu ştia să piardă şi beiul iubea oamenii care nu ştiau să piardă.

— Pe mine cât pariezi, Zorba efendi? întrebă beiul, luând din mâna învinsului giritul.

— Înălţimea ta, fala imperiului, prea mărit fiu adoptiv al

sultanei valide, toată visteria imperiului nu mi-ar ajunge să pariez pe tine, neîntrecut mânuitor de girit? Doar marele profet să fi mânuit mai bine sabia.

— Să lăsăm priceperea profetului, spuse beiul, intrând în joc şi privindu-şi rivalul cu ochii lui albaştri, strălucitori. Va cuteza să-l bată? Şi mâna lui va fi destul de puternică, măcar o clipă, pentru a atinge pieptul trufaşului ofiţer, mai tânăr ca el şi la fel de bun mânuitor de sabie? Se priveau faţă în faţă doi oameni cuprinşi de ură şi părea că ura aceasta, care le schimba culoarea feţei, se datora unei femei, dar nu acesta era adevărul şi într-o clipă îl înţeleseră amândoi. Nu pentru Abdişa îl privea încruntat celălalt mânuitor de girit. Faţă în faţă, părând că nu vor să fie doi sub soare, urând şi nesocotind toate seminţiile omeneşti, care dăduseră naştere unui neam dintr-o singură rădăcină, fiecare din cei doi jucători voia să învingă. O clipă beiul se gândi la învăţătura blândului Iisus. Cu giritul în mână, oare ce închinător s-ar lăsa împuns de celălalt, chiar dacă împunsătura ar fi simbolică? Şi cine are dreptul să te împungă în dreptul inimii pentru a se făli că te-a răpus? „Allah!“, spuse beiul şi începu jocul.

Măsurase bine silueta celuilalt, cunoştea locul unde fiinţa omului e slabă, trebuie doar atins cu vârful sabiei pentru a pleca în lumea despre care nu prea ştia şi nici nu voia să ştie prea multe.

— Dă-i, striga Zorba, la dreapta, slăvitule, vai, calul nu s-a întors prea repede, schimbă calul, beiule, acum aduc unul mai bun!

Ofiţerul era bun mânuitor, avea şi un cal bun, beiul recunoştea rasa. Nevasta lui Izmet Edip dăruise celui care-i stingea plictisul în nopţile de Ramazan nu numai trupul, ci şi un cal de rasă.

Beiul făcu o mişcare, pe care o învăţase de mult, la Medrese. Numai Cinci Hoca, astrologul de acum al sultanului Ibrahim, mai ştia s-o facă pe atunci. Ea însemna o bună cunoaştere a tuturor forţelor trupului şi,

în acelaşi timp, o mare stăpânire asupra calului. Se concentră câteva secunde, apoi ţâşni cu giritul şi lovi scurt inima adversarului, fulgerător, de două ori, şi încă o dată, stârnit de nepăsarea sau deruta celuilalt.

— Bravo! striga zorbagiul în tăcerea care domnea printre privitori, gata!

— Hei! strigă şi beiul şi se îndreptă spre adversar cu giritul întins, arătând sfârşitul luptei. Era încântat, trupul îl ascultase, calul asemenea, avea deplină stăpânire asupra lui. Nicio clipă nu se gândi că ofiţerul ar fi putut să-l lase pe el să învingă. Iubitul nevestei lui Izmet nu cunoştea figurile deosebite ale jocului, de unde să ştie taina pe care o ştiau doar saltimbancii? Şi de unde să afle ofiţerul, care era prea mândru de originea sa, câte poate învăţa unul atacat de mic pe străzile unei mari capitale? Poate Zorba efendi să fi ştiut această figură şi chiar îl auzi descriind-o.

— Am văzut odată cum juca girit un tânăr saltimbanc. Era ager ca o veveriţă şi n-avea oase, numai muşchi şi voinţă, părea o frânghie pe care poţi s-o răsuceşti cum vrei.

Beiul învăţase de la saltimbanci să joace şi să lupte. Ajutat de noroc, odată cu vârsta, dobândise prestanţa care îl aşezase definitiv în rândul luptătorilor de elită. Dacă l-ar întâlni pe Mîrza într-o astfel de luptă, l-ar învinge, deşi auzise că tătarii, ca unii ce se nasc şi mor în şa, uneori îşi iubesc şi nevestele lor acolo, ştiu trucurile unor astfel de luptători. Şi dacă mai cunosc şi graiul calului, s-ar putea să fie mai greu de învins decât ofiţerul.

— Mâine, în zori, preciză beiul, pornim pe drumul muntelui să-l întâlnim pe Mîrza. Mâine în zori trebuie să fim odihniţi. Aşa trebuie să luptaţi!

Glasurile războinicilor îi răspundeau cu entuziasm. Era o veselie adevărată, tătarii aveau prăzi bogate, dar ştiau şi să lupte. Veneau în devălmăşie de unde nu te aşteptai, de obicei aveau mai multe pâlcuri. Trei sau cinci erau grămezile în care se strângeau.

Beiul începu să-şi aleagă oşteni pentru drumul de a doua zi. Nu luă elita, ci pe cei mai leneşi, mereu nemulţumiţi. O sută de ani de judecăţi nedrepte, de ploconeli, tratate şi scrisori trimise marilor conducători ai apusului, o sută de ani prăsise în cetate şi păducheria de oameni fără avere şi credinţă, care ar fi furat şi piatra neagră de la Mecca, dacă ar fi putut-o vinde.

— Neferi! spuse beiul şi se opri o clipă. Oasele marelui tată selgiucid sunt în pământul acesta. Trebuie să-l cinstim cu victorii. Cine nu ştie să mânuiască sabia, nu are parte de odihna raiului. Mîrza tătarul se pregăteşte să ne atace, are oameni ascunşi în văgăuna muntelui. În zori pornim la luptă. Kafi! spuse. Ceea ce însemna că nu-i mai socotea vrednici de alte amănunte. Terminase discursul.

*

Dormi puţin şi rău. Porni, când pe cer luna era rotundă ca un piastru. Caii alergau bine, calcarul dealului, abia acoperit de praf, scotea sunete stranii. Ajunseră când soarele strălucea puternic, abia răzbătând prin ceaţa de praf. Comandă să se înconjoare dealul. Se temu o clipă ca zvonul despre meşteşugul tătarilor de a ademeni caii să nu fie adevărat. Apoi aroganţa luptătorului ţâşni ca un izvor de ape fierbinţi. Primi în plin primul puhoi care se aruncă spre el. Mânuia sabia scurtă cu înverşunare, căutându-l cu ochii pe Mîrza. Dar nu-l putea deosebi, poate să se fi ţinut ascuns în prima confruntare, deşi el ar fi ieşit primul dacă ar fi fost în locul lui Mîrza, şi-ar fi încurajat soldaţii.

Tătarii se aruncau asupra neferilor, dar şi obrăznicia soldaţilor săi era prea mare ca să poată fi înfrântă aşa de repede. Era şansa lor, unica, trebuiau s-o folosească. Nici nu mai gândeau, orbiţi de soare şi praf, asurziţi de ţipetele luptătorilor şi nechezatul cailor. Nimeni nu vedea sau nu voia să vadă sângele. Şi el ţâşnea sau se strângea în mici pârâiaşe. Loviturile de sabie cădeau în plin, nimeni

nu pierdea. Giritul nu mai era un joc, iar dacă era, devenise un joc al morţii. Beiul avu timp să observe îndemânarea oştenilor săi. Îi crezuse mai leneşi, uitaseră gustul luptei.

Când îşi roti armăsarul şi intră ca un fulger între patru tătari, beiul îşi simţi mâna îngheţată pe hanger. În faţa lui era Mîrza, nu se îndoi nicio clipă. Dar tot atât de repede dispăru. Beiul trebui să se apere de un tătar care, pierzându-şi calul, se aruncase la pământ încercând să frângă picioarele armăsarului cu o măciucă. Iute la fire, beiul struni calul şi, aplecat în şa, lovi cu sete. Exerciţiile din copilărie îl ajutaseră să aibă trupul flexibil. Desfăcut, turbanul său alb fâlfâia ca un stindard. Apoi începu să facă gesturi besmetice. Dădu ocol dealului, ferindu-şi calul de bolovanii care alunecau mânaţi de o forţă nevăzută. Descoperi, în trecerile lui furtunoase de a parte şi de alta a dealului, locul unde tătarii îşi lăsaseră herghelia. Era păzită de câţiva bătrâni pitiţi după bolovani. Ascunşi bine, păreau furnici ale pământului. Avea de gând să-i mâne cu herghelie cu tot până-i va înghiţi fluviul Tuna. Era un gând drăcesc şi beiul deveni mânios. Mirosul sângelui se făcea simţit în căldura dogoritoare a zilei. Nu se mai gândea decât la turma aceasta îndărătnică, pe care trebuia s-o înece. Gustul morţii îl năpădise şi sângele îi juca în vine. Era biruitorul clipei şi slujea, ca un brav ostaş, îngerului morţii.

Soarele ardea ca para, dealul huruia sub bolovani, beiul înţepenea cu vârful spadei scurte tot ce atingea, când, deodată, parcă din miezul pământului, apărură câini mari, ciobăneşti, care se amestecară printre picioarele cailor, sfâşiindu-le.

Tătarii fugiră cu caii lor iuţi. Cei rămaşi se supuneau unei agonii groaznice. Comenzile beiului nu se mai auzeau. Soldaţii lui o luară la goană, amintindu-şi tertipurile vieţii lor de haimanale. În două părţi contrare, ţinutul sangeacului era străbătut în goană. Tătarii, câţi erau răniţi la poalele dealului, gemeau sfâşietor. Pe cât

de sălbatici erau în şei, pe atât de neajutoraţi erau acum pe pământ. Băltoacele de sânge, capetele descăpăţânate îi stârneau greaţă. Rămăsese aproape singur când îl descoperi pe Mîrza. Ochii lor se întâlniră o clipă. Mîrza râdea, părea şi el înnebunit de luptă. Beiul înţepeni o clipă, apoi se birui pe sine foarte repede. Mîrza ştia să se apere, calul îl asculta. „Pentru ce să-l omor?“, gândi beiul, dar mila cărturărească nu mai acoperea învârtoşarea firii de războinic. Umilinţele de la Azov şi surghiunul de aici erau prea mult. Şi se apropie, fără teamă, erau două căpetenii fără apărare, doar ei înşişi, trebuia să cadă una şi căzu Mîrza, se frânse peste şa, calul nu mai simţi comanda şi beiul folosi iar mlădierea trupului învăţat să i se supună încă din tinereţe, prinse calul şi-l legă de al său.

Ajunse târziu la garnizoană. Luptase o zi întreagă. Aştepta strălucitoarea lună să-i dea forţe şi nu realiza de loc imensa energie sacrificată ambiţiei sale.

Lefegiii ajunseseră mai demult, acum se odihneau, cântau din tambure. Soldaţii petreceau de minune. Voia să intre ca un învingător printre ei, dar nu se putu abţine şi curiozitatea, demonul acela mic, ieşi la iveală. Opri caii la distanţă, nici nu fusese auzit. Învingătorii povesteau celorlalţi victoria. Nelipsit, Zorba efendi striga mai tare ca toţi. Beiul nu-l văzuse în preajmă, poate se ascunsese mai înainte de începerea bătăliei.

— Eu, când toţi dădeau ocol muntelui, l-am văzut pe Mîrza. S-a oprit şi mi-a zis: „Îţi dau galbeni şi trei femei bune de prăsilă, loveşte-l pe la spate pe bei!“ I-am zis: „Nu-mi trebuie galbenii tăi spurcaţi. Dar sabia mea se va întuneca în sângele tău“. Şi, când nici nu se aştepta, i-am vârât sabia în gât. Pe loc a încremenit cu ochii holbaţi.

— Ei, strigă Murad, ofiţerul acela trufaş, îmbrăcat în caftan nou, ca să se răzbune parcă pe cei care luaseră parte la luptă şi aveau ce povesti, gata, toate sunt scorneli!

Nu departe de ei, neferii începuseră să joace zaruri.

Garnizoana era împărţită în două tabere, orgoliile mulţumite la supravieţuitori, mocneau în cei rămaşi departe de luptă.

Zorbagiul devenise cutezător.

— Acum câţiva ani, când Murad, împăratul lumii, a venit aici la vânătoare, mi-a zis: „Zorba efendi, n-am copoi buni, stai lângă mine, când pornim la vânătoare. Mâna îmi tremură, am băut cam mult licoarea care sporeşte puterea. Am auzit că ai ochi buni, de uliu. Dacă tragi înaintea mea să nu spui la nimeni. Eu trebuie să am vânatul cel mai bun".

— „Cum să spun, mare padişah al lumii, nu m-ar lovi proorocul cu fulgerele sale? Pecetluită fi-va gura mea de-acum înainte, în veacul vecilor. Porunceşte numai să mi se taie limba şi am să fiu martir". „Nu!", mi-a zis marele sultan, „te cunosc de mult, tatăl tău a fost bun oştean, ştiu că n-ai să spui".

Murad zâmbea şi zâmbi şi Mehmet bei.

— Am pornit alături la vânătoare. Mă priveau cu ură cei din escortă, căutau să mă împiedice să stau în preajma împăratului, dar ştiu să strunesc bine calul, cobora padişahul, coboram şi eu, nu-l pierdeam din ochi. În luminiş am ajuns aproape de el, dar m-am dat puţin îndărăt să se ştie cine-i padişahul. Aveam caftan nou şi strălucea de curăţenie. Acum nu mă mai spăl aşa de des, mi-e frig mereu, când dau cu apă pe mâini simt că mă loveşte cineva după ceafă, uite aici, parcă vine şi mă atinge cu măciuca. Atunci păream abia scos din baia cu aburi. Mergeam lângă padişah, când văd un cerb sărind în luminiş. Trag o dată cu arcul, cerbul îngenunche, mai pregătesc o săgeată şi trag, se răstoarnă pe o parte. Sultanul abia-şi pregătea arcul.

— Bravo, Zorba efendi, am să te fac ofiţer, spuse beiul. Abia acum fuse descoperit. Era plin de sânge şi praf, cu turbanul desfăcut şi nu semăna a învingător.

— Măritule, slăbiciunea sultanei valide, simt că iar mă loveşte cu măciuca după ceafă duşmanul. Fugi spre bei,

voia să îngenunche, dar papucul i se prinse într-un brusture.

De pe calul său, Mîrza începu să geamă. Beiul îl dezlegă şi-l ajută să coboare. Pierduse mult sânge. Legat de şa, deşi fusese adus la pas şi avea vitalitatea rasei sale, nu părea să mai apuce o dată răsăritul soarelui. Abia se ţinea pe picioare. Era mic şi vânjos, ras în cap, şi ochii săi cât frunza săbioarei, abia ieşită din pământ, păreau închişi. Pleoapele grele atârnau peste deschiderea îngustă a ochilor.

— E Mîrza tătarul, nepotul hanului, lămuri beiul.

Mîrza înţelese şi nu părea a se bucura că e prezentat ca o cămilă.

Oştenii îl priveau cu admiraţie.

— Să iasă în faţă neferii care m-au însoţit, comandă beiul.

Ieşiră supravieţuitorii. După o scurtă ezitare apăru şi Zorba efendi.

— M-aţi lăsat singur, spuse beiul, dar nu era imputare, mai mult mândria de a-l fi biruit el însuşi pe Mîrza.

I se păru că Murad îl priveşte cu dispreţ. Ofiţerul era mereu nemulţumit în ultimul timp şi când un bărbat ticăloşit de lene e nemulţumit înseamnă că nu-i merge prea bine în iubire. Nevasta lui Izmet Edip se plictisise de el. Ce avea să vorbească vicleana femeie cu unul care se îmbrăca în caftan de mătase, încins cu brâu cusut cu fir, cum nu-i era îngăduit decât sultanului? Auzise că pentru cal are harnaşament aurit şi că, în unele nopţi de Ramazan, îl îmbracă în atlaz caramziu. Era aspru la vorbă şi năpraznic în dragoste ofiţerul şi Abdişa nu mai era prea tânără ca să îngăduie biruinţa lui de bărbat.

Celălalt ofiţer, învingătorul la girit, părea şi mai supărat ca Murad.

— De unde au ieşit câinii? întrebă el pentru a motiva dezordinea de o clipă care putea fi hotărâtoare, dacă n-ar fi fost beiul.

— Din miezul pământului au ieşit fiii dolcăi, spuse beiul,

amintindu-şi ultimele cuvinte ale bătrânei, pe care o veghease, fără a putea afla taina copilăriei sale.

— Tare ciudat, mai spuse ofiţerul, au ieşit şi s-au dus ca mânaţi de o nălucă. Cine să-i fi strunit?

Oştenii păreau mulţumiţi că-i apără cineva. Speraseră într-o victorie uşoară, erau dornici de lupte, ştiau să fie învingători, dar nu învăţaseră să se apere de câini.

— Mîrza trebuie îngrijit puţin, spuse beiul. Să i se lege rana. Avem tămăduitor în garnizoană?

Nu primi niciun răspuns.

— Ţi-l încredinţez, Murad, în paza ta să fie! Îl bagi în beciul din beilic. Hrană, cât să se întremeze. Nimic mai mult sau mai puţin. Răspunzi pentru el!

Îi făcea o favoare ofiţerului şi-l umilea.

— O patrulă de zece oameni să păzească drumul în noaptea aceasta. Veştile să le transmită prin semnalul ştiut de voi. Las în grija ta, viteaz Murad, al lui Mundir oglu, pacea acestei nopţi de la sfârşitul binecuvântatei luni şaban.

Şi, după ce-l lepădă pe Mîrza, părând că nu-i pasă de un dar atât de scump plătit, încălecă şi plecă. Nu voia să se vadă măcar o clipă îngrijorarea sa. Hotărâse să dubleze paza cu câţiva spahii de încredere. Mîrza era ostatecul său, avea de gând să-l ţină viu pe nepotul hanului şi să-l dea alor săi în schimbul unei herghelii. Lupta nu mai avea rost de acum încolo. Nevasta lui Mîrza va cere cu stăruinţă înapoierea soţului. Era aprigă şi rea, nu se lăsa înfrântă. Şi Kosüm valide, sultana mamă, trebuia să audă din nou de bei. Şi nu ca despre o haimana, rătăcind pe uliţele Stambulului în rând cu bostangiii şi casapii trădători. Femeile, care duceau acum pe umerii lor soarta unui imperiu, cunoscut prin ordinea sa aproape ideală, trebuiau, din când în când, să fie puse în faţa unor adevăruri necruţătoare. Cu legi şi cu sabia trebuia apărată orânduirea adusă la glorie de Mehmet, învingătorul bizantinilor, şi de Soliman, marele legiuitor. Femeile să-şi vadă de treburile haremului. Pe sultana

mamă avea de gând s-o înfrunte şi s-o cucerească. Dar mai întâi voia să-i aducă aminte că există. Sultana, grecoaica, avea braţele prea subţiri pentru a putea să strângă laţul în jurul gâtului unui bărbat. Nu-şi iubea prea mult fiul, cum lăsa să se vadă, îi iubea slăbiciunile şi neputinţa lui de a conduce maşinăria imensă, care avea nevoie şi pe pământ de un sprijin, nu numai în cer.

Mehmet se îndreptă spre beilic, în liniştea care se lăsa peste pădure şi munte.

„Nici şeicul n-o iubeşte şi de partea lui sunt ulemalele. Marele vizir Davud e vrăjit de Cinci Hoca, şeicul nu-l iubeşte pe vizir“.

Şi fiindcă era singur şi nu se temea să-i afle cineva gândurile, cugetă cu mult curaj.

„Nici pe sultan“. Şi gândul sună ca o condamnare la moarte.

Sub el, calul, ostenit, transpira. Îl bătu uşor cu palma lui moale şi plină de praf.

Peste munte, luna trecea uşor ca o dansatoare în sunetul dairelei. Era prea târziu şi el prea obosit ca să mai adauge divanului său un ghazal. Murmură doar începutul:

„Peste Columbaba, luna-şi mişcă şoldurile ei de cadână.“

Apoi adormi o clipă şi calul îl purta încet spre beilic, de parcă ar fi respectat binemeritata pace a sufletului oşteanului trudit.

IV

DE O SAPTAMÂNA, DE CÂND O adusese pe Abdişa în harem, uitase de timp. Totul se petrecuse foarte repede, femeia intrase în viaţa lui folosindu-se de toate armele: supuşenia, blândeţea, veselia.

Pe o pernă mai înaltă, beiul se aşeză pregătit parcă pentru namaz. Trupul său de războinic se îngrăşase. Acum, în poziţia cuvenită meditaţiei, simţea o greutate crescută din sine parcă, inutilă, căutând o specie nouă, în care să se închidă, un fel de iască pe tulpina stejarului. Zâmbi când îşi aminti ce bine e plătită iasca şi hotărî să pună soldaţii s-o adune; erau prea mulţi spectatori la jocurile din garnizoană, prea mulţi care n-aveau ce face.

Femeile din harem ardeau arome. Aveau ochii încondeiaţi ca în mozaicurile bizantine şi se mişcau în sunetul dairalei şi flautului.

Abdişa le cucerise repede, le supusese cu zâmbetul ei bun de femeie trecută prin dureri misterioase. Cunoştea tainele maghernitelor din Istanbul, avusese o tinereţe zbuciumată, ştia sufletul omului. Îl supusese încă o dată pe Izmet Edip umilinţei, părăsindu-l. Şi fiindcă mai făcuse perioada de purificare cu puţin timp în urmă, nu mai aşteptase cele 90 de zile, ci venise direct în haremul beiului. Fostul soţ dăruise femeii sale podoabele şi guruşii, rămânând să-şi ducă pustiul inimii odată cu convoaiele care plecau la Poartă pe drumul Medgidiei, Bazargicului, Varnei, preferând aceste drumuri aspre, mângâierilor femeieşti.

Beiul îl preţuia pentru blândeţea lui pe Izmet Edip, dar, în acelaşi timp, îi purta o ură ascunsă. Gelozia stârnea în el partea întunecată a inimii prin care, fără Abdişa, n-ar fi avut curajul să treacă. Prin acest pustiu fără soare din sufletul său mai trecuse o singură dată, când, tânăr, cu ochii arşi de dorinţă, trebui să stea un an în închisoare, petrecând în sine experienţe stranii, rămânând fără niciun ajutor, într-un timp care nu se mai sfârşea. Închisoarea fusese mai grea pentru el decât pentru orice haimana, care mai credea în iertarea divină şi aranjarea vieţii după pofta inimii. Şi nu ştia dacă timpul există în sine sau doar în fiinţa omului. Ieşise din închisoare cu dorinţa de a-şi umple viaţa cu fapte, presimţind că fapta este, dacă nu duşmană timpului, cel puţin, prietenă omului. Fapta trebuie să iasă din om cum iese forma din culoare şi puiul din găoace.

Abdişa îi aduse cafeaua şi rămase lângă el.

— Pe vremea aceea, spuse femeia şi se opri deodată, dându-şi seama că vârsta ei de orientală nu e una care să se poată ascunde prea bine în clarobscurul odăii, nu de mult, reîncepu, am văzut în odaia sultanei femei străine cu cozi lungi şi ochi albaştri. Zâmbi, fiindcă şi ea avea ochi albaştri, cu pleoape grele şi sprâncene încondeiate. Avea o privire care venea din cine ştie ce depărtări şi, deşi nu se temea să privească în ochii omului, părea că se uită în altă parte. Era micuţă de stat şi puţin cam grasă, dar carnea avea prospeţime.

— Erau femei rele şi se arătau fără văl şi, când vorbeau, îşi subţiau gura. Au pregătit intrarea în palat a trădătorilor din Veneţia şi s-au amestecat în treburile împărăţiei, tulburându-le.

Beiul întinse o mână, dar n-o mângâie, doar pipăi obrazul, care i se părea moale ca smochina prea coaptă, îşi retrase mâna şi privi spre fereastră. Printre cercurile apusului biruia o culoare tulbure, de ceaţă.

— Sultana mamă întreba de tine, slăvitule, şi sufletul meu se strângea de bucurie că-i eşti drag şi de tristeţe că

altă femeie te poate iubi. Dar nu îndrăznesc nici în sinea mea să ridic ochii spre o aşa înaltă favoare, pe care Allah a îngăduit-o bietului meu suflet de a te sluji abia acum. De mult aştept clipa care să mi te aducă alături, de atunci când te-am văzut prima dată în palatul sultanei mamă.

Beiul îi mai mângâie obrazul încă frumos şi se gândi la soarta femeii care, după Coran, nu avea voie să depună ca martor. În harem aveau putere doar una asupra alteia. Această Abdişa se strecura în treburile împărăţiei ca vechile bizantine şi el nu-i îngăduia. Ar fi întors-o din drumul ei de iapă nărăvaşă cu o glumă grosolană. Avusese timp să vadă că femeia ştia să preţuiască deopotrivă frumuseţea unui ghazal ca şi gluma ostăşească.

— Mai am asupra lui Izmet putere, el îţi poate dărui caii cei mai buni pentru a-l cuceri pe Ibrahim. Vom face la Istanbul palat cu fântâni, pe malul apei, să ne preamărim bătrâneţea ca două păsări albe.

„Ca şerpii”, gândi beiul, „ca doi şerpi încolăciţi în luna şaban, alungând din preajmă tot ce e suflare, ei înşişi speriaţi de sunetul pe care frunza de frasin îl scoate când iese din mugur”.

— Abdişa, îi spuse, lasă, nu mai e timp pentru palat pe malul apei.

— Pentru palat pe malul apei şi cucerirea inimilor sultanelor născătoare de fii preamăriţi e timp destul, stăpânul inimii mele. Lumea e proastă, oamenii nu sunt decât haznale pentru patimi, mici besactele pe care nici uru adevărat cunoscător de tîlsîm nu le ia în seamă. Eu, femeia, fără putere, pot să deschid inimile.

— Eşti vrăjitoare.

— În arta vrăjitoriei nu se pricep decât sufletele femeilor care iubesc. Nu găseşti pe nimeni aici care să ştie să deschidă uşile seraiului. De ce-ţi pierzi vremea cu lucruri care trebuie făcute de slugi? Porcii lui Rákóczî şi puştile veneţiene n-ar putea fi numărate de altcineva? Ai stat toată noaptea să vezi cum se taie copacii pentru

Anatolia, lemnul e bun şi scump, dar nu tu trebuie să însoţeşti carele pe malul mării şi nici să iei din mâna negustorilor preţul mărfii lor. Iar la hoţii de cai trebuia să trimiţi, sultan al inimii mele, un spahiu ager.

— Abdişa, strigă beiul, nu ţii deloc la capul acesta, frumos cu ochi ca azurul?

— Nu mi-e frică, beiule, de nimic nu mi-e frică, doar de bătrâneţe.

Dar lui nu-i plăcea să vadă amestecul unei femei în treburile pe care le credea executate întotdeauna fără greşeală. Oglinda cerului în ziua naşterii sale, îi spusese un cunoscător, care ştia să privească prin astrolab stelele, era bine alcătuită. Saturn n-avea nicio putere şi minunata Venus părea pusă pe cer pentru a da vieţii sale izbândă şi dulceaţă. Poate Saturn biruise pe minunata Venus şi acum îşi trimitea razele sale rele asupra lui?

În harem mirosea a smirnă. Se auzi deodată un ţipăt.

Femeile se păruiau între ele. Fata negustorului de atlaz, armeanca, somnoroasa pe care se gândea s-o alunge din harem, se trezise.

În inima beiului era o indiferenţă, care semăna cu moartea, aşa cum luna seamănă, în unele nopţi de septembrie, cu soarele.

— Trebuie să plecăm de aici, nu simţi, beiule, că ai fost pedepsit? Tătarii din Bugeac au înţelegere cu ruşii. Vor să cucerească ţinutul ca pe vremea lui Genghiz-han. Nu-i poţi opri cu tunuri veneţiene şi spahii care vând hrana cailor şi le dau să mănânce iarba sărată din aceste ţinuturi.

Femeia începu să râdă deodată, apoi se opri brusc şi faţa i se coloră nefiresc, o culoare urâtă, vineţie. Privea de parcă ar fi văzut o minune sau însăşi moartea. Beiul n-o văzuse niciodată ca o furie. Urmări privirea femeii şi descoperi motivul spaimei sale. În camera femeilor intrase Zenab. Avea mijlocul strâns în paftale şi, deşi nu părea prea subţire, trupul era frumos.

Pătrunsese în camera femeilor şi părea că vrea să-l

roage ceva. Ochii i se măriseră şi sprâncenele negre se subţiau spre tâmple.

Beiul nu se ridică de pe marea pernă, coborî ochii părând că n-o bagă în seamă. Îşi privea papucii cusuţi de Abdişa, cu multul roşu, verdele crud şi albastrul ştiut numai de ea. Amintirea papucilor văzuţi la uşa geamiei, cei ai lui Murad, care se dăduse legat pe mâna rasei căreia profetul nici nu-i îngăduia să-şi arate faţa luminii soarelui, rasa care nu avea decât dorinţa de a subjuga şi a trage în cort forţa bărbatului, puse pe faţa beiului roşul mâniei, un roşu crâncen, de rodie coaptă.

În clipa aceea urî toate femeile şi Abdişa putu în voie să se răzbune pe Zenab. Pe când Zenab nici nu se aştepta, cu un instrument găsit repede printre lucrurile de mână, din camera femeilor, Abdişa îi tăie cozile lungi.

Când multul păr negru căzu pe podea, beiul scoase un oftat şi o umbră trecu prin inima lui. Abdişa luă coada împletită cu funde albastre de atlaz.

Trista şi ochioasa Zenab dispăruse mânată de furie sau poate de mândrie.

Ca să-l veselească pe bei, Abdişa fixă coada în partea aceea de trup împlinită şi necheză în sunetul dairalei şi fluierului, ocoli încăperea şi se aşeză cu spatele la bei, mişcând coada. Când se întoarse, beiul îi observă faţa, obosită. Ochii cu pleoapele grele deşi luceau, aveau în ei ceva îmbătrânit, mort înainte de vreme. Prea multe nopţi închinate legilor cele mari ale senzualităţii ofiliseră floarea cea rară a feţei şi sufletului. Beiul se simţea păcălit ca la cumpărarea unui cal bătrân, sulemenit de meşteri pricepuţi. Cum de se înşelase alergând după ea, stârnind invidia în garnizoană, pârât, pe semne, sultanei mamă? În câteva zile, femeia îi cercetase sufletul, îi cunoştea ameţelile şi puterea trupească scăzută în clima de aici. Luase în harem locul celei mai pricepute femei, Zulfie, îi ungea încheieturile atinse de gută, îi spunea glume şi el nu se întrebase de unde ştia aceste glume care stârneau senzualitatea.

Îl durea ca o bătălie pierdută această alegere. Din slăbiciune o adusese cu alai, ca pe o pradă de preţ. Abdişa cucerise femeile haremului cu priceperea sa în arta cusăturilor, le păcălise, cum îl păcălise şi pe el. Poate Izmet era fericit că a scăpat de ea. Atins în mândria lui de bărbat, beiul nu mai înaintă pe calea aceasta. Abdişa părea a se pricepe în citirea gândurilor. Faţa ei deveni mai dulce şi trandafirie, căpătă chiar un aer feciorelnic, în clipa în care-l ruga s-o ierte că se retrage în camera sa. Şi plecă, după ce-l salută adânc, dovedind artă şi în felul cum ştia să se poarte.

Beiul voia să doarmă fără vise, fără tulburătorul vis, care-l făcea să se trezească bezmetic şi înfricoşat. Apărea în visul acela un bărbat îmbrăcat în cealma. Avea faţa acoperită. Şi bărbatul acela foarte înalt nu putea să fie decât şeicul. Îl auzea şoptindu-i vorbe tainice, povăţuindu-l, certându-l.

„Risipeşti, Mehmet, toate le risipeşti. Omul trebuie să adune. Vine vremea când trebuie să adune."

Şi adormi puţin, fericit că somnul îi va reface forţele de bărbat. Când se trezi, o văzu pe Abdişa lângă el. Alungase celelalte femei din harem în timpul scurt al somnului bărbatului şi acum era singură cu el.

Era mai frumos îmbrăcată. În locul voalurilor verzi preferase o culoare azurie. Nu lipsea nici portocaliul din hainele sale. Părea mult mai tânără. Îşi ascunsese cutele feţei sub strat gros de suliman. Beiul observă o siluetă mult îngrăşată şi când îi atinse şoldurile descoperi perniţe ascunse pentru a da altă formă trupului deja prea împlinit. Obişnuită să-i citească gândurile sau să lase numai atât cât să se vadă din gândurile sale, Abdişa spuse:

— Frumuseţea lumii mele, femeia trebuie să slujească bărbatului. Bărbatul, beiule, e un neam aparte dintr-o stea cu alte legi, el ştie treburile mari ale lumii, dar e un copil în cele mici, mai puţin importante. Femeia nu priveşte prea departe, dar are pentru cele din preajmă

ochi de vultur.

Vorbea şoptit, în grai persan.

— Davud e bătrân şi are năravuri rele. A stat prea mult printre bărbaţi. O femeie nu l-ar ameţi cu şoldurile ei. Nu-i place muzica, are ceară în urechi, după cum am auzit într-un basm cu un marinar care nu voia să se lase furat de cântecul dulce al unor femei. Am să mă întrec, beiule, cu bătrânul în chestiuni filosofice.

— Nu prea cred să ştie bătrânul tainele gândirii lui Aristot şi capul său nu se tulbură pentru aflarea cvadraturii cercului.

— Am citit toate cărţile împărătesei Comnena. Eu nu-s născută în purpură, dar mintea e iscoditoare, cunosc graiul ascuns al cărţilor. Fiecare carte, beiule, e un suflet de om în ce are el mai ales. Cărţile adevărate sunt mai curate ca lumina picurată din ceara lumânărilor şi versurile poeţilor persani încântă şi fac să freamăte şi un sac de oase cum e rivalul tău. Am cunoscut dervişi rătăcitori şi poeţi băutori de vin. Izmet m-a luat dintr-un loc murdar, eu eram acolo trandafir. Abdişa e numele pe care mi l-a dat un negustor armean care iubise o femeie luată de îngerul morţii la vârsta când femeia abia îşi deschide sufletul spre lume. Am cutreierat imperiul călare pe cămile şi adesea o parte din acest imperiu mi-a intrat în cameră. Am avut şi înfrângeri, doar mai există şi un Lepanto în istoria slăvitului stat otoman şi cum să nu existe un Lepanto în viaţa unei femei?

— Abdişa, o ameninţă iar în glumă beiul, nu e bine să aminteşti ambiţiosului Davud numele de Lepanto, şi-ar putea drămălui atenţia faţă de cel mai slăvit trandafir din grădina seraiului meu.

— Ştiu graiul izvorului şi pietrei, urmă netulburată femeia, dar ştiu şi tainele sultanei valide cu favoritele ei. Şapte sunt la număr, cum şapte sunt stelele Carului Mare, văzute prin astrolab în nopţile de vară. Mai ştiu că seraiul are uşi secrete, care se deschid spre mare. Caicele aduc oaspeţi până în pragul unor ganguri pe care le străbat

eunucii purtători de feştile. Şi mai ştiu, beiule, că nu intră în iatac numai bărbaţi de lege musulmană, intră şi cavaleri ai crucii şi aduc nu numai mătăsuri de Kandia, pocale de aur, ci şi curiozitatea lor de bărbaţi, repede potolită de femeile haremului. Firea orientală e senină, a soldatului crucii, nesăţioasă. Beau vin cât apă cămilele pregătite să străbată deşertul, nu se tem să lovească şi să iubească. Creştinele lor au cărnurile albe şi moi şi nu-şi ascund faţa. Noi ne ascundem faţa şi sufletul fiindcă nu avem ce arăta curat. Dar curăţenia sufletului nu există, beiule, cunosc femeile de pe vremea când, săracă şi slăbită de bolile fulgerătoare ale unui ţinut ars de soare, am cerut adăpost într-o mănăstire în Istanbul. Era o mănăstire creştină, făcută pe vremea marei împărătese Irina. Nu mai rămăsese nimic din vechea aşezare, zidurile căzuseră. Mi-au dat mâncare cât unui câine şi m-au culcat pe rogojină. Când m-am înzdrăvenit şi tinereţea a învins din nou pielea şi obrajii mei de piersică, m-au bătut cu vergile. O singură dată mi-au atins faţa. Iată această dungă, nu e semnul bătrâneţii. Scârba de tine, beiule, e mai rea ca moartea.

Beiul cunoştea scârba din sine, dar când o vedea la o femeie se speria. Abdişa nu avea ochii ca orientalele, părea venită dintr-o rasă străină, poate era evreică rătăcită prin marea cetate.

— Am stat în această mănăstire mult timp. Femeile de acolo nu aveau vocaţia călugăriei. Mâncau pe ascuns, râvneau cele lumeşti cu patimă. Se găseau printre ele şi unele într-adevăr smerite, dar erau bătrâne şi poate nebune. O singură bătrână, care ţesea covoare, avea în ea harul, nu îndârjirea celorlalte, care păreau scoase direct din sacul acelui smintit, care a înspăimântat lumea, Savonarola. Nu cerceta, nu se temea, nu poftea. Ţesea covoare pentru prinţii persani. Era o bătrânică mică şi slabă ca o crenguţă de alun încovoiată de vânt. Să fi fost, aşa aplecată cum mergea, cât un copil care intră la Medrese. Din ochii ei negri, veşnic strălucitori, dormea

puţin şi rău, ieşea lumina. Ieşea lumina şi rămânea în omul care-i stătea în preajmă. Ştiu că vrei să râzi, trebuie să crezi însă ce-ţi povestesc. Ştia taina culorilor bătrânica, i se revelase în vis şi se socotea o mare păcătoasă. Un sfânt de-al lor, Damaschin mi se pare, îi credea eretici pe vânzătorii de culori. Bătrânica se smerea mereu şi niciodată nu spera să fie mântuită, dar aducea câştig bun şi o lăsau să muncească. Era deşteaptă, ştia greceşte şi latineşte, limba veneţienilor şi a francilor, iubea cuvântul şi se juca frumos cu el, cum frumos se juca şi cu culorile. Nu vorbea despre viaţa ei, dar înţelegea graiul turturelelor şi privighetorii. Avea o voce subţire şi înaltă când cânta psalmi. Cânta mereu şi mâinile ei uscate înnodau firele vopsite cu ierburi. Îi dădeau să mănânce resturile în care cădeau muşte şi ţânţari. Bătrâna culegea cu o lingură de lemn gângăniile şi le punea pe marginea mesei. Trebuia să spăl întruna această masă ca să nu trezesc duşmănia stareţei. Nu prea trăiau în duh femeile de acolo. Prinţesele Comnene, pricepute în arta militară, pieriseră de mult, în locul lor trăiau femeile prigonite din cartierele Stambulului.

— Şi religia profetului? întrebă beiul. Nu ştii, Abdişa, că femeile trebuie să fie cuvioase şi roabe? Cea mai mare greşeală este să-şi descopere faţa, aşa cum o ai tu acum.

— Femeile, beiule, n-au nicio religie, doar o teamă pentru ceva care înseamnă putere. Dacă găsesc într-un bărbat această putere, cum am găsit eu în măreţia ta, atunci dispare şi teama. Devin fără frică.

— Femeile netemătoare sunt o pacoste, Abdişa!

— Sau o binecuvântare, beiule. Vremurile aspre le învaţă să se poarte ca şi cum ar fi bărbaţi. Eu însămi am luptat într-o ceată de spahii.

— Îţi place gustul morţii?

— Nu! Noi iubim viaţa. Nebunele, care caută ierburi otrăvitoare pentru băuturi, să le scape de chinurile vieţii, sunt rare la Stambul, mai repede caută bărbaţii moartea. E în noi o lumină, care ne apără până la sfârşitul vieţii şi

eu cred în această lumină, Mehmet.

— O ai, Abdişa, ai taina luminii?

Abdişa strânse o clipă ochii. Parcă o durere fără seamăn ar fi coborât pe obrajii ei, făcându-i vineţi. Apoi faţa se încreţi, deveni demonică. Pierise frumuseţea ca o mască şi pe faţa femeii se vedea mânia, ura, de parcă toată omenirea şi-ar fi unit forţele pentru a purta un război necruţător cu una din fiinţele năpraznice, greşeli ale ziditorului. Abdişa părea însăşi moartea. Avea ochii deschişi, îl privea cu o ironie necruţătoare. Hainele erau cenuşii, peste umeri îi atârnau văluri. Devenise mare, nefiresc de înaltă, o făptură în care materia, rarefiată, se împrăştia în spaţiu, mai păstrând, ca din greşeală, forme. Parcă şi el căpătase alte dimensiuni, era tot atât de înalt şi uşor, desprins de pământ. De sus, vedea totul altfel, cu duioşie, se vedea pe sine, rătăcit undeva, nu ştia prea bine locul. Poate să fi fost într-un pustiu. Dar nu auzea nimic, era o tăcere înfricoşătoare, totul încremenise în aşteptarea cuiva. Şi cum cel aşteptat nu avea de gând să vie, firea tăcuse.

— Mehmet, strigă Abdişa, Mehmet!

Bărbatul rămase mut. Văzu ochii frumoşi, albaştri, pometţii puţin ridicaţi şi gura cu buze sângerii, văzu şi auzi din nou şi se bucură. Scăpase.

— Lumina, beiule, lumina din sufletul omului e taina vieţii. Când moare lumina, trupul e hoit.

— Lasă, spuse beiul, lasă, toate sunt trecătoare.

Abdişa se mişca prin cameră. Spinarea i se încovoiase.

Ceva plutea în jurul ei, un fel de umbră, în care se mişcau fiinţe nevăzute, pregătind o ceremonie de parcă toate patimile ar fi ieşit din trupul învăţat să le poarte. Vietăţi nu pe deplin dezvoltate, semănând cu oamenii la chip, dar mici, puzderie, un popor de gnomi şi fiinţe jucăuşe îşi căuta un loc.

— În Stambul sunt multe secte, dar cei mai curaţi sunt şiiţii. În hainele lor albe cutreieră lumea. Întemeietoarea sectei, Rabia, a fost o femeie deosebită. Dar urmaşele ei

sunt mândre şi arţăgoase. Când eram la mănăstire, a venit odată un şaman. L-am întrebat câte taine sunt pe pământ şi cine le ştie pe toate? Stareţa m-a îngăduit în preajma ei. Devenisem temerară. Îi trădam pe toţi şi voiam să mă sprijin de ceva. În profet nu cred şi n-am crezut niciodată. De ce să nu îngăduie femeii să-şi arate faţa? Eram tânără şi nu ştiam cât adevăr poate să suporte omul. Omul e fiinţă vicleană şi răpitoare, cum e kartalul care coboară din muntele Columbaba. Îşi lasă aripile mari pe stânca însorită şi priveşte dispreţuitor. Pe atunci nu ştiam că stareţa credea că e a doua Rabia. Avea ea în chilia ei nişte foi pe care desena mereu câte ceva. O mai chema în mare taină şi pe bătrâna care ţesea covoare pentru prinţii persani. M-a lăsat, zâmbind, să întreb.

Beiul n-o mai asculta. Marea singurătate îl strângea din toate părţile. Sufletul lui se simţea ca trupul acelui Baiazid, purtat în cuşcă prin împărăţia hanilor. De ce se gândea tocmai acum la Baiazid? Părea că lumea se îndepărta de el ca stelele de pământ, până când pământul nu le mai ia în seamă. Abdişa vorbea acum de alte planuri, alte necazuri, poate îl mângâia cu vorbele ei meştere. „Dormi!“, auzi, „dormi, minunatule!“ şi iar adormi puţin, obosit de veghea de pe pământ.

V

LA ÎNTRETĂIEREA DRUMURILOR, acolo unde pădurea fusese tăiată de odun yarici, tăietorii de lemne, beiul îl aştepta pe Davud paşa, beilerbeiul Rumeliei.

În dimineaţa aceea avea ochi strălucitori, deşi nu dormise toată noaptea, frământat de întâlnirea cu vizirul. Îi pregătise o surpriză lui Davud. Herghelia de cai promisă sultanului era păzită de voynicii, îngrijitori de cai, tocmiţi de spahiii timarioţi. Cai suri şi buiestraşi de stepă, rase cu ochii mari sau mici, în număr mare cât locuitorii unui cazas, tremurau şi nechezau, făcând să se înspăimânte vulpile şi şoldanii.

Alaiul coborî pe drumul prăfos. Nu mai plouase de mult, pământul se frământa, atras parcă de forţa lunii. Beiul nu iubea pământul şi se mira să-l vadă iubit de alţii, în toamna trecută, când îi hărţuise pe tătari, îl cunoscuse pe „şuban". Pe atunci nu ştia mare lucru despre hergheliile sale, aşa cum în clipa aceasta nu ştia că mocanii cresc, în pădurile de stejar, porci, pe care-i duc la Rákóczi.

Ştia doar că „şubanul" are o bucată de pământ, unde se coace la soare planta aceea, care face lichidul blestemat de profet, dar îndrăgit de sultani.

Davud paşa era îmbrăcat în haine strălucitoare. Venea cu slujitori, care păzeau darurile date de Vasile Vodă.

Străbătuse drumul polonejilor, venise prin vadul satului Sacgi, acolo unde se găseau pescari ce trimiteau către imperiu cantităţi mari de peşte.

Vizirul era obosit. Sub fruntea îngustă şi brăzdată, ochii

vicleni şi răi luceau ca la vulpi, iar buzele strânse ascundeau parcă toate cuvintele nerostite.

Beiul se înclină puţin, ca europenii, ştiind că-l va supăra pe Davud. Vizirul se aştepta la mai mult, măcar cât îngăduia ceremonialul. Ar fi dorit o ploconire care să întreacă ceea ce se vedea în palatul lui Ibrahim. Mehmet era un surghiunit, nu se cuvenea atâta mândrie. Coranul pedepseşte pe cei mândri.

— Slăvită fie lumina imperiului, Ibrahim cel mândru şi slujitorul prea învăţat în arta corăbiilor, Davud paşa. Umilul de mine vreau să dărui învingătorului de la Azov herghelia, care va fi pe placul sultanului, marele soldat, vrednic urmaş al lui Murad. Cetatea regilor bizantini, care s-a cutremurat o dată la venirea primului ei cuceritor, Mehmet, se va mai cutremura văzând ploconul, care va fi ca un mărgăritar într-o salbă.

Vizirul surâse, ca să-şi ascundă lăcomia şi mulţumirea şi beiul struni calul. Îi făcu nişte plecăciuni minunat executate. Davud observă că Mehmet s-a îngrăşat.

În fruntea convoiului, bătrânelul micuţ cerceta pădurea. Bănuia ascunse în ea şi alte daruri, care ar putea să se transforme în piaştri. Ştia de porcii lui Rákóczi şi cât sunt de căutaţi de către europeni.

Cetatea moartă a genovezilor îşi ridica nişte colţi negri de fiară împietrită. Soldaţii, care-l însoţiseră, sporovăiau şi cântau. Nu prezentau siguranţă. Davud era şi el bun cunoscător al sufletului omului, ştia că nu există iubire şi loialitate la cel care tot timpul trebuia să dea. Păreau beţi. Vizirul auzise că pe aici e soare bun şi piatra abia acoperită de un strat de pământ, atât cât să îngăduie viţei să crească. I se păru că ochii beiului sunt prea nefiresc strălucitori ca să nu-l bănuiască şi pe el că a încălcat una din legile profetului.

Beilicul, spre care mergeau, sclipea la soare cu albul lui iubit de orientali.

Intrară în camera de oaspeţi. Covoare mici acopereau lemnul duşumelei şi versetele Coranului, cusute de

Abdişa, atârnau deasupra uşii. Pe mese joase, zarfurile filigenelor erau de aur. Ochii slugilor cercetau totul, urechea era aţintită la bătutul din palme al eunucului, conducător de mari ceremonii.

În tăvi de aramă ardeau mirodenii şi aerul mirosea a floare de stepă.

Şalvarii beiului cădeau peste cizmele sale caramzii. Intrase încălţat. Davud paşa lăsă papucii pe covor. Înainta desculţ spre marea pernă. Câteva bătături negre erau parcă date cu lut, degetul cel mare era umflat. Părea că nu-l bagă în seamă pe Mehmet. Nici umilinţă, nici bună creştere nu era în duşmanul său. Numai unul cu o origine umilă era aşa liber. Poate în copilărie Mehmet să fi mers gol ca Adamul creştin. Vizirului îi plăcea să pună piciorul gol pe covor, ca şi cum ar fi păşit pe nisipul mării.

Erau numai ei doi în încăperea cu tavanul scund, pe care se vedeau zugrăvite flori colorate şi stropite cu aur.

— Niciun ofiţer nu e invitatul lui Mehmet al lui Ali oglu? întrebă Davud. Ştia că beiul e învrăjbit cu ofiţerii garnizoanei, că-i sfida şi nu îndrăznea să-i pedepsească. În locul asprimii de mare comandant, alesese ironia. Şi asta tulbura foarte mult sufletele mereu nemulţumite ale ostaşilor săi. Îi ştia şi pe soldaţi, suflete de corsari, unii învăţaţi înainte de a veni aici să atace noaptea caicele, să jefuiască şi să se retragă repede. Duceau dorul mării, nu se îndoia, aerul sărat al ţinutului pietros nu era trebuitor firii. Cine putea să fie de soi aici, la marginea imperiului?

— Spune eunucului să înceapă servirea mesei! ceru poruncitor Davud, stârnit de mirosurile care veneau din cazanele unde se fierbeau carnea, măruntaiele şi oasele grase presărate cu ienibahar, mâncăruri iuţi şi fierbinţi, cu seul de-o palmă. Băuturile răcoritoare erau aduse pe tăvi de aramă. Fuseseră ţinute în pivniţe adânci.

— Rákóczi e bogat, spuse Davud, după ce goli pilaful dintr-o tavă. Mânca prea mult pentru trupul său şi beiul crezu că această mâncare se scurge în afara fiinţei bolnăviciosului conducător de corăbii.

— Bogăţia europenilor, spuse beiul, se vede în frumuseţea construcţiilor şi palatelor. Au simţul grandorii, arhitecţi de seamă şi meşteri mulţi. Pentru suflet au învăţaţi şi artişti. Cunosc în apus câteva minţi de seamă care cercetează taina numărului şi culorii. Învăţaţii lor sunt clorotici, nu au vlagă, stau prea mult închişi în casele mari şi îngheţate. Fără asprimea stepei şi a soarelui nu se creează nimic de preţ, nu-i rostul unor popoare ca acelea să stăpânească lumea.

— Rákóczi e bogat şi prieten cu polonii, Mehmet, polonii vor să cucerească, nu ştiu să lupte, dar ştiu să trădeze, spuse Davud, părând că nu bagă în seamă vorbele beiului, nici faptul că strecurase cuvintele unei limbi necunoscute, cum nu îngăduia Coranul.

Beiul nu se temea de Rákóczi, ştia duşmănia dintre el şi unii membri ai familiei sale. Patima puterii aducea discordia. Rákóczi avea o fire vicleană, dar nu putea să ţină piept unor lupte în familie, când eşti lovit de ai tăi. Şi nici nu plăcea femeilor. Cunoştea şi se temea de marile uri, care dezbină un neam mai mic, o firavă adunătură de oameni, legată prin glasul sângelui, asemeni animalelor pădurii, îndeajuns de crude pentru a renunţa la acest glas.

— Şi mai ales teme-te de ayani, Mehmet. Fiii lunii au căpătat gustul pământului. Am văzut pământuri goale, s-ar putea folosi. Ştiu că în garnizoană nu e disciplină. Când iei soldatului dorul de luptă, el cere alt lucru pământesc. Rasa noastră e aleasă, nu trebuie să se istovească în lupte cu cadâne.

Râse mulţumit şi beiul râse tare, se zgudui, voia să-i fie pe plac.

— Ienicerii au învăţat să cumpere pământ, au devenit ayani, teme-te de ayani, Mehmet.

Ochii lui Davud se făcuseră ca sticla pictată din geamii, verzi, neîndurători. Vicleanul îşi trimise spionii, ştia prin mulţi ceea ce beiul punea la cale. Dar beiul nu se temea de ayani, mai mult de mocani se temea, de firea lor

ascunsă, crâncenă.

— Piri Reis, spunea beiul, ştia să privească marea. Hărţile sale au ajuns vestite. În apa mării se oglindeşte pământul, e o taină pe care o ştiu corăbierii. Pământul e legat cu sfori de stelele cerului. Când una din stele se mişcă pe cer, apa mării se tulbură. În apa mării am văzut adesea marele nostru imperiu. O bucată de pământ pierdută e ca o corabie scufundată în mare. Dar corăbierul priceput nu trebuie să piardă nicio corabie

— Am învăţat preţul corăbiilor, Mehmet, e mai mare ca al pământului. Pe pământ vin ploile şi îngheţurile, corabia pluteşte pe furtună.

Davud ar fi vrut să spună ceva, dar privi uşa cu geamlâc, se temea să nu fie ascultat.

Beiul deschise uşa, care nu dădea spre camera femeilor, cum crezuse poate Davud. Dincolo de uşă era un balcon de lemn. Mirosul de oleandru intră în sală. Beiul era mai viclean şi mai sigur decât cel care se credea mare conducător de corăbii.

Davud bău din clondirul plin cu sirop. O şuviţă se strecură pe lângă colţul gurii, deşi ţinuse buzele strânse.

Eunucii aduseră plăcintele cu carne de berbec. Foile subţiri, coapte bine în seu, păreau văluri de aur. Gustul lor pipărat trezi simţurile ascuţite ale bătrânului.

După ce mâncară, ieşiră pe balcon. Pădurea foşnea arsă de soare şi bătrânul strânse ochii. Avea o faţă chinuită şi semăna cu un animal fugărit. Beiul ţinea ochii larg deschişi. Nu se temea de soare, nu se mai temea de nimic.

— Europa, spuse beiul, are ateliere care fabrică tunuri mari. Am văzut în Viena câteva, au bătaie departe. Sunt mai bune ca tunurile noastre. Austriecii sunt buni meşteşugari. Ar trebui furaţi câţiva meşteri, duşi la Istanbul. Ştiu taina adâncă a fierului, nu-i supără căldura cuptoarelor. „Pax ottomanica“ nu-i decât o iluzie, vestit conducător de corăbii, popoarele au suflet oropsit şi abia aşteaptă să se răscoale. Austriecii visează lumea,

polonejii sunt puternici. Nici popoarele mici nu stau de bună voie cu capul pe butuc. Au devenit vicleni. Voievodul de acum la serhatul Moldovei e un arnăut ager, cu prieteni la Poartă, dar şi la Schönbrunn. Sunt fii ai pământului şi iubesc acest pământ. Aceste păduri vor fi toate duse în dar sultanului şi nu-s destule pentru afeturi de tun şi corăbii. Ce-i pe pământ se oglindeşte în mare, dar ce-i în inima omului nu se oglindeşte în azurul mării, poate inima pământului s-o ştie.

— Mehmet, spuse vizirul, pădurile trebuie tăiate fără milă şi pământul trebuie scormonit după fier. Să nu rămână nimic necercetat, noi suntem stăpânii acestui pământ.

„La aur se gândeşte bătrânul, la aur şi ambră“, zbură gândul beiului, înainte ca el să fie dovedit de glasul lui Davud.

— Poate găseşti în piatra muntelui biserici creştine, arde-le, arde tot ce nu poţi lua. Pustiu să fie pământul care ne trădează.

Faţa mică şi strânsă în creţuri a lui Davud se înroşea.

— Nu are nicio vină pământul, vestit oaspe, el primeşte lumina lunii şi se bucură, pe el cresc trandafiri îndrăgiţi de poeţii persani. Creşte şi floarea viţei cu bobul de strugure mic şi rotund de culoarea ambrei.

Voia să încerce tăria bătrânului, nu ştia dacă s-a spurcat la rodul acestui pământ. Văzându-l că tace şi-şi strânge şi mai mult feţişoara de smochină, continuă:

— Pământul poartă hergheliile cu care, viteaz al mărilor Azov şi Caspica, vei intra la Istanbul mai bogat ca toţi vizirii. Şi, sub cupola care îi acoperă pe cei şase mari viziri, vei pune la cale atacul Vienei.

La auzul numelui Vienei, Davud întoarse faţa lui smochinită spre bei, dar nu spuse nimic. Nu se gândea la Viena sau socotea înfrângerea ei doar un vis. Iar dacă se gândea, era destul de viclean ca să nu vorbească despre aceasta.

— Mehmet, te-ai ticăloşit, te îmbeţi cu visarea sau şi cu

licoarea blestemată, care l-a răpus pe Murad sultan*?*

Beiul îşi plecă puţin capul, privi cizmele sale şi picioarele goale ale rivalului său, înălţă din nou privirea şi o aţinti asupra lui Davud. Jucau în ochii lui albaştri, puţin bulbucaţi, patimi mai mari ca ale hulitorilor de Allah şi gânduri viclene. Nu cu papuci se va cuceri Viena. Trebuia o nouă ordine, în stare să răstoarne din temelii încremenirea imperiului, în care stăteau de pe vremea lui Soliman. „Creşte şi descreşte fala, ca fazele lunii“, se gândi el, dar voia o creştere a falei.

— O turmă de oi cu blana seină ar putea lua cu sine înaltul său oaspete? Soiul e bun şi lâna cu firul lung, iarba sărată dă strălucire. Ierburile sangeacului au în ele taine cunoscute poate doar de marele vraci Avicena. Doar mocanii de pe aici mai ştiu tainele pământului. Vorbise mult despre ei în faţa bănuitorului bătrânel.

— Prea multe daruri strică, gângăvi bătrânelul, stârnesc invidia, Mehmet. Şi râse iar şi se vedea că a şi primit darul.

„De ce să i se cuvină atâta noroc?“, gândi la rândul său beiul şi iar surâse pentru că îşi aminti planurile puse la cale, având de partea lui oamenii cadiului de Brăila. Şi poate şi pe doamna lui Vasile, voievodul de acum la serhatul Bogdaniei.

— Corabia, se juca beiul cu bătrânul intrigant, are pântecele gol, încap toate dobitoacele pământului. Prea luminatule închinător al lui Allah, marea nu se teme de strigătele unor koium, înghesuite în caic. Marea nu ştie glasul acestor animale crescute pe dealul pe care-l vezi acum cu ochii tăi de vultur, care au scrutat cerul pentru a descifra drumul corăbiei pe apă. Muntele acesta freamătă mereu. I se spune Columbaba, tatăl oilor.

Muntele nu mai fremăta. Beat de soare îşi arăta culorile.

„Te vând, vicleanule”, gândi beiul, „te vând, prea eşti singur şi liber. Nimeni nu-i liber, nimeni!“

Intrară din nou în sala ospăţului şi beiul închise uşa cu

geamlâc.

Davud se aşeză pe o pernă. Adormi deodată, spre mirarea beiului. Când se trezi, după câteva clipe, părea că nu ştie unde se află.

— Uite, aşa te fură gândurile câteodată, Mehmet, spuse el şi parcă ducea o luptă cu sine. „Ar fi un mijloc să înfrângem Europa şi să trecem spre Indii. Un canal săpat în Suez, destui leneşi n-au ce face cu mâinile lor, ne trebuie o legătură cu Oceanul Indian. Calea ar fi mai scurtă, Mediterana e prea mult împânzită de corsari. Acolo, dacă am pune pază şi gümrük mare şi vameşii noştri ar primi gümrükul şi l-ar da sultanului, nici dogele Veneţiei n-ar mai avea putere, Papa nu s-ar mai amesteca atâta în treburile imperiului şi profetul lor mincinos ar fi descoperit. Cum să câştige lumea un profet care dă ordin să fie sabia în teacă mereu? Viclean om e papa, mare viclean!

Beiul tresări. Rivalul său nu era prost, vârsta şi experienţa îi deschiseseră ochii. Un canal care să lege Mediterana de Oceanul Indian, oricât de prost conducător de corăbii şi cunoscător al tainelor mării ar fi fost el, Mehmet, înţelegea câte binefaceri ar fi adus imperiului. Şi, deodată, urî imperiul, se desprinse de el. Fusese trimis aici la margine, singur cu cadânele şi ienicerii puşi pe răscoală, de ce s-ar fi gândit la planurile unui imperiu pe care nu-l iubea? „Guarda e passa“, îşi aminti versurile unui poet vestit. Atât îi rămăsese lui, „guarda e passa“, mai departe spre neant. Făcuse destule.

Şi, în timp ce privea versetele din Coran, se simţi foarte singur, de parcă ambiţiosul de lângă el ar fi intrat în pământ. Nu-l mai vedea.

„Iar ameţeala?” se gândi şi, ca prin vis, îşi invită musafirul în harem. Dar vizirul voia să se odihnească după rugăciunea de seară ca să poată vedea garnizoana a doua zi.

*

Beiul avea dreptate, nu promiteau să devină ayani. Spahiii timarioţi care aveau feude în ţinut, abia găseau oameni să le lucreze pământul.

Bulucurile lor, cu cei patru subaşi, stegarul şi ceauşii, erau în faţă. Ţepeni şi graşi, îmbrăcaţi în zalele care-i strângeau, cu coifuri lucitoare pe cap, având la ei sabia şi chiar lopata de săpat şanţuri, dovedeau că nu mai vor nimic de la viaţă, ticăloşiţi de lene şi îmbuibare.

Urmau năvrapii care-şi ţineau în frâu caii ageri. Beiul nu-i însoţise niciodată în escapadele lor tâlhăreşti, dar se gândi că mai e timp să fie conducătorul unei astfel de cete.

Pedestraşii stăteau aliniaţi, ţineau ochii în pământ. Erau flăcăi tineri care se obişnuiseră greu cu disciplina militară. Îmbrăcămintea lor nu era prea arătoasă, se vedea că populaţia care-i întreţinea era ori prea săracă, ori deloc dornică să plătească o armată străină.

Printre voynicii îngrijitori de cai erau cei câţiva delii, mândri de îmbrăcămintea lor caraghioasă din piele de lup şi coifuri înalte. Încercau să atragă atenţia asupra lor. Ţinută în frâu, nebunia lor de luptători fără frică de moarte le strâmbase firea. Corbi lacomi numai la vederea prăzii, în timp de pace erau saltimbanci.

— Sunt prost îmbrăcaţi soldaţii, Mehmet!

— Prea bun cunoscător în treburile imperiului, ortacii nu ţin la haine, le spală rar. Apa e puţină şi rea. S-au învăţat cu frigul, se feresc de el prin necurăţenie. Eu însumi nu prea ştiu ce să fac iarna, minte prealuminată, spuse beiul. Ne încălzim cu tizic şi tăvi cu mangal, dar frigul nu-l putem înfrânge. Sunt pe aici oameni care ştiu taina gerului, au sobe bune şi încăperi mici.

— Nu cumva s-au spurcat şi beau vin oştenii?

Beiul zâmbi amintindu-şi licoarea plăcută care-l ameţea şi-l trimitea în ceruri aparte, limpezind mintea şi dând moleşeală simţurilor. Culoarea de chihlimbar a vinului ascuns în pivniţe era mai plăcută ca lumina lunii. Prin el,

lumea deschidea porţi de safir şi mica moschee devenea în ochii beiului moscheia făcută parcă de Soliman sultan.

Soldaţii priveau cu atenţie, vroiau să vadă câtă ură şi invidie este între cei doi comandanţi, şi cum să le folosească împotriva beiului. Păreau supuşi şi vrednici, erau nepăsători şi trândavi. Păreau astfel, căci toate erau părelnice aici, unde nu aveau de gând să stea prea mult. Îl urau pe bei pentru că nu-i băga la închisoare şi nu-i bătea cu vergile decât rar şi parcă pentru a scăpa de ei. În rest, îi înfrunta în felul lui, mereu neprevăzut pentru ei şi poate pentru sine. O zi rea a beiului însemna certuri în garnizoană. Între el şi oşteni erau nevăzute fire, legătura aceea ce se stabileşte între oameni când în preajmă există o mare personalitate. Îl văzuseră luptând, îl auziseră cântând din tambură cântece vechi, persane, auziseră că face divan şi mintea lui e plină de versuri frumoase. Îl invidiau. Şopteau că are origine umilă, e un devşirmé, şi a fost prea mult ajutat de soartă. Cu beiul ei nu puteau lupta, cum nu luptă câinele cu tigrul. Beiul venea parcă din altă lume, îi mirosise, îi pipăise, ştia ce are ascuns firea omenească. Şi legendele care circulau printre ei şi le scorneau ei înşişi îi puneau în seamă o origine ghiaură. Era drept că tatăl beiului fusese bine preţuit de paşa de Buda, dar vremea era aceea care preţuia meritele ostăşeşti. Doar prin senzualitatea beiului îl simţeau mai aproape, era deci biruit din când în când de slăbiciuni. Cu totul altfel era Davud. Prost şi câinos, le plăcea mai mult.

— Soldaţi, strigă Davud, trebuie să fiţi mândri! Suntem stăpânii lumii. Imperiul care se întinde din Indii până la apa Nilului nu are potrivnici. Coranul a biruit şi ultimul profet va stăpâni lumea.

Se auzi un susur, apoi un zgomot care tulbură prea mult timp urechile sensibile ale beiului. Dorinţa de adoraţie a supuşilor, ţinută în frâu de firea lui mândră, îşi găsise poarta şi năvălea în liniştea pădurii.

— Sunt, după cum ştiţi, continua guvernatorul de

Rumelia, conducător de corăbii şi mare învingător. Poate vreunul să-mi fi slujit vreodată pe vremea când conduceam bătălia pentru Azov. De pe baştardaua imperială nu poţi vedea totul, dar vezi pe viteji ca şi pe laşi. Niciunul de aici nu e laş.

Încă o dată se auzi murmurul acela de mulţumire, nimic mai frumos nu li se întâmplase în viaţă, erau laşi, mulţi dintre ei o ştiuseră bine până atunci şi o mai ştiau şi alţii şi iată că unul din cei mari nu cunoştea laşităţile lor. Era ca şi cum i-ar fi înnobilat.

— Pe mare trebuie să fii mândru, dar mândru să fii şi pe pământ. Am auzit că vă pierdeţi vremea în jocuri de noroc, voi porunci să vă bată cu vergile. Cei mai nărăviţi să fie mai aspru pedepsiţi, învăţătură pentru toţi.

Un nou murmur. Ceea ce le refuzase beiul se desfăşura acum la vedere. Fiecare avea duşmanul său, se bucura dinainte pentru pedepsirea duşmanului. Câţiva se pregătiră să pârască nelegiuirile. Abia aşteptau să-l găsească singur pe vizir, visau de pe acum pedepsele pentru altul, erau destule de spus, aveau ochi să vadă şi timp să asculte, ştiau multe, de la pricinile judecate de cadiu şi felul cum se făceau judecăţile, până la preţul fix pentru o turnătorie mai mică sau un furtişag în ziua sfântului Foca, mare sărbătoare, când trebuiau să ardă măcar două băcănii. Davud se pricepea la soldaţi, cum se pricepea Izmet Edip la încrucişarea raselor de cai.

— Avem de îndeplinit o mare misiune. Spaniolii ştiu drumul spre Indii, dar noi ştim că mai există căi necunoscute, descoperite de marele nostru Piri Reis, iluminat de profet. Dar mai întâi trebuie să fiţi buni mânuitori de sabie. Duşmanul din Viena aşteaptă, îi vom trimite daruri împăratului şi scrisori de prietenie. Avem ce să cerem în schimb.

Era o politică ştiută, beiul îşi aminti că mulţi sultani se făleau cu talentul diplomatic. Mahomed al II-lea trimisese daruri lui Lorenzo şi nu găsise ceva mai bun decât o girafă. La rândul său, învăţatul florentin îi înapoiase cu

vârf şi îndesat darul. Un refugiat politic dat de sultan lui Lorenzo învinsese moartea prin pana unui pictor vestit, Leonardo, care se mai ocupa şi de inginerie. Pictorul avea o a doua vedere, vedea lumina cum n-o văd oamenii. Pe Bernardo Bandini, acest Leonardo îl pictase spânzurat. Îi plătise cine ştie ce trădare sau o făcuse pentru că era torturat de taina morţii. Poate zugrăvise şi girafa, dacă vedea oamenii cu cap de cămilă şi câine. Şi poate şi erau, cine ştie cum arată omul?

— Oare cu jucătorii de ghiulbahar vom străpunge întăriturile duşmanului din Viena?

Făcându-i părtaşi la planurile imperiului, îi lua ostateci. Beiul începu să-l admire pe bătrânelul pe care nu pusese prea mult preţ.

— Acum să mergem, spuse Davud şi nu căuta în ochii beiului efectul făcut de discursul său. Faţa lui, ca o smochină uitată prea mult la soare, nu spunea nimic. Ori era prea sigur de sine, ca unul pe care norocul nu l-a părăsit niciodată, ori se pricepea într-adevăr la treburile politice. Nedumerirea beiului creştea. La rândul lui nu s-ar fi abţinut măcar să tragă cu coada ochiului. Bătrânelul era mai puternic decât credea.

Mergeau acum alături şi caii bocăneau pe uliţa pietruită care venea de la cazarmă. Luna-şi ridicase pe cer coarnele, muezinii făceau strigarea către Allah. Mândria rănită a beiului promitea să se ridice în fapte ieşite din comun. Balaurul din sine se zvârcolea amarnic. Şi în timp ce-şi spunea un catren înţelept, luna limpezea vârfurile muntelui şi tălăngile se auzeau ca nişte semnale. Mirosea frumos a floare pregătită să se deschidă. În garnizoană nu mirosea prea frumos. Erau prea mulţi oameni. Dar nu de oameni trebuia să se depărteze beiul.

— Unde bem vinul, la cadiu sau la muftiu? întrebă bătrânelul, repetând o întrebare deja vestită în imperiu.

— La cadiu, răspunse beiul şi râse.

— Eh, Mehmet al lui Ali oglu, vinul aduce uitarea.

Avea ce să uite Davud.

Ca orice vicios, beiul avea multe relaţii şi cunoştea taina ridicării lui Davud în funcţiile cele noi. Obţinuse, cu puţin timp în urmă, rangul de beilerbei de Rumelia, cu ajutorul fiicei sale mai mari, albă ca o bucată de zahăr şi la fel de dulce la înfăţişare. Măritată cu defterbaşiul imperiului, femeia fusese văzută de sultanul Ibrahim care o ceruse de nevastă. Davud ar fi vrut s-o dea sultanului pe fiica mai mică, Aişé, dar fata nu învăţase şiretlicurile pe care o femeie le ştie deabia după ce stăpâneşte un bărbat, şi nu plăcuse sultanului. Ibrahim n-o voia pe Aişé.

Bătrânul Davud nu ştia cât vor mai ţine, nu nazurile fiicei mai mari, ci răbdarea lui Ibrahim sau interesul său.

Zadarnic se străduia defterbaşiul să sporească bogăţia imperiului, intrase în dizgraţie pentru că-şi iubea soţia şi ar fi vrut s-o păstreze.

Toate acestea le ştia beiul şi mai ştia, ca unul ce luase parte la bătălia pentru Azov, că victoria pe mare nu se datora priceperii militare a lui Davud, ci norocului de a sta cu caicurile sale sub comanda marelui kapudan Pialé paşa. Sub comanda unei mari căpetenii are de câştigat orice năpârcă.

Purta desigur numele unui paşă norocos care făcuse în Constantinopol geamie şi medrese, dar acel paşă Davud fusese un mare soldat. Pieriseră astfel de oameni, cei de acum erau doar măşti care aveau câte un nume...

Nici nu merita să-l iei în seamă pe Davud, mai bine se gândea la „divanul” său.

Şi beiul recită spre surprinderea vizirului:

„Omul cel bun e adesea supus greşelii.
O greşeală e o pată pe haina profetului.
Numai vinul aduce uitarea, să bem deci uitarea
Şi să lăsăm legile divine să curgă ca apa unui râu“

Deodată Davud opri calul.

— Să ne întoarcem în garnizoană, Mehmet, să vedem adevărul!

Întoarseră caii pe drumul ştiut.

*

— Năpârci, lepădături puturoase, oştenii tăi, Mehmet, dorm pe marginea şanţului şi-şi rup şalvarii în bălării.

— Stăpân al mărilor Caspicei şi Kara Deniz, spuse beiul şi ochii lui albaştri, puţin bulbucaţi, priveau în ochii de viezure ai lui Davud, omul e o fiinţă ascunsă şi vicleană, îi trebuie mirosul putred ca să se înalţe.

— Cămile râioase, n-or ajunge nici la Buda!

Oastea era supusă, nu se aştepta la inspecţia aceasta, niciodată beiul nu-i chinuise aşa. Un miros acru ieşea din puhoiul abia întors din hoinărelile de noapte. Nu departe muntele vuia.

O căprioară ţâşni dintr-un sac, lătră ca un câine şi se pregătea să fugă spre munte. Speriată de cai şi de oameni, alerga în mijlocul meydanului, negăsind locul pe unde să treacă. Avea un picior frânt, care atârna moale când făcea salturile ei disperate printre oameni. Un soldat se repezi spre picioarele căprioarei şi animalul înţepeni speriat de capcana cu mâini calde. Stătea aşa, tremurând, legată de om şi răpusă de el. Mirarea sălbăticiunii era prea mare pentru a-i trezi instinctul de apărare, tremura, şi capul mândru căuta undeva ajutorul, nemaigăsind în sine puterea sălbatecă de a se apăra. Atunci se auzi împuşcătura şi apoi se aşternu o tăcere de moarte până când, sângerând, animalul se prăbuşi.

— Bun ochitor, spuse Davud, privind cu invidie puşca beiului prinsă în şaua calului. Fumega încă.

Faţa lui Davud era vânătă şi ochii strălucitori la vederea sângelui. Pietros, pământul refuza să primească sângele care se scurgea la suprafaţa lui, cald, răscolind aburi. Păstrând în ochi lucirea demonică la vederea sângelui, Davud începu scurtul său discurs, după ce meydanul fusese repede curăţat şi căprioara dispăruse.

— Oştenii lui Mesia luptă pentru credinţă, papistaşii au

lăcaşuri sub pământ pentru pregătit armurile, meşterii lor nu văd lumina zilei, voi pentru ce luptaţi?

— Sabia şi profetul, se auzi un glas stins şi beiul bănui că e Zorba, vânătorul de zestre din Pera.

— Necuviinţele v-au moleşit, aici, la marginea Anatoliei, continuă vizirul, părând că nu bagă în seamă vorbele oşteanului îndrăzneţ. Porcii lui Rákóczi s-au înmulţit în pădurile voastre. Vergile! spuse, întorcându-se către bei, unde sunt vergile? În noaptea trecută, unul din oşteni a devastat o prăvălie a lui Izmet Edip, marele crescător de cai de rasă, prietenul sultanului. Au furat mătăsuri şi giuvaeruri. Ştiu hoţul, să iasă în faţa cinstiţilor slujitori ai profetului! Apoi, aplecându-se către bei, spuse încet, continuând parcă o discuţie mai veche: Să piară ca şoldanii, hoţii!

Vizirul nu-l mai auzea, mica lui fiinţă se agita, n-avea răbdarea să mai asculte. Răbdarea, vestita răbdare a rasei lui se împuţinase odată cu vârsta şi fiindcă era în faţa unor oameni de rang inferior nu mai era necesară nici politeţea.

Ieşi în faţă Zorba efendi, ţinut de mâini de doi neferi. Se zbătea, nu avusese curajul să iasă singur, nici n-avea de gând să iasă pentru a primi pedeapsa, doar nu era prima dată când devasta prăvăliile, şi în noaptea de sfântul Foca a anului care trecuse, dăduse cu mâna lui foc şi strigase de plăcere văzând flăcările care se înălţau. Tot el făcuse vergile care acum erau pregătite să-l pedepsească.

Un spahiu cu ochii roşii ca de iepure aduse vergile şi, clătinându-se, întinse lui Davud această legătură de şerpi.

Cu spatele pregătit ca pentru namaz, vânătorul de zestre din Pera striga: „Nu da, vestitule, nu da, rău mă doare carnea!”, deşi vergile nu începură să lovească, nici măcar nu fură dezlegate din întăritura sforii.

Soldaţii stăteau cu ochii plecaţi, nici chiar cei din ultimile rânduri nu mai jucau zaruri.

— Nu mai da, prealuminatule! urla pedepsitul, jur să fac o călătorie la Mecca şi voi dărui imamului trei pungi

de aur. Şalele mele n-or să mai ţină betelia şalvarilor dacă le atingi cu vergile. Mai bine omoară-mă, stăpâne, vai de sufletul bietului meu tată plecat la hagialâc. Dacă ar şti ce se întâmplă cu mine, nu şi-ar mai trudi picioarele bolnave. Luminate, răcnea pedepsitul, am fost eretic, m-am adunat cu prietenii, am băut licoarea blestemată şi m-am crezut puternic. Dar de-o fi să mor, cum să mă duc în iad cu trupul vărgat? Dracilor le trebuie carne curată, doar ştii, strălucirea imperiului mai mare peste toţi, numai peste Ibrahim sultan nu, dracii iubesc carnea curată, neprihănită, a fecioarei şi pielea albă a tânărului. Nu le trimite un zorbagiu negricios ca mine, am eu pielea ca laptele de cămilă? De ce-ţi strici mâinile cu pielea mea de măgar? Mai bine ia-mă lângă măreţia ta în drumul cel lung al Bazargicului şi eu am să-ţi tot spun cine ia nişvet mare pentru o funcţie mică şi cât trebuie să fie nişvetul pentru un post mai înalt. Dintre spahii cunosc pe oamenii lui Rákóczi numai după încruntatul sprâncenelor. Pielea mea e de măgar, dar urechile ştiu să asculte, iar ochii sunt de kartal. Eu n-am stat cu ochii beliţi la minaré, deşi m-am dat în legea profetului, ce să fac eu cu legea lui Mesia? Recunosc, în noaptea Ramazanului mă adun cu oamenii, trebuie să ştiu ce se întâmplă, bunule judecător. Ia-mă cu tine, vizirule, nu mă duci doar în spinare, sunt un măgar, dar unul bun de gură. Ştiu s-o fac şi pe nebunul când trebuie, dau ochii peste cap şi cad mort în mijlocul drumului, ţeapăn ca un iatagan băgat în burta unui trădător. Ştiu toate tainele, mare favorit al lui Ibrahim cel înţelept, ştiu să mă învârt ca dervişii sau ca bectaşii cărători de apă, îl văd pe Allah şi lăcaşurile profetului, dar văd ce se întâmplă şi în garnizoana din meydan. L-am văzut odată pe cadiu tocmind arnăuţi să prade noaptea carele încărcate, plecate pe drumul Varnei, văd chiar acum piei de samur date de doamna lui Vasile Vodă, nu disting prea bine cui, multe piei mai sunt, să i se păstreze soţului serhatul.

Davud făcu un semn şi vergile începură să şfichiuiască

pe curul pedepsitului. Ca prin farmec, guralivul se potoli, răcnea din când în când sau gemea. Părea că-n faţa durerii şi-a recăpătat demnitatea.

„Stultiţia”, gândi beiul, văzând faţa lui Davud, care se înviora cu fiecare lovitură, „nebun e vizirul”.

Dincolo de meydan era muntele, aprig, demn, nepăsător de ceea ce se întâmpla înlăuntrul sau în afara lui.

„Fiinţă vicleană”, se trezi gândind beiul, „nu-ţi pasă”. Şi era neliniştit, nu mai putea să vadă spectacolul, care-l îngreţoşa. Sensibilitatea lui atinsese pragul cel mai înalt ori viaţa lui intra într-o altfel de conjuncţie a astrelor. Plecă din mijlocul oştenilor. La pas, armăsarul alb se depărtă de meydan. Vuietul muntelui era din ce în ce mai aproape, de parcă întreg pământul ar fi respirat prin această inimă de piatră crescută acolo, prin sacrificiul unei fiinţe ciudate şi nevăzute de ochiul prădalnic al omului.

Negustorii dormeau, femeile treceau ca umbrele printre tărăbile pline. Mirosea a peşte şi seu, carnea de batal, adusă din gropniţe răcoroase, părea vânătă. Îl lăsase pe Davud să-şi sature pofta bezmetică de a pedepsi. Nemernicul acela norocos era în stare de orice. Ar fi vrut, la rândul său, să-l pedepsească pe vizir altfel decât lăsându-l stăpân peste garnizoană. Gândul îl sperie puţin. Privi în jur, nu era nimeni. Trecu pe lângă geamie, vru să intre, dar se răzgândi. Cui să ceară ajutor, când sufletul său era părăsit în mijlocul acestei pustietăţi? Se gândi la divanul său, dar cuvintele nu-i mai plăceau. Cum puteau să-l ajute cuvintele, când zeul cel mic şi ocrotitor părea că nu-l mai bagă în seamă şi nu mai cere pentru el ajutorul lui Allah?

„Singur rămâne omul când Allah îşi ascultă profeţii,
Goale sunt cupele îngerilor şi inima goală asemeni”.

VI

BEIUL INTRĂ ÎN CAMERA SA. Întâmplarea din meydan îl înnegurase de parcă el însuşi ar fi trăit suferinţele zorbagiului. Se gândi la scrierile acelui învăţat european care făcuse elogiul nebuniei. Stultitia, în nenumărate forme, se strecura printre oameni. Europa ducea un război de treizeci de ani în numele acelei *„pax sit Christiana, universalia, perpetua veraque et sincera amiciţia”,* habsburgii mai pierduseră din încrederea lor fără margini, Franţa îşi cultiva mercenarii şi spionii, în timp ce viticultorii din Neumagen pregăteau butoaiele pentru vinul lor vestit cu care să-şi bucure inima în ziua când se va încheia pacea.

Îşi scoase cizmele caramzii. Le aruncă departe şi se aşeză pe pernă. Plictiseala urca în el ca apele subterane care caută o fisură în scoarţa pământului. Nu-i mai erau de folos versurile poeţilor persani, nici vederea trandafirilor care înfloriseră în grădină. Luptase toată viaţa împotriva urâtului, iubea puritatea pe care n-o vedea decât în grădina plină de trandafiri. Trecătoare era frumuseţea şi uneori înspăimântătoare. Se temea să adoarmă pentru ca somnul să nu-i aducă iarăşi visul acela, imaginea femeii în văluri care parcă-l chema.

Se aşeză pe covor pentru a-şi face rugăciunea, dar se gândea la ale sale. Pentru Davud paşa nu mai avea ura de altădată. Timpul scoase marile sentimente, îi lăsase în suflet mici ochiuri de apă stătută, care n-ar fi fost bună nici de adăpatul unui cal. Între lenea orientală şi setea de cucerire se ducea o luptă de durată ca războiul de treizeci

de ani. Se gândi iar la iluzoria *Pax ottomanica,* la visurile lui Davud de a cuceri Veneţia şi Creta. Bătrânul nu-şi pierduse încrederea în sine. Neadăpat la izvoarele poeziei, crezând doar în Allah şi profetul său bun mânuitor de sabie, fără meandre sufleteşti, neobişnuit să privească abisul chiar dacă ar fi trecut pe lângă el sau ar fi fost strigat pe nume, Davud paşa era puternic. Pe covorul de rugăciuni, scufundat în gândurile sale, părea căzut în extaz. Ridică puţin capul. Pe geamul mic privea cineva. Îşi pregăti sabia.

Uşa se deschise încet şi văzu o siluetă care se strecură. Venea spre el, cu mijlocul strâns în paftale, de parcă aluneca pe un lac de gheaţă. Părul negru, retezat, îi cădea pe umeri. Nu purta feregea şi avea capul descoperit. Nu văzuse nicio femeie cu părul atât de scurt şi de des ca peria.

— Mehmet, spuse femeia, ciobanul te aşteaptă. S-au strâns dicieni în casa lui.

Beiul recunoscu frumuseţea ochilor negri şi i se păru că Zenab a căpătat mai multă siguranţă. Nu mai semăna cu o oaie tăcută şi blândă, plecată mereu parcă în altă lume.

— Mehmet, continuă femeia, baciul vrea să-l prinzi pe Mîrza tătarul.

Vocea ei părea stinsă, dar poseda o bărbăţie pe care beiul o mai văzuse odată. Avea o fire sănătoasă. Îi apăruse în obraji rozul trandafirilor.

„Când trandafirul floarea-şi împlineşte,
Iubita mea mai tare se roşeşte,
De parcă faţa-i roşie ar vrea
Să prindă roşul lui de catifea”.

Era inutil să-i recite catrene, Zenab nu avea inteligenţa viclenei Abdişa. Purta în ea o forţă a pământului, năprasnică, tăcută ca şi el.

— Ciobanul te aşteaptă. Vino!

Şi-i întinse o mână aspră, cu tăieturi şi degetele

mâncate de leşie.

Beiul mai zăbovi puţin, îşi trase cizmele.

Ocolind strada mare a garnizoanei, merseră şi merseră priviţi de ochii curioşilor.

Zenab mergea ca muntencele cu paşi mici şi repezi, privind din când în când într-o parte şi alta, ca şi cum ar fi pândit-o vreo primejdie, o vietate sălbatecă.

„Sunt un nebun“, gândi despre sine beiul, „iată cum mă poartă o femeie pe străzile dosnice”.

Dar era în el dorul de aventură şi mai era şi Zenab. Când întorcea capul, speriată că bărbatul n-ar putea s-o urmeze aşa repede, în privirea ei întunecată beiul nu mai vedea iubirea de altădată, iubirea pe care femeia o păstrase în ochi şi care înflorise pentru el în prima clipă, încă pe când beiul număra guruşii ceruţi de vechiul stăpân al lui Zenab, un evreu bătrân şi lacom care se târguise mult.

Ochii georgienei ceruseră atunci îngăduinţă şi apărare. Umilinţa de a fi vândută n-o înţelegea copila cu ochi negri, cozi la fel şi sânii cât doi hulubi. Faţă de bătrânul evreu, beiul era lumina soarelui.

Învăţată cu drumurile, cunoscând potecile Caucazului, îl ajutase, după ce bărbatul pierduse în bătălia Azovului, scoţându-l din capcane, ocrotindu-i singurătatea nopţilor, lipind de trupul lui chinuit trupul ei cald, binefăcător, de animal tânăr şi frumos, hrănindu-i sufletul cu sufletul ei. În anii cât stătuse în harem, beiul n-o pedepsise prea aspru, îi dădea bani de haine şi lumânări, dar nu se interesa dacă e persecutată de zănateca Zulfie sau de celelalte femei.

Dar n-o iubise.

În urma lor oraşul începea să se trezească. Din ultima casă învelită cu olane se auzea sunetul tamburei. Pe geamul mic ieşea duhanul, semn că mulţi oaspeţi chefuiau. Nu cafelele trezeau patima, nici băutura înţepătoare şi acră cumpărată de la tătari, doar vinul dădea inimii veselie şi putere gândului.

Intrară în ograda curată, împrejmuită cu gard de nuiele. Mocanul trăgea semnul proprietăţii sale însemnând pământul, aşa cum pe răboj scria numele oilor, porcilor şi cailor de rasă.

Un clopot mare de bronz ieşi deodată în lumină cum ieşea din ceaţă căciula brumărie a dealului Columbaba, un clopot de multe ocale şi de mulţi ducaţi, adus prin Vadul Oii de dicienii care, în ciuda goştinăritului şi a zaharelei, începeau să fie mai bogaţi ca soldaţii din meydan. Beiul citi „Săghii“, mai era şi anul, 1640, inscripţie mare, adânc săpată în bronz, făcută să dureze.

Ciobanul stătea tot în uşă, îl aştepta. Din tindă se auzeau glasuri de bărbaţi. Erau glasuri potolite, uneori şoptite. Păreau că pun ceva la cale.

Beiul intră prin uşa scundă în timp ce Zenab pleca spre locuinţa femeilor.

Dicienii îl salutară, el le răspunse cu politeţea obişnuită. Aveau aceleaşi feţe supte şi arse, semănau cu persanii închinători ai focului. Păreau rude. O femeie cu o năframă neagră trecu prin dreptul lui ca o nălucă. Puse pe masa de lemn ulcele şi beiul simţi mirosul vinului bun. Pofta şi visarea crescură în el înainte de a încerca puterea vinului.

Dicienii ieşiră ploconindu-se, păreau abia învăţaţi cu ritualul şi se străduiau să nu greşească. Voiau să-l lase doar cu ciobanul, ruda care avea multă autoritate în faţa lor. Obişnuit să vadă atâtea rase şi firea omenească în toate ipostazele ei, beiul urmări cu atenţie rasa cea nouă care se trezea deodată dintr-un somn lung şi nu putea îngădui umilinţa şi prefăcătoria, se vedea prea bine. „Uşor de învins firile orgolioase”, gândi vicleanul, „nimic mai uşor de învins”.

— Mîrza tătarul este în mâna mea, îl trezi mocanul. Nu i se adresase nici cu „luminăţia ta”, se purta ca un învingător, cu grosolănia celui proaspăt mângâiat de noroc.

— Ştiu, spuse beiul şi privi spre ulcica plină. Ciobanul turnă vin. Clinchetul lichidului îi aminti clopotele din

Novgorod. Nu ştia cum a scăpat Mîrza din închisoarea beilicului şi de ce era în mâna mocanului, trebuia să afle şi nu voia să arate grabă. Poate Murad să nu fi întărit paza, poate tătarii să fi folosit vrăjile lor. Era pentru bei destul de neplăcut să nu ştie ce s-a întâmplat în garnizoana sa, mai ales când avea ca oaspete pe Davud. Fusese întotdeauna bun negustor, nu se trăda prea lesne, dar şi ciobanul îşi cunoştea puterea. Tăcut şi aspru, nu spunea prea mult şi nici nu avea de gând să vorbească. Părea că pune mare preţ pe vorbele lui, le vindea mai scump decât caii şi oile.

— Învinge-ţi duşmanul în faţa padişahului, spuse omul cu figura de persan. Apoi, amintindu-şi un ceremonial uitat, adăugă:

— În faţa celui mai slăvit împărat al lumii.

Şi iar tăcu, de parcă era un actor care-şi isprăvise scena.

Beiul pipăi sabia, era la locul ei, sub tunica de atlaz.

— Nu mi-e frică de moarte, şopti omul cel aspru, am fraţi şi veri, are cine să-mi urmeze.

Beiul zâmbi şi ochii lui albaştri sclipiră. Părea o pisică mare care aşteaptă prada.

— Pohtesc muntele, spuse omul cel aspru şi trist, pohtesc muntele, dau mulţi guruşi, îl am şi pe Mîrza tătarul. Fără el sta-vor timp lung tătarii şi n-or mai tulbura pământul lui Allah.

Beiul mai bău o ulcică. O căldură plăcută urca în sângele său. Ciobanul voia muntele acela cu rădăcini din care mai curgea seva? Nu-i plăcea muntele, era om al stepei, oraşului şi înghesuielii de pe străzile înguste, veşnic treaz şi atent, ştiind că din orice parte poţi fi atacat. În Stambul învăţase să nu meargă pe lângă ziduri şi să se ferească de uşile deschise ale băcăniilor, oricând poţi să fii luat drept altul asupra căruia au căzut sorţii morţii. Îi plăceau balcoanele mici de lemn, nu filomelele. Ar fi tăiat muntele şi l-ar fi întins pe o tipsie de aramă, „baclava pe tavă“, dar nu se grăbea să ofere. El se simţea

bine în şaua calului, acolo era imperiul lui şi în tinereţe se simţea mai bine în pernele moi ale divanurilor, în camerele cu miros de smirnă şi ulei bun de Kios. Dacă pentru cioban muntele avea aşa o mare valoare, beiul hotărî să se folosească de slăbiciunea duşmanului său. Tăcea şi sorbea vinul bun.

— E bun vinul? întrebă mocanul. Iată cum i-am încercat tăria. În poloboc am băgat un răţoi. Fost-a în brumarul trecut răţoiul prea gras, s-a scufundat repede în poloboc, n-a plutit ca peana. Toamna, în răpciune, se strânge roada viţei. Bătrânii şestuiesc boabele, numai un bătrân trebuie să strivească bobul dulce, altfeliu vinul e acru, nu ţine până la sărbătoarea sfântului Foca. Apoi se limpezeşte licoarea şi când vinul e gata se dă drumul unui răţoi în poloboc. Dacă pluteşte, vinul e curat şi uşor, iar omul va fi asemenea. E vin de grijanie, îşi prind inrema şi călătorii care pleacă în hagialâc. Dacă răţoiul nu pluteşte şi bate din aripi, e semn că prea e greu vinul şi trebuie îndoit cu apă.

Beiul gusta cu plăcere din vinul greu în care răţoiul nu plutise ca peana, cerând eliberarea din aburii licoarei înşelătoare. Apoi spuse ca pentru sine:

— Dau muntele, pământ vacîf, îţi dau muntele, dar fraţii şi verii să facă geamie.

Ciobanul îl privea cu ochii mari, uitase să fie viclean, îl privea de parcă un înger negru i-ar fi luat darul vorbei.

— Deasupra bisericii ascunsă în piatră să fie geamie! porunci el şi râse. Nu-mi trebuie Mîrza, doar caii.

Ciobanul nu părea mirat. Mânuia destul de bine arma sa, învăţase în cine ştie ce împrejurări câte ceva despre firea omenească.

— Oile seine au adormit în câşlă. În zori le-o mâna un oarecine spre oraş. Am pregătit burdufuri de apă şi bulgări de sare. În jgheaburi apa a secat, ploaia nu vrea să vină. Pământul strigă după apă, omul după libertate.

Vorbea încet de parcă ar fi spus o rugăciune.

— Şi când e liber îşi bagă singur capul în butuc, spuse

beiul, gândindu-se la ceea ce s-ar putea întâmpla cu pământul pe care atât de darnic îl dăruia. Văzu geamia ridicată deasupra bisericii cu candelabru de lemn, văzu în sine mormântul marelui sfânt întemeietor Saltîc Dedé, văzu şi mormântul său alături. Dar nu un mormânt oarecare. Aici se va întoarce după atacul Vienei, aici, ca o pedeapsă dată intriganţilor care-l trimiseseră la marginea imperiului, când braţul mai putea să poarte sabia şi mintea să facă planuri de cucerire şi sporire a faimei. Dar până atunci mai erau multe de făcut, n-avea de ce să se gândească la moarte. Între gloria viitoare şi viaţa de acum o alese pe ultima.

— Pământul mănâncă adesea casa şi eu vreau casa bine clădită, spuse morocănosul „şuban".

— Ţi-l dăruieşte prea fericitul de mine acest pământ, aşteaptă numai, spuse beiul, şi mai bău din ulcica aceea mare nişte vin. Apoi dădu ordin să i se pregătească armăsar pentru întoarcere şi ciobanul ieşi. Încă un armăsar alb nu era de prisos în grajdurile sale. O promisiune necinstită de danie nu râvnea să se transforme în faptă. Fapta beiului era prea mare pentru a putea fi răsplătită, aşa gândea despre sine. Şi demonul cel mic râse iară când se gândi la amestecul de religii pentru care Europa îşi frângea gâtul de mulţi ani. Allah-ul beiului era unul îngăduitor, care nu surpa temeliile lăcaşurilor sale.

*

Ce frumos mergea la pas armăsarul cel alb dăruit de şuban şi cum se lăsa strunit, parcă ar fi fost dresat.

„Nu-i umil cel care face daruri regeşti", gândi, dar inima lui îi spunea că nu l-ar fi dorit umil pe mocan.

Îşi amintea faţa lui smolită, arsă de soare, puţin obosită. Se vedea că s-a sculat devreme. Poporul căciulilor lungi nu era obişnuit cu veghea de noapte, doar soarele îi dădea putere, nu era de mirare că oamenii lui

semănau, aşa bine cu închinătorii focului. Şi unul care avea în destin truda de zi trebuia să doarmă bine. Turmele de oi şi herghelia cea mare aveau nevoie de îngrijitor sănătos la minte şi la trup. Mai era şi pământul care trebuia lucrat şi rodul viţei cules la timp, ca să plutească în zeama din poloboc răţoiul cel gras. Ce bine că răţoiul se scufundase, tare mai fusese bun vinul din ulcelele de lut, la fel de bun ca al viticultorilor din Neumangen care aşteptau să se veselească în ziua semnării tratatului pentru *Pax sit Christiana.*

Uitase, din pricina vinului, de Zenab şi fiul ei; al său. N-avea nicio grijă, copilul creştea bine, aerul era curat, laptele îndestul, mai erau prigoriile, pitpalacii, behăitul oilor şi nechezatul cailor, sunetul pădurii de ulm şi muzica sferelor...

Aşa crescuse şi el. Până într-o zi când cineva îl luase de mână, un om înalt, îmbrăcat... oare cum era îmbrăcat? nu-şi mai amintea, şi o bătrână care stătea prin preajmă, îmbrăcată în straie negre. Bătrâna făcuse deasupra lui un semn necunoscut când străinul stătea cu spatele, îi mai dăruise o bocceluţă cu o sfoară lungă şi i-o petrecu pe după gât... apoi amintirea aducea alte crâmpeie; un drum nesfârşit într-o haraba, câteva popasuri, când oameni şi cai se aplecau să bea apa din nişte jgheaburi de lemn, soarele care ardea şi-l împiedica să doarmă, dealuri cu spinări golaşe, somnul şi veghea, glasuri de oameni a căror vorbă n-o înţelegea, îşi amintea doar cuvântul „devşirme“, ori îl auzise mai târziu, vuietul mării, înspăimântător şi aerul ei care-l îngreţoşase până când stomahul icnise aruncând afară ceva rău. Atât cu amintirea aceea. Urmau altele; o cameră întunecoasă, cu o bagdadie joasă, de lemn, o măsuţă rotundă pe care o femeie pusese un vas cu o mâncare necunoscută şi rea. O iubise pe femeia aceea fiindcă îl lăsa liber să străbată oraşul şi nu-l certa când hărtănit, plin de zgârieturi şi jeg, se întorcea seara acasă şi trebuia să mănânce din nou mâncarea cea rea. Iubea oraşul unde de-avalma alergau

copiii şi câinii, câinii prieteni şi câinii duşmani care se agăţau de dosul şalvarilor. Deodată se trezise, nu mai ştia cum, într-o şcoală unde trebuia să înveţe ştiinţa matematicii, logica şi astronomia. Răspundea frumos şi totuşi învăţătorul scotea mereu de la brâu nuieluşa de alun, să-l înveţe cu umilinţa. Dar într-o zi a venit Cinci Hoca şi viaţa i s-a luminat. Cinci Hoca era un pişicher, plângea ca la comandă, se atârna de caftanul urâtului lalî şi cerea îndurare, îi furase odată învăţătorului nuiaua şi se lăuda că a făcut-o printr-o vrajă ştiută numai de el...

Calul necheză. Lângă ultimii copaci îi descoperi pe dicienii care ieşiseră din casele şubanului. Lângă ei, rezemate de un copac, erau două desage. Un miros putred îi asmuţi nările, dar cunoştea mirosul. Era un dar şi nu trebuia să-l piardă, chiar dacă darul se înfăţişa în forme neatrăgătoare. De-a lungul vieţii învăţase că binele nu are parfumul de mosc şi alămâie şi răul nu dă întotdeauna de ştire prin forme urâte.

Nu-i înţelegea prea bine pe dicieni, dar era pe semne şi între ei o vrajbă mai veche, doreau ceva numai pentru ei, nu şi pentru verişcanul cel bogat. Cadiul le rezolvase pricini care nu putuseră fi rezolvate prin legile lor nescrise.

Unul dintre dicieni se apropie, se vedea că n-are darul vorbei, îngâimă ceva „şi noi, cu sărăcia noastră, iată, am adus câteva piei de samur, le-am fost cumpărat cu preţ bun de la oamenii din convoiul lehilor care abia a trecut pe drumul domnesc” şi arătă spre desagi. Văzând bunăvoinţa beiului, îndrăzni mai mult; voia muntele, să fie al lor şi al verişcanului, să-şi pască în voie turmele, să nu mai plătească atât la spahii.

Beiul privi dealul atât de râvnit, nepăsarea lui şi dădu din cap, ceea ce însemna încuviinţare. Primi cele două desage şi le puse de o parte şi alta a şeii. Mirosul, stârnit, se iuţi, miros de hoit şi jigodie care, oricât de mult ar fi preţuit, nu putea să-l lase indiferent. Va trebui să poarte cu sine duhoarea, să-i îmbibe hainele frumos croite şi noi,

dar nu era prea lung drumul şi merita să suporte orice, dacă voia să fie învingător.

Făcu un semn de despărţire şi plecă spre beilic. Nu întoarse capul să vadă unde au dispărut dicienii.

Ajunse aproape de beilic. Cerul se deschidea ca o floare de cicoare. Muntele avea culoarea cenuşie. Umilit pentru câte trebuia să facă aici, beiul îşi aminti de bătrâna pe care o legănase. Mogâldeaţa vorbea despre lumină, poate avusese dreptate, lumina ucide, întunericul înspăimântă. În întunericul din om stau la pândă animale hulpave. Dorinţa şi întristarea prăvălesc trupul. Lumina e prea mică, un sâmbure cât mucul unui opaiţ, cât strălucitoarea Venus în grădina rece a cerului. Ce poate face firava lumină în luptă cu vietăţile hămesite? Le hrănise în tinereţea sa, acum le simţea amorţite, dornice de pradă.

Calul îşi încetini pasul. Uneori se poticnea în gropile lăsate de copite. Secate, păstrau urmele unor ploi repezi şi sărace, cum sărace erau ploile acestui ţinut.

Oraşul sclipea cu albul lui neîndurător şi acoperişurile roşii de olane. O clipă i se păru că Istanbulul îl aşteaptă cu forfota pieţelor, murmurele din bazare, zgomotele lui de mare oraş.

Dar oraşul din vale era mic şi rece, un dar al apelor care tăiaseră cine ştie când podişul. Din piaţa de peşte se auzeau tobele. Peste glasurile omeneşti se distingea vocea răguşită a imamului.

Intră pe o străduţă mai îngustă şi ascunsă, nu chemă niciun slujitor, legă singur calul. Desagele erau grele, abia le aduse în camera sa. Deschise uşa unei firide şi le aruncă printre alte lucruri de preţ. Un miros jilav înţepa nările. Erau acolo orfevrăriile ţărilor creştine şi migala asiatică, forme simbolice, dragoni şi păuni înţepeniţi în aur şi în arama vaselor şi a tăvilor, covoare de India şi porţelanuri de China, blăni de samur prins în capcanele puse în zăpezile bogate, blăni lucioase ca argintul lunii. Erau de toate, şi valuri de atlaz, de filordin şi borangic, de mulţi dirhami, în culori care cuprindeau sufletul şi-l săltau

în raiul poftelor.

Închise cu grijă uşa firidei şi se întoarse căutând sofaua.

— Eşti bogat, lumina vieţii mele, dar rostul vieţii îl pierzi în singurătatea de aici ca beduinii săraci. În Stanbul se pregăteşte marea ridicare a unui neam care va face să tremure prinţul cel blond din palatul de la Schönbrunn, auzi glasul femeii Abdişa, întinsă leneş pe o pernă.

— Abdişa, spuse moale beiul, legea nu îngăduie.

— Să nu vorbim acum de lege, frumuseţea Stanbulului, legea nu îngăduie pentru nemernici, nu pentru firea ta aprigă şi mintea hrănită cu toate tainele cerului şi pământului, roditor al viţei de vie.

— Abdişa, spuse mai aspru beiul, cutezanţa femeii e pedepsită de Allah. Vino lângă mine mai bine, mângâie-mă, mare meşteră!

— Du-te în garnizoană, continua femeia, du-te, Davud e acolo de la primul glas al imamului. L-a prins pe Mîrza, poate este alt tătar care seamănă cu căpetenia, şi vrea să-l ducă la Ibrahim. Iar pe oşteni îi pregăteşte pentru întâlnirea cu sultanul când el, ca mare beilerbei de Rumelia, conducând aripa stângă a armatei, îl va însoţi în expediţie. Oştenii tăi, minunat dar al preacinstitei tale mame, au ajuns blânzi ca acele koium pe care le vei dărui sultanului. Sângele tătarilor nu se mai scurge zilnic. Mîrza e viclean, va şti să se răscumpere. Are douăzeci de mii de călăreţi pe care-i mână dintr-o parte în alta a Bugeacului, ca să-i înveţe cu greul. Caii sunt iuţi şi vrăjiţi, mai iuţi ca rasa lui Izmet. Cunosc rezistenţa lor cum îţi cunosc mâinile care ştiu să mângâie.

Avea ochii albaştri ca vopsiţi. Străluceau. Buzele date cu cârmâz păreau vinete. Numai suflet era şi sufletul dădea strălucire ochilor şi feţei. Îmbrăcase haine de culoare verde ca mătasea de pe masa mihrabului şi vălurile erau tot caramzii. Pe trupul plin, taftaua se strângea în câteva creţuri. Capul micuţ şi rotund ca o ceaşcă de porţelan de Chitai, cu faţa mult albită, se ţinea

trufaş. Dându-şi seama parcă, îl apleca mereu şi iar îl ridica.

— Te-am aşteptat toată noaptea. Femeile din harem iar s-au încăierat. Le-am lăsat să creadă că eşti cu mine. Am fost într-un teatru, ştiu să imit vocile, să te aduc lângă mine când vreau, mare stăpân peste grădina inimii mele. M-am frământat din pricina georgienei, nu e bine să-ţi dai sufletul pe mâna unei femei de neam creştin. De ce nu-i smulgi tainele aflate de Zenab în patul lui Ibrahim pentru a te ridica la postul de mare vizir? Fă ca sclipirea iataganului tău, gâzi, să-i bage în răcori pe borţoşii hrăniţi cu bere şi rugăciuni către Mesia!

„Gelozia”, gândi beiul, „o face mai frumoasă pe Abdişa”.

— Nu mi-e frică de femei, continua ea de parcă i-ar fi citit gândurile, mi-e frică de Davud paşa şi neamul cel mare de viziri, care vor duce cu ei fala sau decăderea imperiului. Mă mai tem de oamenii de pe aici, sunt iscoade şi au şişul ascuns mereu. Şi de marele timp care o să mă ducă odată pe cărarea cea întunecoasă a morţii, mă tem.

Abdişa se ridică şi se aşeză pe altă pernă. Era frumoasă ca luna care se stingea în baia de sânge a răsăritului. Râse. Ochii ei albaştri păreau negri. Era făcută pentru a fi iubită şi beiul voia s-o iubească. Dar femeia era prea aprigă pentru a îngădui dragostea.

— Mi-au venit iscoadele. La Stanbul se pregăteşte ceva deosebit, sultana mamă nu mai ţine în frâu fiul nătâng hrănit cu duhorile samurului.

— Taci! porunci beiul şi se uită cu atenţie.

— Nu-i nimeni, cine să fie în camera marelui bei adorat de sultana validé?

Trecuse aşa puţin timp de când o cunoscuse pe Abdişa, iar acum femeia părea sătulă de dragoste, hotărâtă să-l împingă spre putere. Uitase să mângâie? Îşi aminti nopţile petrecute alături de ea după încetarea postului, tainele dezvăluite cu pudoare de parcă nimic n-ar fi fost mai de

preţ în faţa nevestei lui Izmet Edip decât castitatea. Se aşteptase la altceva, ar fi vrut un trup mai supus ori mai multă neruşinare, dar femeia era mereu trează, atentă să nu i se întâmple ceva neprevăzut. Îl urmărea cu pleoapele întredeschise, nu pentru a vedea când forţele din el se întremează, ci pentru a-l apăra de aceste forţe care l-ar fi putut pierde. Până şi sălbateca Zenab era mai plăcută în dragoste. Când o mângâia strângea pleoapele şi între sprâncenele lungi, negre, apărea un semn necruţător. Respira sacadat şi pe pufuşorul de deasupra buzelor ţâşneau mici boabe de sudoare, ca de rouă. Odată, din nebăgare de seamă, părul lung se desfăcuse şi când se ridicase, adunându-şi părul într-o coadă, puţin ruşinată, Zenab zâmbise atât de complice, încât beiul tresărise. Aceste ciudăţenii l-or fi atras şi pe Ibrahim sultan. Iar acum Abdişa intra în camera lui pentru a vorbi de putere şi intrigi de parcă pentru aceste sfaturi se bătuse el la jocul de gerid cu un ofiţer trufaş. Era frumoasă această Abdişa cu ochii ei albaştri şi priceperea de a lupta într-o ceată de spahii, dar el avea acum nevoie doar de frumuseţea ei, nu şi de mintea ei cutezătoare.

Beiul îşi aminti una din hotărârile repezi ale sultanului nebun Ibrahim când, după ce petrecuse la nunta uneia din fetele vizirului, hotărâse că socrul, vizirul, e condamnat la moarte şi dăduse ordin să fie imediat începută ceremonia înmormântării. Omul era viu când l-au băgat în groapa de scânduri, doar puţin ameţit cu sămânţă de „canabis indica". Viu şi nevătămat fusese băgat în groapă. De ce-şi amintea acum aceste lucruri? Când se trezi din gândurile sale, văzu aceeaşi privire a femeii, ageră, neistovită, cercetătoare şi hotărî să fie şi el ager. N-ar fi vrut deloc, ajuns mare vizir, să fie la cheremul acestei femei.

— Hoţul de cai nu e tocmai hoţ, Mehmet. Bărbatul acela cu ochi verzi pe care l-ai întâlnit în codru nu e omul cadiului de Brăila. E fiul beiului de Moldova, Vasile Vodă, şi vrea să te amăgească.

— De ce? întrebă fără să arate interes beiul.

— Vrea să pună mâna pe tronul Munteniei. Cei mici se urnesc împotriva noastră.

— Nu cred, spuse beiul.

— Nimic nu crezi, Mehmet, vai, nebuna de mine câţi galbeni am cheltuit să aflu intrigile acestea! Iată! şi arătă mâinile goale, nu mai am brăţări, nicio bijuterie nu mai străluceşte pe mâinile mele. Serenissime, ai pentru „i grandi“ acelaşi dispreţ ca pictorii italieni făcători de chipuri omeneşti. Tu ştii că sunt „i grandi per un minuto“ şi încerci să-i zugrăveşti în mintea ta aşa cum sunt. Dar nu e bine, priveşte la viaţă aşa cum este ea. Murad, ofiţerul pe care nu-l iubeşti, are un arz mincinos despre beiul Moldovei, Vasile, şi despre tine. Scrie acolo că aveţi înţelegere să-l faci pe fiul armeanului mai mare peste Moldova şi Ţara Românească. Murad poartă scrisorile în căptuşeala caftanului. Când doarme le ţine legate cu sfori de pieptul lui, să nu i se fure. Vrea să plece la Constantinopol să te pârască sultanei Anastasia. Sultana Faţă-de-lună abia aşteaptă să asculte intrigi. Nu-l iubeşte pe domnul Moldovei, vicleanul mereu şterge din numărul oilor promise porţii şi mai lasă liber polonilor drumul sării şi al untului. Dar nu-i numai atât. Supuşii din serhatul lui se sumeţesc, trăiesc prea bine, asta-i! Numai un popor flămând se stăpâneşte, sătulul este cârtitor, nu trădează repede fiindcă se trădează pe sine.

— Oho, Abdişa! spuse beiul. Şi gelozia, vechea gelozie pe Murad îl făcu să privească mai atent faţa femeii. Era strălucitoare.

Beiul se ridică şi se îndreptă spre uşa secretă care dădea în cămara darurilor. Cotrobăi îndelung, alese dintre multe lucruri o brăţară grea de aur, o ridică puţin pentru a se bucura el mai întâi de strălucirea metalului.

Pe sub pleoape văzu chipul femeii, era doar curiozitate, nu lăcomie. Abdişa fusese învăţată cu daruri mai de preţ, nu se tulbura ea în faţa unei brăţări. N-avea niciun rost să înstrăineze ceva care pentru el avea mai mult preţ decât

pentru o femeie. Dorise doar să vadă pe chipul femeii lăcomia şi, cum n-o văzuse, căzu el însuşi pradă acestei lăcomii. Repeziţi, demonii cei mici îi linişteau sufletul. „Decad”, gândi o clipă, „ajung foarte repede în iadul lăcomiei”, dar nu mai putea da înapoi. Ascunse brăţara şi mai privi o dată pe sub pleoape, sperând ca femeia să nu fi văzut gesturile sale. Şi femeia era deşteaptă, se întoarse cu faţa spre mica ferăstruică, părea foarte interesată de ceea ce putea să se petreacă în afara camerei. O iubi pentru viclenia ei şi ar fi vrut să pară în faţa acestei femei un „i grandi per l’eternitá” O eternitate a omului, suficientă să-i aducă demnitatea. Trebuie să facă un lucru de seamă pentru Abdişa.

Se apropie de ea, îi cuprinse în palme faţa micuţă, frumoasă. Apoi, cu gesturi moi, scoase de la gât talismanul.

— Sunt aici numerele prietene încrustate chiar de mâna lui Tabit ibn Korra, marele matematician. 220 sunt eu, celălalt, 284, poate să fie sufletul îngemănat cu mine. Când voi muri eu, moare şi prietenul meu. Maestrul arab nu s-a înşelat niciodată. Doar matematicile sunt pure, legile lor sunt ale lui Allah. Şi adevărul, femeie frumoasă, nu e bine să-l priveşti prea des. Uneori adevărul se îmbracă în număr, câteodată în cuvânt. Adevărul, stăpână a inimii mele, e fără pată şi fără iubire de oameni, dar numai cu iubire ajungi până la el. Ce-i omul în faţa numărului, chiar dacă ar poseda toate armele Europei? Viaţa mea este înscrisă în acest număr. În marea ordine e mai bine să fii uneori victimă decât învingător singuratic şi nebun.

Femeia îl asculta cu un spor de atenţie. Privi talismanul, îl întoarse pe o parte şi alta, apoi i-l dădu înapoi.

— Eu sunt un vierme, spuse ea, nu vreau să intru în iad cu adevărul în mână, vreau să trăieşti, Mehmet, şi să trăiesc şi eu. Un lucru vreau să te rog, bunule, fă-l pe Zorba maestru de ceremonii. Ai nevoie de acest om. A suferit prea multă umilinţă din partea lui Davud, îl va urî

la rându-i şi se va răzbuna. E un vanitos, dă-i dreptul să se bucure puţin de viaţă. Aşa se va vindeca mai repede. De altfel l-am văzut pe Zorba, are într-adevăr pielea de catâr, n-ai crede că nuiaua a devenit neputincioasă doar pe pielea lui. Se spune că are pe sub şalvari o învelitoare de piele, aşa de bine lipită de trup, că nu se vede. Poate să fie adevărat zvonul, dacă Zorba nu e un vrăjitor.

Şi, văzând ochii pierduţi ai bărbatului, netemătoare cum era, socoti că e mai bine să-i întremeze forţele vitale. Îi turnă din clondir licoarea atât de preţuită de bei, aprinse narghileaua. În tutun strecurase câteva seminţe de „cannabis indica”.

VII

— SA NE GRĂBIM, VESTITULE, spuse beiul, eunucii au pregătit baia, să ne spălăm şi să ne odihnim până la strigarea muezinului.

Treceau printre sukurile mici, încărcate cu mătăsuri decolorate de soare. Înghesuite una lângă alta până în capătul străzii, construite într-o noapte, imitând marile bazare din Yemen şi Alep, prăvăliile doldora aşteptau cumpărătorii.

Vizirul mergea ţanţoş. Era mic de stat, lat în spate, un trup alcătuit din oase puternice. Picioarele strâmbe dădeau trupului o înclinare într-o parte şi alta. Deloc nepăsător faţă de beteşugul său, vizirul se străduia să-i ascundă şi din această cauză mersul părea nefiresc.

Privindu-l din spate, beiul descoperi asemănarea cu Mîrza.

Aveau aceeaşi înălţime. Îşi aminti nişte zvonuri despre înrudirea dintre familia lui Davud şi familia lui Mîrza. Puteau să fie adevărate, tătarul se bucura de multă trecere şi el îşi cunoştea puterea. „N-are să-mi scape“, gândi beiul, „sau dacă va scăpa, trebuie să plătească”. De altfel, umoarea schimbătoare a sultanului putea oricând să-l determine pe bei la astfel de hotărâri. Ţinându-i în frâu pe polonezi, tătarii erau de mare ajutor imperiului.

— Ce zici, întrebă bătrânelul, oprindu-se puţin, un atlaz roz de câţiva dirhami lungime ar putea acoperi calul la procesiune? Mi-ar place să fie învelit în atlaz armăsarul, iar şaua să aibă safire, zmaralde şi pietre de azurit. Am

auzit că ai adus multe din părţile Caucazului. Şi Ibrahim îşi îmbracă aşa calul. Să nu spui, Mehmet, nimănui ce spun acum!

— Pecetluită va fi gura mea ca a căutătorilor de tîlsîm, înţeleptule! spuse beiul.

— Sunt cam vanitos, continuă bătrânul, ce să fac, prea am stat departe de bucuriile lumii. Cum să gust din viaţă, când a trebuit să apăr imperiul? Ascultă-mă, sunt bătrân, am văzut multe, bucură-te de viaţă, Mehmet! Nimic nu-i pe dincolo, aici e raiul şi iadul şi marea judecată tot aici.

„O!“, gândi beiul, „iată-l făcând pe lalá cu mine”.

— Cred în experienţa ta, învingător al furtunilor de pe Kara Deniz, voi urma sfatul. Am să trăiesc după cum mă sfătuieşti. Prea mult am alergat după gazele, puţină e mintea bărbatului moleşit în harem. Dar un gând întunecat trecu prin mintea beiului şi avea să mai treacă o dată în timpul procesiunii.

— Să intrăm, spuse bătrânelul, să ne curăţim de păcate şi murdării, Mehmet!

Băieşii se găseau la locul lor, dormitau pe rogojini. Era cald în camera cea mare. Pe lângă pereţi se vedeau aşternute perne şi covoare mici, deasupra erau atârnate centurile. Papucii cu talpă de lemn şi feţe de atlaz erau aşezaţi lângă uşă.

Încinşi în jurul brâului, intrară în camera de abur. Prin conductele de piatră, aburul ieşea greţos, înecăcios. Era o încăpere pătrată, semăna cu un suk. Se lăsară în voia băieşilor, simţiră furnicăturile trupului, oboseala masajului. Era mult praf în oraş, acum praful înmuiat se scurgea în mici vinişoare negre. Privindu-l pe bătrânelul care gemea, beiul se gândi cu milă la sine însuşi. Cu pântecele ca un chiup, vizirul se zgribulea şi se chircea sub mâinile puternicului telekk.

— Să mergem! îl auzi pe bătrân. Atât cu asta!

Ieşiră în marea sală cu havuz. În mijlocul apei, pe nişte pietre de calcar, era un pomişor plin de păsări, un biet smochin pus într-un hârdău. Pe crengile sale prăfuite,

năucite de întuneric, de mirosurile alifiilor şi parfumurilor, zburau păsări mici, speriate. Păreau ameţite de o licoare ce li se dăduse. Câteva erau vopsite în culori ţipătoare. Vopseaua, care mai curgea de pe aripi, murdărea pardoseala băii.

„Nevasta lui Izmet“, gândi beiul.

Apa din havuz fusese schimbată, era apă de ploaie, păstrată în gropile din curte, stătută, mâloasă, veche.

Învelit în cearşaf, bătrânelul se aşeză pe o saltea. Era fericit, se simţea uşor. Tot privindu-l cum îşi strângea cearşaful, beiul se gândea la norocul bătrânelului. Şi-l aminti cât de răutăcios fusese când el, Mehmet, părăsise capitala pentru a veni aici la marginea imperiului. Până acum, Kara Deniz nu fusese rea, iar pământul avea munţişori şi văi bogate în verdeaţă. Oraşul însuşi nu era urât, cu grădinile sale mari şi viţa care încolăcea pomii. Erau de toate aici, şi intriganţi, şi femei frumoase, dar mai ales bogaţi crescători de oi şi cai. Putea să fie fericit stăpânul. Dar beiul nu uita umilinţa de atunci. Ca o bătaie cu vergile era amintirea despărţirii de cetatea atotstăpânitoare peste imperiu. Venise aici însoţit de Zenab care nu sporise, în drumul greu, grijile lui, îşi ascunsese cum putuse mai bine durerea care creştea în trupul ei. Dar era durerea vieţii şi ce femeie se plânge de această biruinţă asupra pustiului morţii?

Beiul îşi tot biciuia sufletul cu amintirile acestea pentru a spori ura împotriva bătrânelului.

— Ehe, îl auzi pe bătrân, n-aş vrea să mă fac de râs la mormântul marelui evlya Saltîk. Eu nu ştiu prea multe legende, tu ştii, küfri, totul, povesteşte, Mehmet.

— Da, răspunse beiul, e scris în Oguzname.

— Unde? întrebă vizirul. Spune mai rar, să înţeleg. Uite, aici, şi scoase mâna din cearşaf, atingând cu ea fruntea lui teşită, am destulă minte, dar n-am memorie. Uit cele noi, doar pe cele vechi le ţin minte. Am învăţat şi eu la medrese, dar mai uiţi câte odată, prea multe greutăţi am pe umeri.

„Mici umeri pentru povara unui imperiu”, gândi beiul şi se strădui să zâmbească. Ştia câtă vanitate e în bătrânelul care îşi tot ascundea în cearşaf umerii îndoiţi ca o cobiliţă.

Un servitor aduse băuturi reci. Era un tânăr abia ieşit din copilărie, subţire ca un merişor abia sădit. Bătrânul aruncă prin tăietura ochilor priviri vesele.

— Nu ştiu prea multe, îi tulbură veselia beiul, nu ştiu nici eu prea multe. Există o cronică unde se vorbeşte despre marele întemeietor Sari Saltîk. Mehmet îl chema pe gaziul viteaz.

— Mehmet? întrebă plin de curiozitate bătrânul.

— Era în anul 662 al Hegirei, 1261 după socoteala astronomilor latini. Pe vremea aceea domnea peste Bizanţ Mihail Paleologul. Grea a fost domnia împăratului care a smuls prin lupte tronul de la uzurpatori. Era isteţ Mihail, dar nu-i ajungea isteţimea pentru a stăpâni paragina imperiului de răsărit. Şi mai era înconjurat de viteji ghazi din Anatolia. Mihail voia unirea cu Roma, „orbis romanus” era visul lui de aur. A vrut unirea cu Roma, şi-a însurat nepotul cu o prinţesă italiană coborâtoare din Frederic Barbă Roşie. Această prinţesă italiană a avut greaţă de bărbat, s-a retras într-o mănăstire şi de acolo a început să spună tainele gineceului.

— Ce-a spus, întrebă curios vizirul, ce-a spus, Mehmet?

„Ce spun toate femeile care nu stăpânesc puterea”, gândi beiul, dar nu asta îi răspunse bătrânelului mai curios de bârfeala femeilor decât de soarta lui Mihail şi a nepotului său.

— Era, continuă beiul, sultan peste turci Izzedin Keykavvuz, prieten cu un mare conducător de corăbii, Ali Bahadir. Şi hanul tătarilor ţinea cu sultanul Izzedin.

— Cine, întrebă bătrânelul atent, cine conducea corăbiile?

— Un vestit bărbat, mare cunoscător al mărilor, care l-a sfătuit pe tânărul sultan să ia puterea Paleologului.

— Şi a luat-o, Mehmet? întrebă bătrânelul nerăbdător.

— Răul vine repede, binele târâş, iar soarta sultanilor e schimbătoare ca apele Bosforului, viteazule. Izzedin a fost prins, închis de împărat, dar a făcut Allah mare mişcare în oştile de îngeri, îngerii au suflat suflare de gheaţă pe umerii pământului şi pe Dunărea îngheţată a venit marele han cu oştile şi l-a bătut pe împărat. Atunci a fost eliberat Izzedin şi împăratul i-a făgăduit un oguz independent în Anatolia. Dar mai era ghazi şi ciobanul Mehmet, care a venit în ajutorul lui Izzedin. Bektaş sfânt nu mânca decât iogurt îndulcit acest vânător de ghiauri şi cine stătea o dată în faţa lui, nu-i mai uita figura de lumină. Sfântă şi dătătoare de sănătate era îmbucătura lui Saltîk, făcea minuni şi el era de neîntrecut în mânuirea sabiei.

Beiul ştia puterea magică a maniheilor, nu se îndoia că Saltîk se va fi folosit de ştiinţa vreunuia din ei pentru a supune pe cei care-l vedeau.

— Să aşteptăm iarna, Mehmet? întrebă bătrânelul, dezvelindu-se din cearşaf, şi să-i luăm de partea noastră pe tătari.

Era prea curajoasă întrebarea pentru ca viclenia beiului să doarmă. Vizirul voia să ştie ascunzişurile unui plan, dacă beiul se gândeşte să-l înlăture pe sultanul nebun. I-ar fi convenit bătrânelului ajutorul, se pricepea la oameni, dar tot aşa de bine se pricepea şi beiul.

— Saltîk l-a urmat pe Izzedin în Anatolia, a dat case ciobanilor, a întins corturile oştenilor. Cum era un ghazi credincios, l-a urmat pe sultan în Crimeia, dar s-a întors în Anatolia. Îi plăcea mai mult aici. Iarba era mereu verde, clima blândă, pădurile dese, belşug pe pământul dăruit. A murit aici sfântul colonizator. În opt locuri i-a fost îngropat trecătorul trup, dar oraşul Babadag are adevăratul mormânt. Sultanul biruitor Baiazid al II-lea a comandat turbe frumos şi s-a închinat în faţa raclei sfântului nerăpus de timp.

„Trecerea lui Saltîk în partea cealaltă a ţinutului bizantin a fost exact în anul şase sute şaizeci şi doi al

Hegirei” scrie în cronica Oguzname.

— Oho, ce mult e de atunci, mormăi bătrânelul. Mai spune o dată, Mehmet!

— În anul şase sute şaizeci şi doi al Hegirei, stărui beiul.

— În anul şase sute şaizeci şi doi al Hegirei, repetă bătrânelul şi apoi se întinse pe saltea, mulţumit de sine, privind păsările vopsite care se tot loveau de pereţii camerei.

Tânărul aduse iar băuturi răcoritoare.

— Bun somn am mai dormit, se trezi bătrânelul.

Avea la colţul buzelor subţiri, o dâră strălucitoare.

Beiul trândăvea pe covoraşul lui. Puţin îi păsa de memoria bătrânelului şi de ştiinţa căpătată acum despre marele Sari Saltîk, colonizatorul selgiucizilor.

— Nu e timpul să mergem? întrebă Davud.

Plecară din sala băii.

Ce văzură ticăloşii băieşi că zâmbeau privindu-i? Oare vedeau ticăloşii imaginea celor doi conducători încleştaţi în lumea cealaltă, a gândurilor? Sau priveau cu dispreţ trupurile surpate de plăceri?

Mergând în urma bătrânelului, beiului i se păru că aude glasul înfiorător al mării. Poate era numai glasul fluviului Tuna, răvăşit de furtuna verii. Chema nume de om, îşi puse mâinile la urechi, nu voia să mai audă nimic. Dar glasul venea din sine, năucitor, poruncitor, sinistru.

Îl găsi în cancelarie pe Zorba Turcitul, făcut cu o zi înainte maestru de ceremonii. Avea nevoie de el şi mai dorea să-l înfrunte şi pe Davud. Bufonul se tămăduise repede, era îmbrăcat în caftan nou.

— Serenissime, îi spuse maestrul, timpul nu e prea mult, trebuie să pregătim cămilele şi oamenii. Am pentru suită haine roşii de halebardieri. Mai sunt în depozit câteva pălării cu multe pene de cocor, n-am putea să le folosim? Să fie vreo treizeci.

— Pentru ursari şi păpuşari, spuse beiul. Nu! se corectă el, ursarii şi păpuşarii nu sunt îngăduiţi, doar oşteni îmbrăcaţi ca pentru paradă.

— De când regretatul sultan Murad s-a oprit în oraşul nostru şi a fost la mormântul lui Saltîk să capete puteri şi să se vindece de gută la atingerea de piatra mormântului, nimeni nu s-a mai îngrijit de ceremonii. Numai eu, se lăuda el.

— O listă, ceru beiul, o listă cu oamenii din fruntea convoiului.

Atunci intră secretarul oacheş de la medjilis. Beiul îi promisese odată că vor discuta chestiuni teologice, dar nu pe secretarul oacheş îl voia în clipa aceea.

Văzând că altcineva îi poate răpi beiului timpul, maestrul de ceremonii se întunecă la faţă. Se temea de secretar. Negriciosul era ştiutor de limbi străine, scria frumos, dar mai frumos recita Coranul. Trăgăna cuvintele.

— Am scăpat pentru câteva clipe, spuse secretarul, cancelaria e goală, cadiul se pregăteşte şi el pentru ceremonie. Iată, spuse, scoţând o carte, aici e scrisă legea oamenilor.

Beiul îl privi cu ochii săi albaştri, încă frumoşi, îngăduitor. În copilărie învăţase Coranul. La vârsta la care alţi copii stăteau sub oblăduirea mamei, el câştiga câteva accele recitind versete din Coran. Cele mai plăcute erau acelea despre vestitele fecioare huri care răsplăteau pe lumea cealaltă pe bărbaţii vânjoşi în lumea aceasta. Învăţat cu parşiveniile vieţii, beiul îi răspundea cu parşivenia firii. Pândea pe închinătorii care ieşeau din geamie şi le recita versetul despre obligaţia de a ferici femeile haremului. Ştia când sunt plictisiţi închinătorii de slujbă şi ce trebuie gândului lor. Într-o seară de vineri găsise un spahiu, îi recitase versetul, dar spahiul îl alungase cu pietre. Fugind, stârnise câinii, se trezise cu o cotarlă atârnată de dosul şalvarilor. Muşca dihania ca din chebab şi nu se lăsa smulsă. Această întâmplare i-o amintea acum secretarul.

Zorba îl îmbrânci puţin pe secretar, negriciosul mândru se ţinea bine pe picioare. N-avea să uite umilinţa, cum n-avea s-o uite nici Zorba. După felul cum încercau să-l

cucerească, beiul bănui că se cunosc prea bine cei doi. Poate secretarul voia să fie în fruntea convoiului, ar fi însemnat foarte mult pentru cariera sa.

— Nu se poate, spuse agerul Zorba, are un beteşug la mâna dreaptă.

Secretarul îl privi crunt, dar îşi ţinea ascunsă mâna dreaptă. Se retrase aşa, cu spatele, în timp ce ochii aruncau scântei. I-o luase înainte Zorba, se strecura în sufletul beiului, bufonul.

— Să luăm, ceru grăsanul, câţiva ologi, să se însănătoşească la mormânt.

— Doar trei, preciză beiul.

Patru, scrise maestrul de ceremonii.

— Un orb, adăugă fără tragere de inimă beiul.

— Cu ochiul scos în lupte de craliul Sigismund sau din naştere orb? Am de toate, se lăuda turcitul.

— Dintre negustori numai cei care au adus daruri.

— Patruzeci de taleri, bani gata, şi o bucată de postav de la negustorul de stofe, spuse maestrul.

Beiul încuviinţă.

— O rahlă pentru Coran şi o sută de taleri de la Izmet Edip, crescătorul de iepe.

Beiul tresări. Oare ce dorea să ceară gândul bătrânului crescător de la tatăl miraculos? Nu cumva o voia din nou pe femeia lui trădătoare?

Maestrul văzu ezitarea beiului. Se făcu a-l şterge de pe listă pe bogatul Izmet.

Apoi beiul nu mai protestă. Zorba spunea mereu nume, preciza numărul talerilor şi alte daruri. Trecu la animale, trei cămile vor merge în urma calului îmbrăcat în atlaz caramziu. Toboşarii şi fluierarii vor deschide drumul, va lua şi un tun împins de soldaţi, să se cutremure noaptea pădurii la auzul ghiulelei ieşită pe ţeavă. Şi îl privi pe bei. Dormea. Stătea ca şi cum ar fi ascultat, doar pleoapele căzuseră peste ochii albaştri. Părea statuia unui zeu păgân sau a unui înţelept.

*

Oştenii suitei pregăteau calul pentru Davud. Cu perii moi servitorul ştergea coama calului, apoi trecea palmele peste părul neted, limpezindu-l de sudoare. O şa cusută cu safire şi smaragde era adusă de un soldat, altul desfăcea atlazul caramziu. Beiul observă că lucrătura şeii era puţin stricată, din coama păunului căzuseră câteva pietre. Servitorul stătea nemişcat, oferea şaua ca pe o ofrandă. Nu avea acum timp şi nu era momentul să-i întoarcă dosul şalvarilor pentru a vedea câte fuseseră ascunse şi asta ştia şi servitorul. „Numai de nu le-ar fi înghiţit”, se gândi beiul, văzându-l cum stă ca în extaz.

Îmbrăcat în atlaz, armăsarul primea ultima podoabă. Părea un animal din basme, pregătit să intre împreună cu călăreţul direct în rai.

Şi călăreţul... Gătit de sărbătoare, cu marele turban alb pe capul micuţ, ca o tărtăcuţă, privea în jur şi voia să vadă câtă smerenie este în faţa măreţiei sale.

Pe vârful papucului servitorului căzură câteva smaragde.

— Pehlivani! strigă beiul, să fie dus la închisoare!

Davud privi cu uimire cum slujitorul, târât de cei doi armeni răsăriţi ca din pământ, era dus repede spre curtea beilicului.

— Acum, spuse beiul, vizirul va primi binecuvântarea gaziului Saltîk.

Lângă bietul animal împiedicat în pânza lungă, calul beiului necheza.

Suita îl urma la mică distanţă. Caii, învăţaţi să meargă la pas, bocăneau pe caldarâm.

La ferestrele cu ziduri groase şi zăbrele apărea, din când în când, câte un căpuşor care dispărea pe dată.

Făcură un ocol, trecură prin piaţa de peşte, apoi părăsiră oraşul. Suita cânta un cântec tărăgănat. Oamenii aveau voci frumoase, dar ceva prea feminin în glasurile lor de războinici.

Se apropiau de munte, se mai auzea chemarea muezinilor. Luna apăru, albă, în mările pustii ale cerului.

Se aprinseră făcliile.

În convoi se afla şi Zorba. Pentru el, Saltîk avea mai puţin preţ ca părul din coada unui cal, dar ţinea mâinile împreunate şi mieuna cu mult sârg melodia.

Din când în când, simţea în coaste degetul arnăutului care mergea alături, sughiţând şi gâfâind. Era un arnăut zdravăn, mânca o oaie cu mielul ei cu tot în noaptea Ramazanului. Tot îl sfătuia pe Zorba să facă împreună în noaptea aceea o spargere în sukul unui ragusan şi-l îmboldea cu degetul lui gros ca ţeava puştii.

Vorbeau greceşte şi prin sunetul trâmbiţei şi dobelor glasurile lor abia se auzeau, deşi mergeau unul lângă altul.

Mormântul ieşi deodată în faţa convoiului. Un muşuroi construit de furnici gigantice. Alaiul îngenunche. Davud coborî de pe cal, beiul asemenea. Slujitorii ţineau caii, care începură să necheze. Şi atunci se auzi tunul. Era ideea lui Zorba să aducă tunul pentru ca bătaia lui să dea de veste celor plecaţi în lumea cerului că pământul îi cheamă.

De pe munte, păsări speriate începură să strige, bufniţele se lăsau jos, aproape de oameni. Se tulburase pacea şi greu se aşternu ea din nou peste munte. Dar nu alergau decât căprioarele şi zburau păsările, mistreţii stăteau nepăsători în ascunzişuri, lupii suri tăceau.

Davud se apropie de mormânt, se aşeză în poziţia rugăciunii şi căzu în extaz. Preotul începu să cânte. Privirea-i galbenă cuprindea cerul brăzdat de nori tuciurii şi, din când în când, pământul. Dar glasul lui se frânse brusc. Muezinul tuşi.

— Ajută-mă! şopti beiul. Porunceşte glasului tău să cânte versurile surei.

Beiul avea un glas puternic, îl exersase bine în tinereţe.

— Nu ştiu, răspunse el tot în şoaptă, nu ştiu Coranul. Chiar nu ştiu nicio sură, surd am fost în copilărie, iar mai

târziu, în timpul rugăciunilor, m-am gândit numai la porcării.

Îi plătea preotului pentru umilinţa de altădată, doar îl făcuse necredincios, de la el ştia Davud că e cugetător şi-i dăduse porecla de küfri.

Muezinul deveni tăcut ca piatra mormântului de care Davud se lipea, mărturisindu-i parcă înfrângerile trecute şi ticăloşiile viitoare, cerând iertare înainte de a face răul, rob de pe acum acestui rău. Neştiutor de taine sacre, înfipt în pământ cu puţinătatea fiinţei sale, Davud ridica spre cer dorinţe care ar fi înspăimântat tot neamul vizirilor Kara şi ienicerii garnizoanei sau imperiului. Se umilea înălţându-se în faţa fiinţei noi care creştea acum din sine, devenea milos, ştiind că rugăciunea deschide drum larg puterii. Îi ierta pe toţi, şi pe Mehmet pe care-l văzuse în gândul său de câteva ori strâns cu şnurul de gât într-o încăpere a Edikuleului.

Cucuvelele miorlăiau ca hienele. Peste glasurile rugătorilor trecu, dinspre munte, un sâsâit scos parcă de un şarpe enorm. Un Allah al voinţei dădea cu mâini pline supuşilor ceva care semăna cu voinţa, ceva necurat şi prădalnic, ameţind-o cu taina cuvântului şi a muzicii. Era darul cel mai de preţ, încrederea în viaţă, dar zdrumicat în fiinţele acelea năuce şi puhave, darul pierdea lumina.

Arnăutul cel gras îşi pedepsea cărnurile. Furând la drumul mare din seul trimis pentru imperiu, îl supărase pe Allah şi el îl pedepsise îngroşându-i trupul. Acum trupul cerea binecuvântare, deşi ar fi trebuit să ceară mai bine proporţii omeneşti.

— Küfri, strigă Davud, de ce nu te închini? Şi, apoi, din gâtlejul lui subţire de găină golaşă ieşi o vorbărie de neînţeles.

Îngenunche şi beiul. Cui să se roage şi ce să ceară? Purtase bine sabia, slujise legile. Se sumeţea. Cine trecea în răboj faptele sale şi de ce trebuiau trecute? Nu se simţea dator nimănui, doar vieţii care ardea în sine, dar viaţa nu-i ceruse niciodată până atunci să-i mulţumească,

exista, îi dădea de ştire prin toate simţurile asmuţite, ardea cu flacăra ei, trebuia doar să întreţină flacăra. Căutase, pe vremuri, în afară, ajutorul şi-l găsise mereu în sine. Cerul nu-i răspunsese, pământul pe care treceau vietăţile doldora de patimi era mai îngăduitor. Privi acest pământ, petecul pe care-l puteau cuprinde ochii săi. Era negru şi bun, liniştit şi tăcut.

Admira credinţa lui Davud, dar n-o putea urma. Avea dreptate muftiul, ştia că el, beiul, e un küfri. Dar se adăpase prea mult la izvoarele lucidităţii ca să mai facă de acum încolo ceva. Acesta era adevărul inimii sale, în afara lui putea să mai existe alt adevăr, unul al celorlalţi, de care-i păsa foarte puţin.

Era o tăcere mare în jur, întreaga fire părea încremenită. Atunci se auzi glasul lui Zorba. Se ridicase în picioare, se învârtea ca bectaşii. Din când în când ţipa.

— Vai, uite-l cum vine!

— Cine e? întrebă Davud, trezit din extaz, dar nu se desprindea de piatra mormântului, de parcă de acolo şi-ar fi luat seva vieţii.

Aerul greu apăsa piepturile. Nemişcată era pădurea atinsă de bagheta unui vrăjitor.

Zorbagiul se învârtea, ridica mâinile şi bătea cu ele aerul.

— Vine! strigă, vine marele evlya! Spune ceva! Şi căzu în ţărână, lipsit de viaţă.

— Ce spune? întrebă Davud.

— Nu ştiu, răspunse după un timp învârtitorul, nu-i ştiu limba. Vai! cum mă doare pântecele! se smiorcăi el. Şi se ghemui, lăsând pe genunchi cele două desage ale burţii sale.

— Încearcă să-l înţelegi! porunci vizirul.

Zorba se ridică, începu să se învârtească.

— Spune, striga apucatul, strângându-şi cu mâinile burta, spune că trebuie 40 000 de galbeni, că sunt răzvrătiţi soldaţii celalî care spurcă şi credinţa şi haznaua imperiului şi trebuie tocmiţi soldaţi să-i înfrângă. Şi oştenii

trebuie plătiţi cu galbeni mulţi.

— Celalî, repeta Davud, akingiii sunt celalî, numai ei vor răscoală, să piară akingiii!

— Şi mai vrea, striga Zorba...

— Spune! poruncea vizirul.

— Iată-l, striga, acum îl văd bine, are sabia profetului şi vorbeşte în limbi străine. Vai! se cutremura, foc are în ochi şi fumul îi învăluie caftanul.

— Încearcă, strigă beiul, încearcă să-l atingi!

— Nu vreau, răspunse învârtitorul, oprindu-se şi devenind lucid, nu vreau!

— Aşa a fost, povestea mai târziu beiul lui Cinci Hoca, sfetnicul sultanului Ibrahim, aşa a fost. Zorbagiul n-a mai suflat un cuvânt nici când marele vizir Davud i-a aruncat o pungă de bani. Iar calul...

— Da, calul, râdea Cinci Hoca, era descântat, küfri, trebuia să-l răstoarne pe Davud când l-ar fi încălecat. Numai tu ştiai taina descântecului, îl învăţaseşi de la tătarii ageri, küfri, ştiai că după ceremonie, calul, orbit de mătăsurile care-i acopereau ochii, o să-l răstoarne pe Davud. Dar am să închid acest cal în închisoarea celor şapte turnuri, să se potolească dervişii cu vedeniile lor. Un viteaz ca Davud nu trebuia să moară, küfri, degeaba i-ai făcut înmormântare de ghazi. Ce-i mai trebuiau onorurile garnizoanei şi turbe asemănător ghaziului Saltîk?

VIII

CADIUL ŞI ALŢI FUNCŢIONARI intelectuali mergeau în urma beiului. Caii sforăiau şi se poticneau pe cărăruia care urca şi cobora. Mirosea a ierburi arse. O lună nouă, cu jumătatea de inel bine desenată, veghea pe cerul negru. În faţa convoiului, trei luminători cu feştile mergeau tăcuţi.

Ar fi fost mai bine să facă actul vânzării în clădirea medjilisului, în sala cea mare a judecătoriei, dar nu voia să dea cadiului drepturi pe care el, beiul, nu le avea, odată ce i se refuzase sigiliul. Când va ajunge în capitală, departe de duhul cel rău al mării Kara Deniz, va obţine şi mult doritul sigiliu. Doar nu venise aici ca poetul acela exilat între malurile Tunei şi mării. Poetul acela, îi citise versurile, plângea după clima blândă a Romei. Beiul era mai puternic. El nu plângea când în locul Istrangiadaghiului, muntele din apropierea capitalei, de pe care se vedea luna nouă, semn de începerea Bairamului, privea micuţul deal, nepăsător la strigarea muezinilor.

Beiul se vedea în sala divanului, se vedea cu mintea, care o ia întotdeauna înaintea vieţii, alături de marele şeic sub cupola unde cei şase viziri puneau la cale soarta lumii.

Şi Viena...

În mintea sa, ca un fir de apă în stare să prăvălească o stâncă, încolţise gândul la atacul Vienei, acum, cât nu era prea târziu, cât se mai păstrau legiuirile marelui Osman şi imperiul nu se prăbuşise încă la cheremul unui nebun şi

unui sfătuitor şarlatan.

Ura lui împotriva naţiilor europene se schimba, în timp ce urca spre casele ciobanului, în dispreţ şi nepăsare, chiar neprevedere. Trăia iluzia dezastrului Vienei cu pasiunea unei femei închise în harem şi firea sa, accentuat feminină, ieşea biruitoare când străbătea, urmat de cei câţiva oameni, cărarea dealului nepăsător. Îi tăiase pomii şi gonise animalele. Asistase el însuşi la distrugerea copacilor, bucurându-se la vederea sevei, sângele alb al pământului. Dealul stătea nemişcat, ca la apropierea furtunii.

Beiul căpătase din nou încrederea în sine. Înfrângerile trecute, micile intrigi, care-l aruncaseră la marginea imperiului, treceau prin faţa sa ca muştele sâcâitoare. Nici măcar firea prădalnică a lăcustelor nu o aveau.

Pe întinsa păşune a sufletului rămăseseră câteva oaze de verdeaţă. Spre ele se îndrepta speranţa beiului în ceasul acela al serii.

Ajunse în faţa gardului de nuiele. Descălecă şi, după el, descălecă şi cadiul.

Beiul îi spusese că va fi o afacere tainică, va trebui să joace un rol, dar cadiul nu părea prea liniştit. Ar fi dorit să nu se facă actul vânzării muntelui.

Intrară în ograda curată. Ciobanul îl întâmpină, părea că nu-i vede pe ceilalţi.

Beiul intră pe uşa scundă. Dicienii îl salutară, el le răspunse cu politeţea ştiută.

— Prietene, întrebă când îl văzu pe „şuban“, bătrâna pe care o legănau nepoţii e îngropată aici?

Ciobanul dădu din cap, încuviinţa.

— Trupul se alcătuieşte după alte legi la înviere, nu-i aşa?

— Aşa-i, spuse ciobanul, care nu vorbea niciodată despre credinţa sa. Era de-ajuns că avea o credinţă pe care ar fi apărat-o cu preţul vieţii.

— Auzi, muntele cheamă ploaie, spuse beiul tot în graiul ciobanului. Potopul vine când în zori cântă

prigoriile. Herghelia trebuie apărată, ploile sunt repezi, cară totul la vale. Caii, ştiu de la vestitul Izmet Edip, înnebunesc în faţa morţii, ca oamenii. Vreau să ştiu câtă grijă porţi hergheliei care va străbate nisipurile Varnei până la marea împărăţie a profetului.

— Muntele, spuse ciobanul, şi la lumina feştilei avea o faţă vânătă, dar se distingeau bine trăsăturile, gropiţa din bărbie, umbrele mari ale arcadelor care-l făceau să semene cu un persan închinător al focului, muntele apără, nu ucide.

Apoi ciobanul îşi strânse buzele.

„Iubeşte lutul, fiinţa de lut“, gândi beiul. În clipa aceea i se păru că fiinţa care iubeşte lutul e mai tare ca fiul lunii.

În tindă erau mese şi bănci de lemn.

Beiul deschise ochii mari, încercă să se orienteze în lumea exterioară. Când se aşeză pe banca lungă de lemn, martorii intelectuali se înghesuiră şi ei.

Secretarul cadiului întinse foile şi-şi pregăti uneltele de scris.

Îl întrebă în persană dacă e doar o glumă vânzarea muntelui.

Desenă formula introductivă, datele, atent să pună liniile, şi punctele. Foarte mândru de ştiinţa lui, era politicos şi întreba mereu, dar beiul se uita în altă parte. Nu mai auzea glasurile copiilor, totul părea stins şi doar nu trecuse de două ori pe cer luna, în aceeaşi formă şi el abia-şi mai amintea glasul bătrânei. Totul pierise. Doar muntele era la locul lui şi peste vârful ţuţuiat trecea luna. Beiul se simţea puternic, stăpân pe munte.

Dictă primele cuvinte:

„Religia musulmană e divină şi puternică”.

Secretarul scria, punctele şi liniile se aşterneau pe foaia de mătase.

„Dacă există altă religie mai puternică?“, întrebă gândul, demonul cel viclean şi ascuns.

Îl privi pe cioban. Stătea sprijinit de uşa deschisă, îngândurat ca un copac, neştiutor, într-o pădure la fel de

neştiutoare, oricând la îndemâna baltacilor care loveau cu cruzime trunchiul legat de pământ. Căpriorul poate să fugă, kartalul să-şi desfacă aripile, copacul e supus, ca omul.

Şi când dictă formulele care vorbeau despre rolul daniei în dobândirea paradisului, demonul din sine iar fi şopti ceva.

Parcă înţelegându-i gândul, ciobanul aduse ulcele şi vin.

Unii din martori se strâmbau când înghiţeau licoarea. Secretarul ceru lapte.

— Ca îngerul Gabriel eşti neprihănit, spuse beiul.

— Slăvitule, răspunse secretarul, dar se vedea că îi place să fie neprihănit.

Martorii începură să devină vorbăreţi. Povesteau întâmplări hazlii din noaptea Ramazanului.

Beiului îi plăcea cutezanţa lor.

— N-ai terminat? strigă un tânăr care nu-l iubea pe secretar. Făcea parte din ceata de hulitori, o adevărată armată. Vicleni, înaintea primei rugăciuni spuneau şi prima minciună. Această ceată se purta ca o maşină de strivit, hârşti! făcea când prindea între roţile ei omul deasupra căruia nu mai stătea mâna lui Allah. Strâmbe, împopoţonate ca păsările împodobite cu pene date cu vopsele, puteau să curme vieţi, aceste huliri.

— Dacă nu era tunul, spuse râzând Zorba Efendi, calul nu s-ar fi speriat. Calul era nebun. Mâncase de cu seară bob otrăvit. Ca omul înnebuneşte animalul.

Cadiul îşi împreună mâinile. Turbanul verde alunecase pe o sprânceană. Căpătase mai multă demnitate lângă beţivii cârtitori.

— Era nebun calul, iaca, hotărî maestrul de ceremonii. Numai marele sfânt Evlya ne-a salvat. De acum eşti tu marele tată, slăvitule, se ploconea turcitul.

Secretarul ducea mereu la gură ulcica cu lapte.

— Prea ştie multe secretarul ăsta, spuse în şoaptă maestrul de ceremonii. Priveşte-l, „i grandi", are un

beteşug la mâna dreaptă. Nu, n-a fost prins cu degetele în minunatul zerdé făcut din orez şi şafran, nu cu mâncare s-a murdărit mâna negriciosului. Oho, ştiu o poveste despre el, dar nu se cuvine să grăiesc urechilor prea curate deprinse doar cu cele 24 de măsuri ale usului muzicii, saltuk evlya al inimii mele.

Apoi îşi cuprinse cu mâinile grăsuţe pântecul plin.

— Îngădui, mărite?

— Îngădui.

Secretarul parcă bănuia că e vorba de el, dar nu putea auzi.

— E o poveste mai veche, divanî, cu una din neveste şi cu o vrajbă.

— Şi pentru atât? întrebă zâmbind beiul, l-a pedepsit cadiul, tăindu-i degetul?

— Nu pentru asta, continuă Zorba destul de tare, de parcă voia să fie auzit de secretar. Pe faţa lui grăsuţă jucau lumini. Era totuşi înciudat că beiul nu e curios.

Cadiul povestea acum cu voioşie o judecată făcută unor dicieni şi cât de drept fusese el. Venise unul cu o pungă să spună „mărite judecător, am o pricină cu un verişan, a mea e păşunea pe care pasc oile“, „mărite judecător“, venise pârâtul aducând două pungi cu guruşi, „a mea e păşunea”. „Nu pot“, am zis celui cu două pungi, „să-ţi dau dreptate, ai venit al doilea, m-ar pedepsi Allah. Ia-ţi banii şi du-te omule, dreptatea e a domnului, eu sunt doar prea smeritul supus”.

Îi plăcea să se laude. În pivniţele adânci ale sufletului stăteau bine ascunse nedreptăţile, retulburând imaginea despre sine, una bine poleită, ca a statuilor păgâne.

— Firea noastră, spunea cadiul, identificându-se cu întreaga rasă a marelui Osman, nu ne îngăduie minciuna şi judecata strâmbă. O judecată strâmbă e o pată pe haina profetului.

Ciobanul se retrăsese într-un colţ, atent să aducă ulcelele pline.

Secretarul anunţă terminarea actului. Pregăti pana,

curăţind-o de praful adunat în vârful ei ascuţit şi spuse că trebuie acum doar semnăturile şi tugraua.

Cadiul se trezi brusc.

— Bunule, mai mare peste ţinutul Oceacului, nu trebuie să semnez, lasă-mă să nu semnez. Nu vreau să-l supăr pe sultanul Ibrahim, Allah să-i sporească puterea. Am strâns bani să ajung la Constantinopol, vreau să-mi cumpăr acolo prăvălii. Am şapte fii, trebuie să-i ajut, mă rog şi de Allah să-i ajute, dar una e tatăl ceresc, alta tatăl pământesc. Doar credinţa nu umple tablaua cu bunătăţi şi nici nu potoleşte setea. Noaptea trecută m-am rugat în rugăciunea mea rekeat să vie un înger în viaţa mea şi când te-am văzut în uşa medjilisului mi-am zis, iată îngerul!

— Atunci, spuse beiul moale, mirat de izbucnirea cadiului, îngerul îţi cere să semnezi!

Secretarul spuse printre dinţi în limba persană „nu ştie să scrie, nici ăsta, nici acela” şi arătă spre maestrul de ceremonii. Avea în ochi o nebunie lucidă.

— Pe vremea aceea eram prieteni, nu? începu Zorba, spune, aşa-i? îl somă el pe secretar, bănuind că negriciosul a spus despre sine un lucru nu prea cuviincios.

— Aşa-i! răspunse negriciosul, scuturând pana.

— Eram săraci ca nişte şoareci, dar tot atât de vicleni.

Secretarul puse coatele pe masă. Părea dornic să asculte despre sine părerea altuia. Avea destul orgoliu pentru a se privi detaşat, deşi bănuia că nu va fi o părere care să-l încânte. Sau era mulţumit de ştiinţa lui, de darurile lui supranaturale.

— El ştia, continuă Zorba Efendi, câte-n lună şi în stele, locul unde morţii îşi fac sălaşul de unde-i privesc pe muritori. Trebuie numai să ştii a-i chema pe nume, nu pe numele purtat în viaţă, ci pe acela scris în cartea cerului.

„Oho!“, gândi beiul, „dacă aş şti eu numele adevărat al morţilor, le-aş cere armate de ieniceri, tunuri cu bătaia lungă. M-aş duce în capitală, nu! stăpân pe blăni de samur şi turme de oi, m-aş înfăţişa aşa cum trebuie, ca

un războinic”.

— Într-o noapte ca asta, m-am trezit strigat de prietenul meu, continuă maestrul de ceremonii, „vino!“, îmi spunea, „luna e nouă, forţa morţilor e mare, să căutăm comoara! De trei ori am văzut flacăra albastră jucând deasupra locului, vino!“

Mi-am îmbrăcat repede hainele, nevasta torcea lângă mine ca o pisică, am luat sabia încovoiată şi am deschis repede uşa. „Fără fier!”, mi-a spus prietenul, aşa-i? îl întrebă iarăşi pe secretar, „aşa-i!”, răspunse acesta privindu-l cu aceeaşi detaşare.

— Nici eu nu sunt prost, mintea mea poate să înghită ca un chiup tot ce-i dau să păstreze, am înţeles că fierul sperie morţii, ei nu mai sunt de carne şi sânge şi firul vieţii nu-l poţi rupe cu o lovitură de fier. Aşa că am îngropat sabia în faţa uşii.

Ciobanul se apropie, cunoştea bine limba turcească părea că-l interesează povestea. Uitase să aducă ulcele pline şi cei doi martori, cu ochi roşii şi holbaţi cereau din priviri ceva ce acesta se făcea că nu înţelege. Nu voia sau uitase de vinul gras în care, în toamna trecută, plutise răţoiul bătrân.

— Şi cum mergeam amândoi tăcuţi, ieşiserăm din oraş, ne aflam deja în pădure, îmi vine prin gând să privesc luna, o privesc, era ca acum, lună nouă, şi deodată mă apucă nişte bâţâituri şi friguri, strig, prietenul meu se întoarce şi când mă vede tremurând strigă şi el un cuvânt neînţeles şi pe dată îmi trec fierbinţelile, mă simt puternic. Dar parcă eram mai înalt şi hainele începuseră să mă strângă. „Aşa-i?“, strigă Zorba, dar secretarul nu-i răspunse. „Cum să nu crezi în forţa de vrăjitor a unuia ca acesta? Eu sunt mic de felul meu, caftanul îl iau totdeauna mai mare, mai lung şi mai larg, să mă slujească bine, dar caftanul mă strângea şi mâinile se vedeau prin mâneca largă, ce se întâmplase cu mine?“

„Uhu!“, a strigat prietenul meu, „uhu!“

Cadiul se trezi, înălţă capul, se gândise până atunci la

ale sale, dar Zorba strigase „uhu“, cu vocea lui groasă, răguşită, în stare să trezească din somnul de veci şi un mort, darmite un cadiu ager, veşnic la pândă.

„Nu poate fi vândută bucata de pământ, dacă nu e la un glas de om de orice canton, aşa scrie în lege“, vorbi cadiul apăsat, continuând, probabil, gândurile sale.

— Şi cine a răspuns? întrebă beiul pe Zorba, făcându-se că nu l-a auzit pe cadiu.

Maestrul de ceremonii continua galopul în plaiul acela al amintirilor, când chemaseră pe nume morţi, legiuni, ca să dezvăluie taina comorii deasupra căreia jucase flacăra albastră diavolească.

Pentru descoperirea unei comori beiul ar fi plecat acum cu secretarul necromant, era tot lună nouă ca atunci, aşa zicea maestrul de ceremonii, l-ar fi chemat pe Davud, sufletul lui se găsea mai aproape de pământ, n-ajunsese încă în lumea înaltă a marii judecăţi, era pe mâna ginilor, care-l conduceau din umbra nopţii spre băutori şi jucătorii de zaruri.

Îşi aminti cât de uşor îi păruse trupul vizirului când îl purtase pe umeri. Un fulg. Unde încăpuse puterea şi patima? Acolo, în groapa de scânduri se va purifica trupul acesta mic. Va avea pământul puterea să stingă materia şi s-o înalţe transformând-o în câţiva bulgăraşi de ţărână? Dacă asta era totul, ce rost avea energia unei vieţi pentru a da morţii dreptul să mântuie? Şi dacă moartea era biruitoare şi aranja după capul ei faptele oamenilor rupând legăturile cauzale, nu trebuia s-o tulbure puţin, chemând din împărăţia ei sufletul unuia care se înfruptase destul în timpul vieţii?

— Pământul, auzi lângă sine glasul ciobanului.

— Baciule! se trezi beiul, baciule!

— Bîtica, spuse mocanul care părea că citeşte gândurile, bîtica iubea muntele. Zicea „geme săracul, scobit de oameni pe dinlăuntru, geme şi se tulbură, da-i bun, muntele e mai bun ca omul“.

Cum să fie bun muntele, cum să fie bun cucuiul ieşit

dintr-o zvâcnire a acestui pământ indiferent?

Dinspre munte, prin uşa deschisă, veni o adiere. Beiul îşi aminti un catren scris în urmă cu câteva luni:

„Sfânt e pământul pe care s-a aprins candela sufletului.
Datori suntem să cinstim pământul naşterii noastre,
Să ne închinăm lui, cum ne-am închina glasului marelui tată,
Cum ne cinstim mama care ne-a adus la porţile vieţii”.

Maestrul de ceremonii, stimulat de curiozitatea celor doi mincinoşi, le explica mereu cât de mare se simţea în caftanul cel nou după ce secretarul chemase duhurile. „Şi nevasta?“, întrebase unul din cei doi, „s-a bucurat când a văzut grămada de accele?“

Ştiau nemernicii ce se întâmplase cu nevasta maestrului de ceremonii. Când se întorsese acasă, după ce secretarul vorbise cu duhurile şi le trimisese înapoi, nevasta, da, nevasta nu era singură. Nici acum, după atâta timp, nu putea să povestească liniştit Zorba ce se întâmplase atunci. Îşi pedepsise femeia, îi luase zestrea, era o femeie încântătoare, plină de draci, mieroasă la vorbă şi lipicioasă, bogat înzestrată şi cu bani de tatăl ei, negustor de blănuri. Cadiul desfăcuse căsătoria când auzise toată povestea, cum era să dăinuie o căsătorie când soţul spusese mânios „alungată să fii de la casa mea“?

— Cum mai plângeai atunci, ca din fântâna caravanseraiului curgeau lacrimile, mormăi răutăciosul secretar.

— Cum să nu plâng, mârâia maestrul, cum să nu plâng, mărite judecător, când am văzut ce mintea mea nu gândise niciodată? Şi când păcătosul de aici, mânuitor de pană, spunea că e un gin în patul nevestei pe care nu-l trimisese înapoi, în cetatea întunericului, fiindcă-i uitase numele? Dar nu semăna cu un gin, nemernicul care stătea sub aceeaşi plapumă cu soţia mea, semăna prea

bine cu un ienicer arnăut din meydan.

— Se mai întâmplă, mormăi beiul, ginii pot lua înfăţişare de om.

— Şi a doua zi în meydan tot gin era arnăutul care purta pe deget un inel cu un smarald cât bobul şi se lăuda cu farmecele gazelei mele şi puterea berbeciei lui?

— Şi ce, se amestecă în vorbă unul din cei doi martori, şi ce? Doar şi sultanul a fost păcălit de armeancă. Mahpeyker Kosem, sultana mamă, i-a adus lui Ibrahim o grecoaică din neamul ei. Grecoaicele au nasul mare şi rece şi când se încruntă seamănă cu nişte păsări. Dar asta mai avea şi păr pe picioare, ca o cămilă. Nu i-a fost pe plac grecoaica, el a iubit-o pe armeancă. Sultanul îşi toceşte dosul şalvarilor mai mult pe divanuri decât în sala tronului.

Cadiul se uită într-o parte, părea că nu vrea să audă poveşti despre sultan, dar nu mai avea aici nicio autoritate.

— Altceva era cu sultanul Murad, el ştia să conducă o galeră, să-i taie pe elveţieni, i-a învins şi pe regii perşi. Sub mâna lui a pierit fala persană şi Bagdadul a trimis daruri aurite, să nu fie ras de pe faţa pământului.

Vorbea martorul, fără să se mai teamă, spunea taine care l-ar fi dus la închisoare, ori l-ar fi iertat de cap înainte de a cunoaşte zidurile reci ale Edikuleului.

Vinul dădea minţii voioşie. Nu mai era timp de viclenie şi păstrare de secrete.

— Ibrahim e nebun şi sfătuitorul său Cinci Hoca ştie. Şi ei beau vin ca noi acum şi când beau devin glumeţi. Şi Cinci Hoca vorbeşte cu morţii. Mai ştie să vindece şi dropica. Guta nu mai topeşte oasele lui Ibrahim şi vârtoşenia lui e diavolească. Doar profetul a mai avut atâta putere la femei.

— Vracii persani, se amestecă secretarul, cunosc sufletul omului şi îl vindecă. Acolo unde noi nu vedem decât coaja trupului, ei văd animalele din suflet şi cum tânjesc ele după hrană şi libertate. Când vine moartea,

animalele sufletului pier ca secerate de ciumă, nu mai rămâne nimic, doar opaiţul care să le lumineze drumul spre ceruri. Acolo sunt înhăţate de duhuri şi chinuite după cum a fost pofta de mare. Mai pot fi aduse înapoi în trup dacă ştii să le loveşti cu o vrajă. Cinci Hoca a fost iniţiat în taina secretă a şiiţilor. Vindecă prin atingere cu aur şi smirnă, iar untdelemnul, despre care se spune că îmblânzeşte cel mai bine duhurile, îl foloseşte adesea. Cinci Hoca e un küfri, dar are legături cu dervişii rătăcitori. Din neam şiit are un prieten ascuns într-o încăpere a palatului Topkapi. Noaptea, Cinci Hoca îi smulge tainele. Se spune că şiitul ziua e mort, are o faţă ca o păpuşă de ceară. Mare vizir, când vei pune mâna pe sigiliu, ia-mă prea plecat servitor, pune-mă în locul cadiului de aici şi voi strânge toată ambra acestui pământ. Soarta lumii stă acum în cantitatea de chihlimbar care i se dă sultanului, de ce să nu facem noi doi soarta lumii, mărite bei prea iubit de Allah?

Vorbea în persană, să nu-l înţeleagă cadiul.

— Kara Deniz, spuse beiul, după ce mai înghiţi din cana plină cu vin şi se trezi deodată, nu iubeşte ambra, piatra soarelui. Kara Deniz e o mare întunecată şi rea. Pământul se teme de mare, spiritul cel rău al mării negre stă asmuţit asupra acestor pământuri pline doar cu cretă. Şi tibişirul nu sporeşte puterile bărbatului.

Secretarul înţelese că l-a supărat pe bei, mai înţelese că nu-l va face cadiu. Lăsă capul în jos. Faţa lui negricioasă părea, în lumina mică a mucului de opaiţ, unsă cu smoală.

Cei doi martori se străduiau să înţeleagă ce îi spune secretarul beiului. Bănuiau că se pune la cale un lucru important şi înţeleseră, după cum arăta la faţă secretarul, că nu fusese ceva îmbucurător pentru sufletul lui. Cum ştiau că trebuie să acţioneze repede în astfel de împrejurări, hotărâră să-l distreze pe bei cu povestea din haremul lui Ibrahim, sultanul nebun.

— Îi plac sultanului, aşa se spune, femeile grase. Ce să

faci cu una mică şi slabă ca o aşchie şi care-ţi aminteşte mereu că moartea stă deasupra ciolanelor tale?

Beiul ştia întâmplarea cu armeanca adusă sultanului de mama sa Anastasia. Era cât o casă, din belşug erau toate la ea. Sultanul se simţea în faţa ei ca în faţa unei statui greceşti. Femeia îl mânuia ca pe o vâslă de galere şi lui îi plăcea să se simtă posedat. Straşnică femeie, bea vinul din poloboc şi mânca o oaie întreagă după Ramazan. În camera ei se trăseseră două paturi alături, să încapă şi împăratul. El era mic, o adevărată pisică şi se pierdea lângă cărnurile ei unse cu mehlemuri de India. O armată de corsari era tocmită să jefuiască toate corăbiile veneţiene care duceau alifii la palatele dogilor. Pentru o femeie ca ea nu ajungeau pomezile unui imperiu. Trei ieniceri a pus sultana mamă să strângă laţul când a hotărât să o omoare fiindcă pusese stăpânire pe sufletul sultanului. Armeanca a rupt mâna unuia când l-a prins în cleştele mâinii sale.

— Hi, hi, hi, râdea ticălosul de martor şi se uita în ochii beiului, hi, hi, mult îl mai iubeşte profetul pe sultanul nostru straşnic.

Pielea zbârcită se strânsese în jurul ochilor. Dar ochii erau vii, păreau că simulează beţia. Din ţesătura gândurilor beiului, intrigantul se desprinsese ca o realitate. Era ca şi cum din covorul Secadé un călăreţ micuţ şi scheletic ar fi ieşit deodată cu iataganul pregătit. „Prostia nu există“, gândi beiul, „doar nebăgarea de seamă“.

Şi când intrigantul îi ceru o funcţie, tot aceea de cadiu, şi când buzele începură să rostească linguşiri, beiul înţelese că puterea are şi o parte întunecată. Dar pe acolo nu voia să treacă în seara aceea.

— Pământul care e vândut trebuie să fie pământ mort, încerca judecătorul să-l lămurească pe bei.

— Noaptea trecută, spuse beiul, luna a intrat în alt pătrar şi am gândit că e un ceas favorabil daniei. Pământul de aici, împodobitule cu virtuţile făcătorilor de

dreptate, se ticăloşeşte ca omul, dacă nu-l sfinţeşti. Dar e mai puternic decât omul, tace şi îndură, arareori se răzvrăteşte otrăvind seminţele şi izvoarele fântânilor. Eu vreau să-l îmblânzesc puţin.

De fapt, îi vorbea parcă lui Davud, simţindu-l aproape. Era ca şi cum prin poveştile auzite s-ar fi scufundat în imperiul cel necercetat al morţii. Se scutură.

— Să trecem la semnături! spuse secretarul iar. Avea aceeaşi faţă smolită ca unul care băuse numai lapte şi trebuia să suporte mirosurile deloc plăcute care veneau de la ceilalţi. Şi cei doi martori nu se sfiau să se apropie de nasul lui, să-i vorbească de parc-ar fi încercat să-i vâre cu de-a sila cuvintele pe gât.

Martorii semnară. Ţineau pana cu ifos, o roteau în aer înainte de a face semnele.

Obosit, cadiul îi privea cu ochi răi. Făcu şi el nişte semne oarecare.

„Un duşman în plus“, gândi beiul, „unul neîndurător”. Dar ştia că-i va lăsa aici, cu duşmăniile lor mărunte.

Ce putea să ştie cadiul despre cărţile de legi Kanunname date de marele vizir pe vremea cuceritorului Mehmet? Sau ce putea să ştie acesta ce ţinea pana ca pe o sabie despre cărţile pe care beiul însuşi le-ar putea scrie?

În faţa planurilor sale nu se putea încurca în articole mărunte de legi privind proprietatea dar-ul-islam. El, care purtase discuţii cu preaînvăţaţii bizantini, câţi nu fuseseră închişi de Ibrahim, plănuind poduri plutitoare peste Bosfor, cum mai încercase odată să facă pictorul Leonardo, se putea împiedica de aceştia de aici? Ar fi putut să-l facă pe cioban domn, în locul voievodului Lupu. De Rákóczi nu se temea, deşi se voia kral în Ungaria. Dibuise bine politica vremii Rákóczi, se bizuia pe Franţa şi Suedia. Te puteai baza însă pe cuvântul lui Ludovic al XIV-lea sau pe Sigismund al Poloniei angajat să păstreze neutralitatea? Dar pe suedezi? Erau umiliţi de Ferdinand al III-lea al Austriei, care le dicta rece dispoziţii şi

despăgubiri pentru armamentul distrus.

Dar mai era înţelegerea dintre Vasile Vodă, Matei Basarab şi Rákóczi, tributul pe oile venite în Ţara Românească din Transilvania. Blestematele koium puteau să încline mai mult balanţa în favoarea micilor crai. Vasile Vodă dădea 10.000 de galbeni, iar Matei Basarab încă 5.000 de florini pentru zeciuiala oilor. Erau daruri promise sultanului.

Kafi! Iată ce trebuia păzit, întărirea celor trei de aici. Şi în marea lui lăcomie sultanul nu înţelegea că beii din Moldova şi Ţara Românească vor să fie liberi.

Se uită la cei doi martori, îi va face spioni. Iar pe negriciosul funcţionar îl va face, era un efendi, defterbaşi, să se ocupe de finanţele imperiului. Aşa cum stătea acum, cu o dâră de lapte pe buze, secretarul părea că citeşte gândurile beiului.

Secretarul nu mai ceru tugraua. Ştia că beiul n-are sigiliu şi că actul donaţiei nu e valabil.

Doar ciobanul care primi sulul de hârtie îl ţinea strâns. Ştia şi el adevărul?

Un zâmbet trecu pe faţa „şubanului“. Viclenie sau mândrie, se întreba beiul. Mândria de a fi stăpân? Îi plăcea mândria omenească, se înfruptase şi el din ea, pe îndelete.

— Îţi dau, strigă spre spaima martorilor, cetatea Herachioi pentru cîşlă. Oile şi căcărezele să acopere gloria ragusanilor. Vino, omule, şi ia-ţi pământul! Îngerul Gabriel însetat va veni la ugerul oilor tale. Cere-i orice, dar mai întâi cere-mi mie!

Pierduse simţul realităţii.

Veseli, martorii se ridicaseră în picioare, îl urmară tăcuţi, când ieşiră în ogradă.

Prin ochiul ei mort, luna privea pământul, formele lui întunecate. Era rece şi nepăsătoare şi beiul simţi gheara luminii cuprinzându-i pieptul, căutând parcă inima.

Chelălăind, martorii îl urmau la mică distanţă.

Zorba Efendi începu să cânte un verset din Coran:

„Lăudat fie Allah, stăpânul lumilor, cel milostiv, cel îndurat, stăpânul zilei de judecată. Ţie ne-nchinăm, pe tine te chemăm în ajutor. Condu-ne pe drumul cel drept, pe drumul celor cărora le arăţi harul tău, nu pe al acelora pe care eşti mâniat, nu pe al celor rătăciţi, Allahkerim!“

Mai cânta încă versetul când ajunseră în oraş, stârnind câinii. În faţa medjilisului, cadiul se opri, se ploconi tăcut, dar beiul nu-l luă în seamă. Era dincolo de lege, în imperiul cel fără prihană al puterii.

*

Cumplit se luptau în mintea beiului raţiunea cu tăgăduirea şi cinstea cu vicleana uneltire.

Spuse în gând prima sură a Coranului, Fatiha, murmură şi o rugăciune în limba latină, dar se opri fiindcă învăţase rugăciunea după ureche de la un bijutier din Galata şi, spunând-o, nu ştia dacă e corect „qui habitat în ajutorium“ sau „in adjutorio“.

Din camera femeilor se auzeau şoapte. Nici ele nu dormeau. Ar fi vrut s-o vadă doar pe Zulfie. Se strădui să-i distingă vocea fără a reuşi. Fiica negustorului armean îi spusese cu câteva seri înainte ca Zulfie îşi petrece adesea nopţile cu un negustor bogat, că are planuri mari şi nu vrea să ajungă la Constantinopol cu un singur rând de şalvari.

Poate avea dreptate, deşi armeanca era o mare mincinoasă. Devenise zgârcit cu femeile sale. Orgoliul de stăpân nu-l făcea s-o condamne pe Zulfie. De fapt el nu condamna niciodată viclenia şi viciul, aceasta era o slăbiciune mai veche, o ştia. De câte ori sufletul lui ar fi trebuit să se revolte în faţa unei murdării, îl cuprindea o moleşeală, o vioiciune nedefinită. Atunci se credea bun şi tolerant, foarte departe de patimile omeneşti.

De când începuse să drămăluiască banii, femeile haremului abia mai ieşeau din casă, neavând cum să se ocupe de danii. Ca să-i fie pe plac, deveniseră şi ele

zgârcite. Doar fata negustorului armean avea mereu bani, dar era prea leneşă ca să meargă în cartierele săracilor. Uneori femeile sărace veneau în beilic. Auzea adesea glasul dogit al bătrânei băieşiţe Nurvet. Sărăcită mereu de bărbatul beţiv şi de copiii leneşi, băieşiţa abia trăia cu bacşişul de la baia publică. Se mai ocupa şi cu înlesnirea unor întâlniri amoroase, însă nici de acolo nu primea prea multe accele. Ibovnicii, când erau în culmea fericirii, uitau s-o plătească, dacă erau nemulţumiţi o huiduiau ca şi cum băieşiţa ar fi fost de vină. Nurvet începuse să cerşească. Era prea necăjită şi prea bătrână pentru a fi mândră. Se căpăta rar cu bani de la femeile beiului, doar câteodată primea o sticluţă de untdelemn pentru candele. Băieşiţa vindea untdelemnul şi se întorcea mereu cu sticluţa goală. Fiindcă fusese o sticluţă în care Abdişa ţinea parfumul ei de mosc, uleiul rânced vândut de băieşiţă avea un miros plăcut şi preţ bun.

Nu se auzea glasul lui Zulfie. Vocea joasă era a femeii Abdişa care povestea ceva glumeţ fiindcă femeile râdeau. Cine ştie ce taine dezvăluia Abdişa, nu era de mirare să râdă chiar de el. Scârba de sine îi usca buzele, vinul băut îi făcea greaţă, greaţa ar fi stins-o tot cu vin, dar clondirul era gol.

Niciodată scârba de sine nu se transformase în rău al trupului. Se crezuse în faţa lui un om cinstit şi astfel salvase sufletul şi când, învinuit de erezie, făcuse un an de închisoare. Nu putea să susţină o religie în care nu mai credea.

Dar acum îl minţise pe cioban şi începea să se teamă. Nu putea să-i vândă pământul, actul era fals atâta vreme cât nu avea sigiliu, o făcuse numai pentru a-i păcăli pe dicieni. Otrăvise inima cu o minciună, acum otrava curgea picătură cu picătură în inima sa. Era mai ticălos decât judecătorul. Cadiul cel puţin nu înşela pe nimeni, dădea dreptate celui care aducea un dar mai mare, dar nu se lăsa corupt, când venea altul cu un dar şi mai mare. Îşi respecta cuvântul dat, chiar şi faţă de ghiauri. Pe când

el...

Începu să se teamă de legile cele nescrise ale armoniei cosmice. Nevăzute fire legau oamenii între ei, o nedreptate săvârşită odată se întorcea asupra făptuitorului când nu se aştepta. Şi cel mai umil meseriaş de harnaşamente se putea bucura de soarta nemiloasă care lovea un vizir ce-l năpăstuise cândva, se mai văzuseră astfel de lucruri.

Îşi încălţă cizmele şi ca un hoţ, ocolind scândurile care scârţâiau, ieşi din odaie. Avea de gând să fie un ticălos desăvârşit, să rupă toate prejudecăţile care-l chinuiau, să se folosească de vii şi de morţi, dacă atât îi mai rămăsese. Dorinţa de a descoperi prin vrăji aurul ascuns în acest pământ devenise mai arzătoare după ce auzise poveştile secretarului. Voia tot aurul acestui pământ şi nu se mai sfii să se dea pe mâna secretarului şi a lui Zorba Efendi, cunoscător al semnului tîlsîm pus deasupra unei comori. Mergând pe drumul răului căpătase încrederea în sine, sperând să fie şi aici un stăpân proteguitor şi la fel de iertător cu slujitorii lui. Nu voia să gândească prea mult la neghiobia învârtitorului de suflete, stăpânul răului, ca să nu-l supere.

Lângă ultimul platan din grădină îl aşteptau Zorba; şi secretarul necromant. Ţineau de mână un copil care smiorcăia.

— Ştiam, prea bun fiu al mamei tale, că ai să ne cauţi. Ca să nu atragem atenţia soldaţilor am venit noi aici.

Beiul nu se mai îndoi nicio clipă că Zorba povestise întâmplarea în casele ciobanului ca să-i stârnească pofta şi curiozitatea.

— Am adus, continuă Zorba, substanţe urât mirositoare să scoatem dracii din văgăuni: tizic de cal şi praf de pucioasă, păcură şi scârnă şi sămânţă de mătrăgună, iată-le!

Secretarul nu spunea nimic.

— Să mergem, preluă comanda Zorba, sufletul lui Davud nu e prea departe de pământ, poate să-i afle toate

tainele. Am mai adus şi ligheanul de spălat. În arama lui bine lustruită pot să privesc mai bine duhurile atotştiutoare.

Şi lovi de două ori în arama ligheanului. La zgomotul făcut, fereastra de la camera femeilor se deschise.

Plecară spre mormântul lui Davud. Se târau dibuind cărarea în întunericul de catran. Copilul continua să smiorcăie. Drumul părea nesfârşit. Lângă mormântul proaspăt, o cucuvea scoase nişte sunete jalnice de parcă ar fi plâns un om, dar beiul nu se cutremură. Devenise viteaz şi pregătit să întâmpine orice vedenie. Zorba nu păstra tăcerea cuvenită. Povestea întruna cum l-au învăţat tătarii toate vrăjile, îl certa pe secretarul care nu reuşea să aprindă cu flacăra amnarului tizicul, ba-l înghionti şi pe copilul smiorcăit.

Când fumul de tizic şi păcură se ridică în văzduh, aruncă pucioasa care sfârâi. Apoi începu invocaţia, o bâlbâială de cuvinte spuse din ce în ce mai sacadat. În acest timp îl tot sfătuia pe bei să se uite în arama ligheanului.

Dar nu se distingea nimic, doar fâşii de lumină şi pete de umbră. Osteniţi de încordare, ochii lăcrimau.

— Repetă după mine, Mehmet! porunci Zorba.

Auzise bine, îi spusese pe nume, nici fala sangeacului, nici luminatule sau cel mai mare între ulemale?

În lumina focului, faţa puhavă a lui Zorba luase o înfăţişare diavolească şi avea privirea stăpânului. Cât de puţin îi trebuise să devină stăpân. Dar beiul nu credea despre sine că poate aşa repede să fie stăpânit. Repetă formula necunoscută, o învăţase repede cu darul său de a imita.

— Vezi? strigă Zorba. Se arată! Piei năpârcă!

Da, începea să se încropească figura unei femei călare pe un elefant. Dar năluca pieri.

— Ai greşit, spuse calm secretarul, iar ai greşit formula. Niciodată nu ţii minte nimic, toate le încurci. Şi nici nu eşti curat, numai la femei te gândeşti şi ai băut prea mult.

Copilul începu să plângă.

Zorba striga la secretar, îi poruncea să facă el invocaţia dacă este curat, dar beiul strigă şi el scurt, glas poruncit de războinic, prin care oprea orice încercare de a mai vrăji.

Mormăind, Zorba stingea cu talpa imineilor tizicul.

— Şi nici n-ai desenat cercurile, continuă calm secretarul.

Nici vorbă că fusese o nălucire, dar era o nălucire văzută şi de către ceilalţi. Îl privi pe Zorba, părea vesel. Poate ştia să facă nişte mişcări cu mâna, le exersase în meydan şi umbra mâinilor semăna cu o întruchipare.

„Ce mult am decăzut”, gândi beiul şi o clipă îi trecu prin cap să-i omoare pe martorii decăderii sale. Dar nu luase cu el sabia. Zorba spusese în casele ciobanului că morţii se sperie de fier. Nu cumva secretarul cel oacheş şi Zorba îşi bătuseră joc de el, ştiind că fără sabie vor scăpa de ceasul mânios şi a doua zi beiul n-ar fi putut să se răzbune?

Ce repede fusese pedepsit pentru minciuna spusă dicienilor. Acum era legat prin ticăloşie de aceşti făţarnici, odgoanele care îi ţin împreună pe slujitorii răului nu sunt rupte nici de cele mai năpraznice furtuni.

Se despărţi de vrăjitori fără să spună o vorbă. În grădină îl cuprinse frica. Mergea încet, dar scârţâitul pietrişului, crengile care-l atingeau sporeau groaza.

Când ajunse în camera lui, se bucură că lumina din candelă nu se stinsese. Rămase nemişcat, cu ochii pironiţi pe căpeţelul de lumină. Deci fusese iertat, de vreme ce lumina nu se stinsese. Lumina nu trădează omul. Şi invocă în gând lumina, spiritul cel mai pur în stare să privească nimicnicia omului, s-o îngăduie şi s-o ierte, însă gândul făţarnic îi spunea că lumina e indiferentă, pâlpâie cât vrea ea. Se simţi singur şi frigul îi pătrunse din nou în oase şi în suflet. Stinse cu ciudă lumina şi se pregăti să doarmă. Dar somnul nu venea în sufletul răvăşit, sau dacă atingea acest suflet, o făcea doar pentru câteva

clipe, atât cât trebuia pentru a prinde puteri şi, treaz, să se teamă din nou.

Prin uşa deschisă, dinspre balcon, intrau mirosurile de alămâie, mosc şi oleandru. Îşi căută papucii, scândurile scârţâiau sub paşii săi. „Prea multă osânză“, gândi, dar nu mai avea timp pentru exerciţii în meydan. Se plimbă prin camera luminată de lună. Pe măsuţa rotundă, lângă ibricul de cafea, găsi o scrisoare pe care n-o văzuse până atunci şi se gândi că iar a fost pedepsit fiindcă a stins candela. O aprinse din nou şi citi scrisoarea. Sultanul Ibrahim îi cerea să-l elibereze grabnic pe Mîrza tătarul. Avea nevoie de prietenia şi alianţa tătarilor pentru a porni împotriva ruşilor. Putea să fie arz mincinos această scrisoare adusă de Murad fostului său rival, cu gând să-l piardă, dar beiul nu mai avea timp, adăstase destul. Chemă un slujitor şi-l trimise la cadiu cu porunca să-l elibereze grabnic din beciurile beilicului pe Mîrza tătarul.

Trebuia să pornească spre Constantinopol, drumul era îngreunat de darurile pe care le va duce sultanului. Caravanseraiurile erau rare, dar şi aşa avea câteva zile bune de mers. Pentru cai va tocmi oameni de soi, călăreţi buni, pentru oi va fi mai greu. Va lua cu sine pe ciobanul prieten şi câţiva dicieni.

Stătea pe balcon, petrecându-şi cu astfel de gânduri clipele dinspre dimineaţă. Din piaţă veneau glasuri de oameni, câinii lătrau. Noaptea folosită cu temei de închinătorii lui Allah era pe placul profetului. De vreo două ori auzi scârţâitul uşii de la camera femeilor, vreuna din neveste voia să-şi amintească de dânsa. Nu avea chef de femei. Zâmbi când se gândi că nu va lua niciuna după el, nici măcar pe Abdişa. Poate o va chema după ce va dobândi marea putere, avea nevoie de o intrigantă ca ea, de cunoştinţele sale şi de ce nu? de neiubirea lumii din inima acestei femei încercate. Dar nu se va da pe mâna ei. O, trândav e sufletul omului pe care e stăpână o femeie!

Privea dealul împădurit pe o coastă. Cucuiatul părea un

muşuroi negru de furnici. I se năzărise?

În lumina albă a lunii, pete mici păreau că se adună şi se împrăştie. Erau mărgăritare dalbe, multe, mişcătoare, coborând şi urcând cucuiul dealului. Se frecă la ochi. Era închipuire îngerească ori diavolească? Nu putea lumina ochilor să străbată întunericul nopţii pentru desluşirea adevărului. Aşteptă. În scurta noapte de vară, lumina întârzia să apară, fiindcă timpul aşteptării gonea sufletul spre nelinişte şi nerăbdare. Şi, deodată, sabia luminii despică întunericul, luna părea o petală pălită de trandafir.

„Pământul nu minte“, gândi beiul şi-şi frecă ochii. La atingerea cu vârful degetelor, pungile moi de sub ochi se mişcară ca umplute cu apă. Da, pământul nu minţea. În verdele aproape negru al muntelui se mişcau oile, mii. Auzea acum glasul câinilor căutând turma, lătratul dolcăi, strigătul răguşit al măgarului. Din burta muntelui ieşiră vietăţile. Îşi aminti ce-i spusese bătrâna despre munte.

Fusese viclean ciobanul, dăduse puţin din prea multul turmei sale; cum nu se gândise şi cum crezuse în prietenia unuia ca el? Înşelătorul, reuşise el, netrebnicul, să-l păcălească. Nu sute, mii erau oile lăsate acum slobode pe muntele pe care se credea stăpân ciobanul. Era deci stăpânul, Columbaba, despre care îşi amintise că auzise şi credea că-i doar o legendă a locului, cum legendă era şi mormântul marelui evlya Saltîk?

„Caii albi sunt strânşi de vărul meu. Zece sunt la număr armăsarii. Oile seine – o sută, le mân în zori spre beilic. Am pregătit desagi cu sare şi burdufuri cu apă, caravanseraiurile sunt rare şi drumul Varnei lung. Domnul a sorbit apa din văi, ploaia nu vrea să vină, pământul strigă după apă, omul după libertate”, îi spusese ciobanul.

Se îmbrăcă în grabă, intră în grajd şi dezlegă calul. Armăsarul alb era nervos, molipsit de neliniştea stăpânului. Îl lovi scurt, calul tresări, sări în două picioare, abia îl putu încăleca. Trezit, slujitorul nu era de niciun

ajutor. Beiul plecă spre casele ciobanului. Pădurea foşnea uşor, păsările începură să cânte. Nepăsătoare, pădurea nu se temea de nimic. Nişte vietăţi ciudate ţâşneau din tufişuri şi se ascundeau la fel de repede.

Îl găsi pe cioban lângă Zenab. Stăteau pe o bancă de lângă clopotul mare cu inscripţia în limba latină. Alături, într-o covată, era pruncul.

Îmbrăcată cu zeghe şi cămaşă de borangic, la gât cu trei rânduri de salbe, femeia stătea cu mâinile în poală. Din când în când, legăna cu piciorul covata.

Zenab îşi strânsese părul gros într-o coadă scurtă care, legată cu panglici, înţepa ceafa plină. Obrajii ei de piersică sclipeau. Avu timp să vadă şi lumina jucăuşă de pe faţa ei, dar şi spaima când îl descoperi.

Ciobanul se ridică în picioare, era prea năprasnică arătarea din zori. Strigă „ograda mea“, dar beiul făcu în jurul lui o mişcare iute, strunind calul ca în jocul de gerid şi strigă şi el: „vă dau foc la toţi, în fundul pământului să locuiţi, neam de cârtiţe! “ şi, deodată luminat, potoli calul, descălecă şi se apropie de covată. Şi întreaga viclenie a rasei şi puterea de a se stăpâni îi aduseră pe faţă zâmbetul ştiut şi, ridicând pruncul, spuse moale „va fi sultan, Zenab!“, dar pruncul începu să ţipe.

Inima mamei era prea departe de strălucirea viitoare şi prea aproape de copilul care ţipa. Era în ochii femeii împietrirea morţii.

— Va fi un împărat sănătos, spunea beiul, râzând, ştiind unde trebuia atacat sufletul femeii.

— Nu-l dau, strigă Zenab, nu-l dau! Ochii, cuprinşi de mânie, păreau acum negri. Niciodată nu-l înfruntase Zenab, nici când o dăruise sultanei mamă, ca s-o dea, la rândul ei, fiului în noaptea Bairamului. Atunci întorsese doar capul după el, ca o oaie dusă la tăiere. „Cu el de gât mor“ striga acum tigroaica, dar beiul n-o mai lua în seamă. Strigă la mocan:

— Vreau toate oile. Acum le mâni spre beilic. Strânge verii să mâne turma!

Ciobanul strigă, apărură ca din pământ dicienii pe care beiul îi văzuse în seara trecută.

Şi în învălmăşeala care urmă, abia mai auzea blestemele femeii. Învăţase blesteme rele, doar atât învăţase Zenab.

Beiul porni în urma alaiului. Printre trunchiurile copacilor, rătăcind cărarea, oile buimace erau aduse înapoi de câini.

Aşa intră în oraş, trecând pe lângă sukul cizmarilor şi blănarilor. Cele trei geamii, proaspăt văruite, păreau că abia aşteaptă soarele pentru a-l împunge cu vârfurile minaretelor. Adormite, palatele cu două etaje se trezeau la zarva iscată fără veste. Un lalá care ducea o ceată de copii se ascunse repede într-un suk. Cerşetorii se dădeau la o parte, hoţii priveau uimiţi alaiul. O gardă de spahii împrăştia mulţimea de curioşi. Negustorii ragusani ascunseră repede de pe tarabă valurile de mătase cu fir zerhat. Oile, zbierând, apropiindu-se de tarabe, dărâmând şi rumegând papucii de mătase cusuţi cu mărgele ridicau nori de praf. Păsările zburau speriate şi se zbăteau între ramurile arse de soare. Iar în urma tuturor venea beiul, ţinând în braţe mogâldeaţa. Părea străin de vacarm.

„Nu-i semn bun“, gândi Abdişa când îl văzu. Şi trase perdeaua subţire, care acoperea fereastra, dar curiozitatea o îndemnă să privească din dosul perdelei pe nebunul căruia îi încredinţase viaţa şi inima ei.

Până seara veniră la bei trei grupuri de dicieni care se rugară să-l scoată din pivniţele beilicului pe vărul lor, ciobanul. Însuşi cadiul se ploconi în faţa beiului şi-l rugă să deznoade băierile inimii şi să lase mânia deoparte acum când era atât de bogat. Mai folositor imperiului ar fi fost crescătorul de oi care ştia şi taina încrucişării cailor de rasă, dacă ar fi fost lăsat liber. Şi când plecă, îi lăsă o pungă plină. După felul cum lăsă punga, beiul bănui că are pentru sine un dar mult mai bogat.

Dar cel mai mult îl miră scrisoarea adusă de un sol din partea cadiului de Ibraila.

„Prea luminate lalá“, spunea cadiul, „am aflat prin oamenii lui jupan Dimitrie de mânia care te-a cuprins faţă de păstorul Radu. Eu rog inima ta să înflorească din nou la razele soarelui ca o cicoare în zori şi să dai drumul omului. Nu pot să-ţi spun acum mai mult, dar la cetatea Ibrailei e găzduită doamna de-a doua a beiului Moldovei, Vasile. Îl ştii înţelept pe armean şi bogat, nu-l supăra şi, mai ales, nu ucide oamenii care, dăruind lui aur, ne fac parte îndestulă şi nouă“. Şi urmau şi alte sfaturi înţelepte.

Chemă un slujitor şi-i porunci să-l aducă în faţa lui pe cioban. Slujitorul se întoarse după un timp, se aruncă la picioarele beiului, plângând. Nu-l dibuise printre întemniţaţii de acolo pe cel pedepsit, părea că s-a ascuns într-o grotă a pământului.

Beiul ştia câtă trădare şi minciună adăposteşte, nu era de mirare ca unul din oamenii săi să fi fost cumpărat pentru a-l elibera pe cioban. Îi scăpase. Şi, ca prin minune, sufletul său, în loc să se întunece, se bucura. Să fi fost amintirea bătrânei care îşi dăduse sufletul sub ochii lui sau doar admiraţia pentru firea îndârjită a altuia, când a sa începea să se moleşească?

Ciudate şi fără stăpân erau vietăţile din sufletul său! Şi, ca să le strunească, porunci să fie scos în meydan paznicul închisorii din beilic şi bătut cu vergile.

IX

ÎN CAMERA FEMEILOR, ABDIŞA pusese un leagăn pentru copilul care îi fusese dat în grijă. În firidă ardea candela. Mirosul uleiului ars era pătrunzător. Abdişa deschise o fereastră, dar zgomotele curţii erau prea mari, ar fi speriat copilul. Peste covorul verde se aşezase destul praf, servitoarele uitaseră să facă de dimineaţă curăţenie, atrase de spectacolul străzii. Erau puturoase şi rele, se pârau una pe alta şi se ascundeau când trebuiau să muncească. Şi pe lemnul ferestrei era praf. Camera părea lăsată în părăsire. Abdişa desfăcu o sticluţă cu mosc şi stropi aşternutul copilului. Peste mirosul de cârpe încinse, parfumul suav îşi schimbase parcă soiul.

— Anadâm! făcu Zulfie cea cu buzele subţiri ca abia trase cu o pensulă, ia uite kartalul unde a venit!

Zulfie, prima soţie, îşi scoase vălurile. Avea ochii încercănaţi. Transpirase mult şi părea obosită. Abdişa o pândea de câteva zile. Femeia cu buzele subţiri se întâlnea cu un negustor bătrân, nu putuse încă afla ce punea la cale, deşi o trimisese iscoadă pe Nurvet, băieşiţa. Intriganta Nurvet îi spusese că Zulfie vorbeşte în limbi străine cu negustorul şi poate era adevărat, prima soţie avea un dar înnăscut de a pricepe orice grai omenesc, învăţa cu uşurinţă cuvinte ca papagalul vorbitor din colivie. Abdişa se mira cum în mintea aceasta proastă se pot culcuşi cuvintele. Rămâneau acolo chiar auzite prima dată şi ieşeau pe buzele femeii cu o precizie uimitoare. Deşi nu era prea arătoasă, cu puţină carne

acoperind şale de spahiu, avea darul vorbirii şi nu era de mirare că beiul o preferase adesea. Naltă şi uscată, Zulfie ar fi părut o stafie pentru oricare alt bărbat. De un singur lucru avea ea grijă: să-şi toarne în ochi o licoare necunoscută pentru a le spori strălucirea. În ciuda cearcănelor, şi acum, ochii ei mari cât două ceşcuţe de porţelan erau strălucitori. Dar nu de ea se temea Abdişa. Georgiana care stârnise gelozia beiului putea să devină stăpână pe inima lui, mai ales când avea de partea ei copilul cu ochi albaştri care-i semăna aşa de bine.

Pe perna ei, fiica negustorului armean părea străină de tot ce se întâmpla în camera femeilor. Zdrăngănea alăuta scoţând sunete false cu care urechea ei era demult obişnuită, convinsă că pentru darul ei muzical o iubea beiul şi se purta cu nepăsare faţă de celelalte femei din harem.

Zulfie se aplecă deasupra leagănului, dar Abdişa putu să vadă că în ochii ei nu era nimic din ceea ce ar fi trebuit să fie în ochii unei femei care născuse de câteva ori, adică dragoste. Abdişa se temu pentru viaţa copilului.

Din curte se auzi glasul gros al băieşiţei care alunga pe cineva şi Abdişa nu se îndoi nicio clipă că Zenab pătrunsese până acolo. Făcuse bine că lăsase de pază pe Nurvet, ce pază mai straşnică ar fi putut-o împiedica pe Zenab decât paza unei femei?

Abdişa se duse la fereastră, putu s-o vadă pe Zenab. Se ascundea după trunchiul unui copăcel subţire. Cu mâinile pipăia pieptarul, probabil că laptele curgea şi sânii o dureau. Din când în când, câte o pietricică aruncată de băieşiţa, care stătea pe pietroiul ei, spărgând seminţe de bostan o lovea, dar femeia părea că nu simte lovitura. Dinspre poartă se apropiau cei patru copii ai viclenei Zulfie. Mama îi uitase pe semne în meydan, mereu îi uita, dar copiii ştiau drumul şi o descopereau întotdeauna, cum o descoperiseră şi când îi părăsise la Istanbul, venind de una singură după bei. Călătoriseră cei patru, doar ei ştiuseră cum, şi Zulfie se trezise cu ei în harem, murdari,

mirosind a bălegar şi seu, mereu flămânzi şi gălăgioşi, ca nişte păsări de pradă.

— Soră, spuse Abdişa, apropiindu-se de leagănul copilului, n-ar trebui un ceai de ierburi pentru pruncul acesta?

Cei patru copii intrară în clipa aceea în cameră şi se îndreptau cutezători spre leagăn. Descoperiră mica mogâldeaţă şi nu înţelegeau de ce stătea acolo şi se bucura de atâta grijă din partea femeilor, când la ei nu se mai uita nimeni. Fuseseră învăţaţi doar să mintă, să se prefacă furaţi de somn când mama îi purta prin locuri străine şi nu trebuiau să vadă ceea ce vedeau printre pleoapele întredeschise, şi nici să audă şoaptele de dragoste, neînţelesele sunete care ajungeau până la ei. Dar căpătau de fiecare dată sugiuc. Ienicerii erau darnici cu copiii şi ei ştiau că pentru buna lor cuviinţă erau mereu răsplătiţi.

Zulfie îi alungă. Copiii ieşiră trântind uşa. Zgomotul n-o trezi din îndeletnicirile ei muzicale pe fiica negustorului armean şi n-o supără prea mult nici pe Zulfie, obişnuită cu purtările lor. Abdişa văzu pe mătasea tunicii roşii purtată de rivala ei o pată. Aflase că femeia abia născuse în taină ori lepădase şi laptele îi curgea încă, ar fi putut hrăni copilul din leagăn.

— Hm, răspunse într-un târziu Zulfie, nu ştiu, soră, eu n-am crescut pe fiii beiului cu apă îndulcită.

Erau fiii beiului oare? Şi cel pe care-l lepădase nu demult putea să fie zămislit de bărbatul aşa ocupat cu necazurile guvernării? Acesta din leagăn era adevăratul fiu al beiului. O clipă Abdişa se gândi cu voioşie la stingerea stirpei omeneşti, o clipă. Mintea ei ageră intuia jocul pe care voia să-l facă beiul cu acest copil. Născut în staul, nu în serai, copilul ar fi putut ajunge împăratul imperiului de răsărit şi apus, dacă ar fi fost crescut după cum voia beiul. Şi ea, Abdişa, va fi ca acum sultana validé, mânuind şi scoţând din funcţie silihtarii care purtau sabia sultanului, plănuind cu cislar-aga, şeful

eunucilor. Nu va fi prea bătrână atunci? Se depărtă de leagăn căutând o oglindă unde să-şi privească faţa ei rotundă, să vadă cât mai pot ochii să strălucească în tainica lor albăstrime.

— Beiul, începu să vorbească fiica negustorului armean, nu a fost prea destoinic în noaptea berbeciei sale. Hi, hi, râse, şi dinţii de vulpe ţâşniră printre buzele vopsite cu hené. E bun de doică pentru fiii de sultan.

— Taci, soră, spuse moale Abdişa, iar glasul ei stins era sau se voia prietenos, taci, nu sunt vorbe de spus în faţa copilului.

— De ce, răspunse obraznica, o să mă spună pruncul din leagăn grăsanului bei, soră?

Aşezată pe perna ei, Zulfie adormise ori se prefăcea. Pufăia încet prin nările mari.

Scuipând întruna cojile de la seminţele de bostan intră băieşiţa. Abdişa îi făcu un semn, dar n-o putu împiedica să se apropie de leagănul copilului.

— Ia uite cum strigă prigoria, se mira băieşiţa, i-o fi foame. Şi strecură în gura copilului un ghemotoc de seminţe mestecate. Copilul tuşi, se înecă şi scuipă afară ghemotocul. Ştia să se apere. Moale călcau paşii lui Zulfie care, trezită, se apropie de leagăn.

— Soră, spuse, îi aduc apă îndulcită.

Surorile ei. Prăvălatice! Colţoase! Iepuri fricoşi, lupoaice veşnic flămânde în căutarea hranei, aruncând banii de danii în buzunarul ienicerilor din meydan, vânzând uleiul pentru candele, adunând valuri de camhă şi obiecte de toate felurile pentru vremuri grele, iată surorile ei! Dar cel puţin nu aveau gândul prefăcut ca negrele călugăriţe din mănăstirea împărătesei Irina. Ştiai că întreaga lor preocupare este pentru pântecele bine hrănit şi oferit mângâierilor.

Zulfie se întoarse în camera femeilor. Ţinea în mână o sticluţă plină cu lichid şi tot sugea licoarea prin bucăţica de pânză legată de capătul sticluţei. Pânza se umezise.

— Gustă! îi oferi ea sticluţa. Gustă! Lichidul dulce

mirosea puternic a mosc. Abdişa o privi pe Zulfie, ochii negri ai femeii străluceau. Adusese una din sticluţele furate din firidă unde Abdişa păstra nepreţuitul parfum de mosc. O fura mereu şi acum nu se mai temea să o arate. Mai gustă puţin, simţi şi gustul acrişor de alămâie.

Abdişa se apropie de leagăn. Nesăţios, copilul sugea prin pânza rară lichidul dătător de viaţă. Obrajii se colorau, „morbidezza e dolcezza, unita del coloriti“ erau pe faţa grăsuţă a copilului. Se pricepea Zulfie, lichidul curgea încet, picătură cu picătură în gura copilului flămând.

Rămăsese, privind copilul care sugea, singură în cameră. Dând la o parte cu limba gâtul sticluţei, copilul adormi. Sorbi ea ultimele picături dulcege şi-i plăcu. În ultimul timp mânca foarte puţin, începuse să se îngraşe.

Abdişa se apropie iar de fereastră, dar n-o mai văzu pe Zenab. Grădina, arsă de soare, stătea nemişcată. Cele câteva tufe de trandafiri, pline de flori, pete de culoare în verdele aspru al verii, aruncau mirosuri pătrunzătoare. O dulce moleşală o cuprinse, netulburată nici de strigătele animalelor din curtea beilicului.

Se întoarse lângă leagăn, înveli copilul care dormea; şi tresări. Părea ţeapăn. Încercă să-l ia în braţe, nu mai era nicio îndoială, firul subţire al vieţii se rupsese. Vru să strige, dar se stăpâni, era numai ea singură în cameră, celelalte dispăruseră, doar ea putea să fie învinuită. Prin cele opt ferestre ale camerei intra o lumină albastră şi Abdişa simţi un cerc în jurul capului, care începea să-l strângă, din ce în ce mai puternic, din ce în ce mai dureros.

Puse copilul în leagăn. Îşi strânse repede sticluţele cu hené şi mosc şi ieşi. Bănuiala că e privită de ochii surorilor o încolţea, dar se baza pe norocul ei. Poateţ reuşea să ajungă până la casa lui Izmet, era sigură că fostul ei bărbat o va ascunde şi feri de mânia beiului. Fusese un bărbat duios şi blând Izmet, dar plicticos, nepotrivit ambiţiei ei. Îi mâncase tinereţea sau dacă nu

tinereţea un număr bun de ani. Ştia că mai presus de mânia beiului era dorinţa lui de a ajunge în capitală şi se baza pe scurtul timp de răgaz. Nu dorise moartea copilului, părea un prunc sănătos şi zdravăn, dar ce rost mai aveau gândurile de acum, dorinţa de a-şi vedea casele frumos zugrăvite de pe malul Bosforului? Pentru ea începea o viaţă grea, cel puţin un timp.

Ieşi din camera femeilor şi înaintă ferit printre pomii din grădină. Copacii păreau împietriţi. O ameţeală dulce o cuprinse. Încercă să se sprijine de ceva, făcu un pas, dar n-ajunse la copăcelul subţire, care o chema cu mii de braţe. Era un gin buclucaş, copăcelul, se depărta mereu de ea şi râdea. Femeia puse bocceluţa jos şi se aşeză alături. Era uşoară ca un fulg, mai avea puterea să ridice mâinile, chemând parcă ajutor. Apoi, brusc, ochii pierdură lumina şi fiinţa ei intră în întuneric. Auzea în întunericul dinlăuntru glasuri, chicoteli, „vrăjitoareo, ucigaşă, neprimitoare de duhuri bune“. „Nu-i adevărat!“, se opunea glasul din sine, stins, dar întunericul iar acuza. „Ai vrut!“ „Ce-am vrut?“, se sumeţi mugurul de viaţă din sine.

Mii de păsări zburau, auzea numai bătaia aripilor, ciripitul înnebunitor. Apoi se făcu linişte. Îngerul Gabriei apăru mare, năpraznic, fâlfâind din aripile gigantice, cât cerul. Apăru în lumină, dar era o lumină rece.

O găsiră spahiii din gardă lângă un copăcel, chircită de ultimile dureri ale otrăvii. Fu îngropată spre seară. Imamul ţinu pe îndelete slujba, ştiind că Izmet Edip va da mulţi guruşi pentru trădătoarea cu ochi albaştri.

Prins în pregătirile pentru plecarea la Istanbul, beiul auzi abia a doua zi ce se întâmplase în serai. Se rugă o clipă pentru sufletul femeii ambiţioase, dar ştia că rugăciunea lui nu va fi primită, era un küfri care acorda mult mai multă importanţă vieţii şi biruinţei ei aici pe pământ. La lumea sufletului nu voia să se gândeaseu prea mult, va avea destul timp dincolo, pe lumea cealaltă, s-o cerceteze pe îndelete. Pentru copilul cu ochi albaştri

plânse însă şi toată noaptea se gândi dacă moartea copilului nu însemna întunecarea norocului. De fapt, se gândea tot la el însuşi.

X

DIN SOLDAŢII GARNIZOANEI ÎI luase pe cei mai ageri. Murad veni lângă el şi-i dărui două scrisori în care se vedea unirea dintre Vasile Vodă şi beiul Matei Basarab. Voiau ghiaurii să fie liberi.

— O să-ţi fie de folos, îi spuse Murad.

Beiul nu înţelese la început, abia apoi pricepu de ce Murad îi dăruise cele două arzuri. Ştia că va ajunge mare vizir şi încerca să-i intre în voie.

În marea lui mândrie beiul nu se gândi că sunt arzuri mincinoase.

— Şi eu, preanorocosule, auzi în spatele său glasul lui Zorba, vreau să văd cetatea lui Mehmet Cuceritorul!

Animalele ţipau întărâtate de muşte, presimţind vitregiile drumului. Herghelia necheza. După caii albi, zece la număr, veneau caii de povară înhămaţi la harabale.

Căruţele, încărcate cu sacale şi bulgări de sare, gemeau. Darurile de preţ le pusese într-o căruţă din faţă. Era păzită de trei oşteni călări. Mirosul de putreziciune, amestecat cu acela al frunzelor arse, îl ameţea.

Zorbagiul se ţinea mereu aproape, îl ajuta mai mult încurcându-l.

— Eu am văzut, începu el să vorbească, eu am văzut la mormântul lui Saltîk un tron de aur şi pe tine, slăvitule, aşezat pe pernele lui, dar nu puteam să spun, cum să-i spun vizirului Davud? Şi a mai avut această vedenie şi secretarul necromant, poate să probeze prin jurământ. Eu sunt un Zorba, o biată creatură aruncată de Allah pe

pământ să înveselesc oamenii, pehlivan cu bârdâhanul mare, dar ştiu să-mi strunesc gura şi, când vreau să aflu ceva, mă strecor şi în gaură de şarpe. Între hulitorii lui Allah sunt cel mai mare, între miei sunt cel mai blând, tretin sunt în herghelie şi armăsar focos când trebuie să-mi port stăpânul spre biruinţă. Am într-o pungă un os din oasele sfântului Saltîk, atinge-l floare a imperiului, să-ţi poarte noroc.

Şi desfăcu o pungă. Se vedea un oscior curat din picioruşul unui miel, abia curăţat de carne.

Beiul atinse relicva râzând.

— Acum nu te mai vrea nenorocul, pot să merg lângă tine până şi-n ţara morţilor, viteazule cu ochi de peruzea! Vreau să mă faci tugrabaşi în imperiul tău, să pun eu tugraua pe acte şi apoi mâna ta slăvită să ţeasă semnătura. Dar pe secretar să-l laşi în preajma mea, să nu-i dai funcţii prea mari că se mândreşte.

Îi trebuia inteligenţa secretarului şi ştiinţa lui de carte, de aceea îl voia în preajmă, ştia Zorba cum se face culcuşul în lăcaşul puterii. Ou de cuc în cuib de pasăre străină, dorea căldura să iasă la lumină, căldura altuia.

Printre strigătele din jur, glasul linguşitorului era ascuţit şi puternic, aproape poruncitor. Sau i se păruse? Nu cumva cu darul lui înnăscut de a prevedea, Zorba se pregătea să poruncească de pe acum? Oare cum s-ar fi purtat dacă beiul ar fi căzut în dizgraţie şi sărăcie? Nu se îndoi nicio clipă, ar fi fost primul hulitor sau, în rândul bătăuşilor cu vergile, ar fi lovit cel mai tare. Abia acum văzu că pe faţa lui Zorba rămăsese un semn gros, rana făcută nu se vindecase prea bine. Dacă reuşise să-şi lipească pe locul sortit vergilor o piele de măgar, faţa nu şi-o putea ascunde. Pentru Zorba moartea lui Davud era o răzbunare a cerului. Încăpea bine ura în sufletul său, veselia nu era şi a inimii, doar una prin care putea să apuce de fiecare dată câte ceva.

— Vino! îi spuse lui Zorba şi linguşitorul fugi către un catâr pregătit din timp. Dar bietul animal se lăsă la

pământ, nu voia să poarte povara. Calm şi nepăsător la lovituri, stătea pe picioarele din faţă îndoite. Plecase numai o ureche şi cu alta ridicată asculta de demonul altei fiinţe.

Beiul încălecă şi dădu semnalul. Turbanul său alb lucea ca luna prinsă în primele raze ale soarelui.

Convoiul porni. Pământul îşi rupsese băierile şi, înnebunit, primea şi răsfrângea glasurile, tropotul de copite şi strigătele animalelor. Până dincolo de şaua linsă de ploi a munţişorului se auzea glasul vietăţilor trezite la viaţă de porunca unui om şi vietăţile răspundeau în felul lor, însufleţindu-se, adunându-se în pâlcuri şi răzvrătindu-se iar, peste toate stăpânind praful şi sunetul. De jur împrejur, dealurile se întindeau ca o centură şi Columbaba, asemeni muntelui Kaf, lăcaşul spiritelor şi al păsării fantastice Simurgh, părea de smarald.

Drumul fu greu. Până aproape de cheile Medgidiei îl hăituiseră hoţii de cai, tocmiţi de el însuşi să-l prade pe Davud. Paguba nu era prea mare, dar oamenii convoiului păreau speriaţi. Oricum, apărarea era mai greu de făcut noaptea, deşi aduseseră făclii care puteau fi aprinse.

Seara i se pregăti cortul. Stelele străluceau puzderie pe boltă. Luna era plină, caramzie, se vedea călăreţul din lună şi steagul desfăşurat pentru luptă. Nu avea astrolabul, ar fi vrut să vadă mai mult. I se părea că bolta îi dă de ştire în noaptea aceea şi el nu avea decât să traducă ştirile.

Ceva plutea greu deasupra aşezării încropite în grabă.

Trei zile mai dura drumul prin stepă şi chei.

Conducătorii harabalelor aprinseseră feştilele. Ştiau obiceiul tătarilor de a lega de coada calului lor un capăt al frânghiei, iar celălalt, aruncat pe gâtul calului l-ar fi putut trage unde vroiau, erau hoţi vestiţi şi mai periculoşi decât oamenii cadiului.

Tabăra începea să se liniştească. Ochiul mare al nopţii era deschis. Beiul nu intră în cortul aşezat sub un dud. Întinderea pustie, dealurile pleşuve din depărtare,

înnoptarea lumii îl dăruiau visării.

Departe de tabără văzu o luminiţă. Se hotărî să plece într-acolo, dar singur, fără gălăgiosul zorbagiu rătăcit în tabără, poate pregătind jocul de zaruri. Căpătase mare încredere în ea, haimanaua, în umbra unei mari puteri ca a beiului.

Era parcă răul din sufletul său şi, fiindcă el stătea în afară, îl lăsa să se zbenguie.

Mergea spre luminiţa care se depărta, întorcând mereu capul. Prin pânza nopţii abia putea să vadă bulucurile averii sale. Ale sale? Daruri care vor dispărea în bârdâhanul imperiului, cum dispăreau chebabul şi zerdeaua în foalele lui Zorba.

Dar perla puterii îl aştepta, trebuia făcută dania către imperiul cel putred.

Luminiţa deveni flacără, apoi foc jucăuş care îşi trimitea şerpii către noapte. Văzu lângă foc, înnodat ca o frânghie trupul unui derviş.

— Îngăduie, ceru beiul şi se aşeză pe nisip.

În liniştea nopţii se auzea glasul mării depărtate.

— Cere furtună, murmură dervişul.

— Merg numai pe uscat, ţinând coasta, nu mă tem, răspunse beiul.

— Eu am adus lângă urechea ta glasul mării, ascute urechea, ce mai auzi?

— Küfri! strigau acum multe glasuri vesele, Küfri!

— Duhul lunii este rău stăpân, de ce te închini lui?

— Iubesc viaţa şi pe stăpânul vieţii, spuse beiul şi simţi un firicel cald cum se încolăceşte în jurul inimii.

— Preţul vieţii este moartea, răspunse la fel de încet dervişul.

Acum înţelegea de ce nu-i iubea sultanul Ibrahim pe aceşti închinători ai focului.

Nu voia să mai fie păcălit, destul îşi bătuse joc de el Zorba, ducându-l în lumea duhurilor. Şi totuşi auzea în preajmă odată cu vuietul mării, plânsul unui copil şi chiar un greu răsuflet ca de fiară înjunghiată.

Îşi puse mâinile la urechi, apoi, ridicându-le spre cer, de parcă ar fi cerut îndurare, strigă:

— Şi dacă ar fi să urc muntele de piatră Araf, tot pe stăpânul lumii îl voi sluji, de ce mă înfricoşezi? Jur pe cel născut în întâia lună Rebi, pe marele Muhammed, să nu mă înspăimânte nimic, nici înfăţişarea mea ieşită din învârtoşarea inimii, nici trădarea. Slăbiciunea e parte femeiască şi prag al libertăţii. Ca şi nemişcarea. Libertatea e preţul vieţii, de ce vrei să pui piedici libertăţii înfăţişându-mă slab, cocoloşit în propria mea laşitate? Piei, nebunule!

Ager, înfipse sabia în mogâldeaţa încolăcită. Dar sabia strălucea la lumina focului, fără pic de sânge. Focul era, dispăruse mogâldeaţa.

Beiul plecă îngrijorat, fusese doar o vedenie, spunea luciditatea sa. Se depărtă de foc, se apropie de cortul de sub dud.

Intră în cort, se întinse pe covoraş. Dormea din ce în ce mai rău noaptea. Trebuia să facă un drum greu, mereu în şa, mereu ager, apărându-se de capcanele pe care, din neatenţie, le aşezase şi el. Nu dăduse încă ochii cu hoţii de cai, dar ştia că negriciosul cu ochi de măslină îşi va face datoria. Era o onoare a lor la care ţineau foarte mult. Şi mai ştia că nu va fi cruţat, dacă ar fi stat în calea acestui negricios care, din greşeală, şi-ar fi limpezit şişiul în sângele lui. Nu se gândise oare să-i plătească pentru a lua viaţa conducătorului convoiului, Davud paşa? Allah amestecase planurile şi acum, în locul lui Davud era el. Ar fi vrut să ceară ajutorul cuiva, dar pe cine se putea bizui? Zorba? Trădător. Spahiii? L-ar fi dispreţuit. Pe cine să ceară din lumea oamenilor? Ceru ajutor stelei sale norocoase, construi în minte o hartă a cerului şi se rugă bobului de mărgăritar pe care-l credea pus de pază asupra vieţii sale. Întinse mâna spre clondir, dar se răzgândi. Mâine soarele va fi prea puternic pentru a-l suporta. Se ridică de pe covor. Nisipul fierbinte îl încălzise. În ochi parcă avea firicele de nisip, mici luminiţe

scânteiau, năucindu-l.

Spahiii din faţa cortului adormiseră, se auzea respiraţia lor zgomotoasă.

Un glas ţâşni în tăcerea nopţii, părea glasul unei păsări. Il însoţi un urlet prelung.

„Lupii“, gândi beiul, „dar nu sunt aşa cutezători vara“. Tunica i se răci deodată.

Urmă un miorlăit, o şoaptă neînţeleasă, într-un grai necunoscut, apoi altele, legate într-o melodie incantatorie.

„Aha!“, gândi el, „asta e deciu!“

Paznicii nu păreau a auzi ceea ce auzea urechea lui doară. Pipăi sabia şi ieşi din cort. Acum se auzea un ritm îndepărtat. Căută ligheanul de aramă în care se spălase, nu-l mai găsi. Dispăruse. Spurcăciunile se atrag cu spurcăciuni, era mâna tătarilor vrăjitori. Dar caii erau fiinţe curate, nu trebuiau pângăriţi.

Calul său era neliniştit, neştiind unde să tragă, spre şoaptele vrăjitorilor sau să rămână lângă stăpân?

Zurbagiul se trezise, se zvârcolea pe covoraşul său.

— Ehei! îl zgâlţâi beiul, vrei să ajungi tugrabaşi?

— Preaslăvitule, strigă Zorba, cine nu vrea? Oşteanul se trezi de-a binelea, se împleticea în caftan. „Spurcăciunea cu spurcăciuni se sperie”, gândi beiul şi parcă oşteanul îi înţelese gândul.

— Auzi? îl întrebă pe Zorba, auzi cum bat în ligheane?

— Aud, fac vrăji pentru armăsarii lui Izmet.

— Ai lui Izmet? întrebă beiul fără să-şi ascundă mirarea. Sunt armăsarii ciobanului, zece cai albi de rasă bună, de la Izmet am doar cai negri arăbeşti.

— Izmet i-a vândut baciului pe trei pungi cu galbeni. Abdişa a luat banii, ea a făcut şi târgul.

Beiul simţi iar ameţeala, dar nu voia să creadă, ştia bine armăsarii albi, îi văzuse, nu se puteau pune la cale astfel de afaceri fără ştirea lui.

— Să nu ne simtă tătarii, şopti el.

— Ştiu trei vrăji să-i ţintuiesc locului, şopti, la rândul

său, burduhănosul. Ascultă mai bine freamătul ierbii, preaiubitule, urechile tale nu trebuie să audă ce voi spune eu în crucea nopţii.

Se strecurau către herghelie. Caii sforăiau înnebuniţi, din ce în ce mai aproape se auzeau cuvintele vrăjitorilor. Rostogolindu-se pe norii plumburii, luna plină strălucea. Dar caii reuşiseră să se desprindă. Numai cei albi fugeau nechezând, chemaţi spre alte locuri. Ridicaseră praful, nu se auzea decât zgomotul şi strigătele celor care, ieşiţi deodată din pământ, îi mânau spre ascunzişurile dintre chei. Cine putea opri galopul?

Spahiii veneau cu făclii, câţiva încălecară, dar gloabele nu puteau ajunge caii de rasă. Şi în lumina făcliilor, beiul văzu pe ciobanul Radu, care veghease ca totul să se facă în ordine. Planul împlinit, trecu fulger prin faţa beiului, netemător de moarte.

Trezite, oile behăiau, spahiii cu făclii aprinse treceau prin îmbulzeală, oamenii strigau fără rost.

Numai caii albi fuseseră furaţi, ceilalţi rămăseseră şi erau neliniştiţi. Spahiul de pază, cu mustăţile sale ca două aripi de rândunică, plângea. Beiul îşi pipăi sabia, dar Zorba îl răsturnă pe spahiu, cărându-i câţiva pumni. Apoi, când, întors ca un coltuc de pernă, spahiul lepădă o pungă, pehlivanul o ridică repede şi o făcu pierdută în şalvari. Era, de pe acum, slujitorul cel mai apropiat de bei, ştia să facă acele gesturi repezi, trebuincioase în vremurile pe care le trăiau. Pe tablaua vieţii, arunca zarurile norocului cu aceeaşi agerime cu care aruncase în şalvarii săi punga spahiului. Erau largi şalvarii, încăpători, făcuţi fără zgârcenie.

Beiul intră în cort, dar nu putu să adoarmă. Nu se gândea decât la sine, n-avea timp să vadă că Zorba dispăruse din convoi. Cu cât se apropia de biruinţă, cu atât se depărta de adevărul vieţii. Şi viaţa îi dădea de ştire chemându-l, amăgindu-l cum doar ea ştia să amăgească pe cutezători. Lăsase în sangeacul Babadag un an doar. Prin minte îi trecură câteva amintiri

neplăcute. Plătise strâmb şi strâmb primise plata.

Pipăi talismanul cu numerele prietene. Crescuse o vreme aici printre fiii şi fiicele poporului cu căciuli negre. Poate purtase şi el o asemenea căciulă. Femeia care-l crescuse îi spurcase creştetul punând pe capul pe care trebuia să stea mai târziu turbanul de mare vizir bucata de blană ca un muşuroi de furnici.

Dinspre cheile Medgidiei veni o adiere de vânt caldă. Apoi, liniştea se făcu stăpână pe întinderea stepei.

„Sfânt e pământul pe care s-a aprins candela sufletului“.

Beiul căută clondirul plin cu vin şi înghiţi zdravăn. Licoarea i se păru caldă ca laptele. Mai înghiţi din vinul roşu, simţind o ameţeală plăcută. Văzu pe pânza minţii zugrăvit muntele pe care-l vânduse şi oraşul de garnizoană cu casele albe ascunse între coroanele copacilor prăfuiţi. Simţi în nări mirosul ars al frunzei de viţă. Apoi imaginile se învălmăşiră şi, răpus de oboseală, beiul adormi chircit pe covorul secadé.

XI

INTRĂ ÎN ORAŞ PRIN POARTA sud-vestică. În lumina de plumb a dimineţii, capitala lui Fatih Cuceritorul, cu nepăsarea ei de piatră, învinsă doar de obuzele lui Orban, era împrăştiată pe coline, chemând privirea spre palatele cu patru caturi ascunse în marile grădini de smochini şi alămii. Cetatea sfântă vegheată de poligonul închisorii celor 7 turnuri părea în dimineaţa aceea, în lumina felinarelor uitate aprinse de către fanaragîi, un sat mare şi liniştit.

Se despărţi de oamenii care însoţiseră turma, dădu poruncă să se ocolească oraşul. Plouase cu o zi înainte şi convoiul mergea încet. Câteva haimanale priveau cu admiraţie pacostea gălăgioasă, care îi trezise din somn, dar nu erau supărate, fiindcă bănuiau o zi cu danie.

Şi aşa, auzind din ce în ce mai stins behăiturile şi gemetele bietelor animale lovite fără milă de însoţitori, beiul adăsta. Soarele îşi deschise pleoapa cu năravul încetinelii şi, treptat, peste aburul şi praful care se ridicau coborâră culorile pâlpâitoare ale răsăritului. Aprins deodată, cerul arunca lumina şi căldura de la sfârşitul lunii iulie.

Până când oile şi caii vor ajunge în grajdurile împăratului, avea timp să hălăduiască. Defterbaşiul se scula târziu, cum târziu se sculau şi negustorii de la sukuri.

Se îndrepta spre cancelaria imperială, mândru de sine şi deloc obosit. Avea credinţa că va semna acum un pact cu viaţa şi va birui. Lupta e datoria omului şi el luptase.

Mortul şters din cartea secretă a imperiului se întorcea pentru a plăti. Caii cei albi îi fuseseră furaţi, cei mai buni, dar şi el îl păcălise pe ciobanul Radu. Muntele acela neclintit şi batjocoritor, Columbaba, nu aparţinea ciobanului odată ce pe act nu se afla sigiliul său. Dar cinstea îl cercă o clipă şi, fără să vrea, se simţi ticălos şi mic. „Fac eu ceva să mă răscumpăr în faţa ciobanului”, gândea în timp ce se îndrepta spre cancelaria imperială.

Ajunse târziu şi pierdu o bună parte din zi numărând şi semnând cu atenţie în condică. Dădu defterbaşiului ceea ce acesta ceru şi mult pe deasupra. Pentru sine păstră o pungă cu guruşi, nu prea mulţi, restul îi trecu în condică. Se gândi o clipă să-i dea personal sultanului, aşa făcuse şi paşa din Alep. 50.000 guruşi, oho! Mai bine era să înregistreze ceea ce adusese el, sultanul ar fi putut să nege oricând darul, se aştepta la orice de la Ibrahim.

Defterbaşiul era trist şi socotea moartea socrului său de rău augur.

— Era un om cinstit, spuse el.

— Da! îi făcu pe plac beiul, era un om foarte cinstit, nu primea daruri, se baza doar pe curajul lui.

Defterbaşiul îl privi încruntat, semn că nu credea în cinstea desăvârşită a socrului său. Ar fi vrut să afle câte din darurile pe care le scria acum în condică erau partea lui Davud. Dar îşi pierduse curajul şi aştepta vremuri mai bune să-l pedepsească pe cutezătorul care venea acum la el. Scria încruntat şi beiul urmărea înscrisul, nu dorea să fie păcălit.

Cum abia a doua zi era primit de sultan în camera de audienţe, voia să-şi petreacă plăcut restul zilei.

Era liber acum şi nimic nu-l mai înspăimânta. Scăpând de avere, scăpase şi de greutatea care-i strivea umerii. Se putea lăsa în voia firii sale de om liber, măcar cât îi mai rămăsese din zi. Trecu prin faţa platanului din ogeacul ienicerilor. Era un copac mare, cu trunchiul gros şi puternic. De crengile lui atârnase nu demult un paşă. Ienicerii îi sfârtecară trupul bucată cu bucată. Ienicerii

erau tot atât de nebuni ca Ibrahim. O lume a patimii fără astâmpăr creştea în imperiu. Legile cele drepte, kanunanîm, căzuseră ca hainele unei cadâne în harem. Domnea iscusinţa fiecăruia şi voinţa oricui. Fărâmiţată, marea voinţă care ţinuse edificiul imperiului nu mai avea niciun drept. Trecuse vremea când împărăteasa papistaşilor din Anglia, Elisabeta, folosise întreaga ei isteţime pentru a trezi prietenia sultanului. Ţarul Rusiei ştia slăbiciunea imperiului şi se întărea. Trebuia o mână puternică şi o minte trează acum, un om iubit de ulemale şi de şeic, şi cine putea fi mai iubit ca el, Mehmet?

Cu astfel de gânduri străbătea străzile oraşului, trecu dincolo de multele bariere de lemn care înconjurau Aghia Sofia.

Caftanul cu tăietura Abaza i se umplu de praf.

O luă spre cartierul cu case de lemn, hoinări un timp gândindu-se la palatele cu stucaturi de pe malul Bosforului ale femeii lui Izmet Edip, crescătorul de cai. Dar femeia Abdişa nu mai era şi el nu simţea niciun regret pentru ea. Părea că toate sentimentele omeneşti plecaseră din sufletul său şi poate era bine aşa, curăţat de slăbiciuni, să trăiască doar pentru ideile sale.

Ajunse, fără să-şi dea seama, într-unul din cartierele cu magherniţe, unde petrecuse adeseori în tinereţea sa. Buhăitele femei ale acelei vârste aveau fiice tinere care puteau lua de la capăt meseria bine cunoscută. Aici erau huriile care dădeau bărbatului încrederea în mântuirea lui şi el iubea aceste hurii ale pământului, fiindcă le cunoscuse.

Dar nu putea intra în casele acelea aşa îmbrăcat cum era. Trebuia să-şi schimbe hainele pentru a trece neobservat. Putea să fie jefuit sau omorât de acei hafiz care-şi spun recitatori ai Coranului, de fapt erau nişte ucigaşi care nu cruţau viaţa omului cu o pungă în sân.

Se tocmi îndelung la unul din sukuri. Negustorul, bun cunoscător de oameni, îi văzu nerăbdarea.

— Numai eu ţin deschis la ceasul acesta al rugăciunii

namaz, n-ai să găseşti în altă parte un om mai de soi, efendi. Văd ochii mei în care Allah a pus lumina că eşti om de seamă. Azi dimineaţă, una din femeile care spală ligheanele şi are darul cel rar al prevestirii mi-a tălmăcit un vis. Se făcea că la taraba neisprăvitului de mine s-a oprit un om cu aripi de înger. Norocul, mi-a spus femeia, vine spre tine, stăpâne, nu închide azi prea devreme. Ai să vinzi pietre scumpe unui om prea învăţat, inele cu olmazuri şi piatra lunii. Ai câştig bun azi. Înţeleg că-ţi trebuie haine ponosite pentru un joc, iată ce-ţi trebuie.

Şi întinzându-i cealmaua, primi şi banii, fără să-i numere.

Se schimbă în dosul unei draperii de mătase.

Când ieşi la lumină era de nerecunoscut; un bărbat destul de înalt, cu umerii puţin prea înguşti pentru înălţimea lui. Fiindcă umerii dădeau să se aplece în faţă, hotărî să-i ţină drepţi.

Încordă muşchii pieptului şi trase adânc pe nări aerul cald. Parcă era un sac de paie, o momâie bună de speriat porumbeii şi rândunelele din bazar.

Hainele vechi aveau pete de mâncare. Câteva boabe de orez se prinseseră, sfrijite, de ţesătura grosolană a veşmântului care mirosea a cimbru şi ienibahar, un miros putred, stătut.

Negustorul întreba unde să-i păstreze caftanul. Vicleanul făcu nişte plecăciuni şi puse caftanul pe un balot de bichinez.

Plecă de la negustor şi se îndreptă spre strada dosnică, atât de cunoscută, de parcă ieri o străbătuse. Când se apropie de casa femeii Nurten simţi în nări mirosul acru. Trecu pe lângă nişte gunoaie, ferindu-se de câinii vagabonzi. Erau blânde cotarlele, dar el strânse pumnii, întreaga energie a trupului se aduna în pumnii strânşi. Din copilărie ştia o vrajă cu care se apăra de câini şi acum o murmura încet. Aruncat ca ovăzul nerumegat din bârdâhanul unui berbec pregătit pentru şaşlîk, fusese el trimis în lume printre oameni fără căpătâi şi printre câini.

Bătu la uşă, aşteptând. Nurten Hanîm ieşi în prag. Avea ochii măriţi ca văzătorii de duhuri, păreau scoşi din orbite din cauza multului negru dat pe pleoapele căzute. Dar era tot durdulie şi plăcută la înfăţişare, numai mâinile erau negre şi zbârcite, ca de mumie.

— Frumosule, strigă ea, bătând din palme, iată, ochii mei te văd şi nu le vine a crede. Neschimbată e pieliţa feţei şi obrajii par daţi cu vopsele.

Şi-l conduse pe un gang întunecos.

— De zece ani te aşteaptă Galip să-i plăteşti datoria de la zaruri, eu i-am spus mereu că vei veni, eşti om cinstit, te ştie sufletul meu, Mehmet!

— Galip! strigă ea, dând la o parte o perdea, ia uite cine a venit la noi!

Pe perne, în jurul unei mese rotunde, stăteau jucătorii de zar. Pe o pernă mai înaltă era Galip.

În Alep, spunea unul dintre jucători, fără a-l lua în seamă pe bei, se măsluiesc zarurile. În Yemen se joacă table.

Vorbea cu detaşare despre ţările străbătute mânat de patima sa, de parcă s-ar fi întors din hagialîc. Accelele cădeau pe tabla de joc, miza era mică. Mirosea înţepător a fum, vin şi fructe putrede.

— Siavuş? întrebă beiul pentru a se face plăcut, dar Galip nu-i răspunse. Înţelese că Siavuş a murit sau s-a desprins de tovarăşii săi. Dar cine se putea desprinde de asemenea prieteni?

— Orhan? mai încercă o dată beiul, dibuind pe feţele puhave ale jucătorilor trăsăturile prietenilor de odinioară.

Galip sforăi strigând ceva neînţeles către Nurten Hanîm.

— Cine-i ăsta care strigă morţii? întrebă supărat unul din jucători. Dă-l afară, Galip, aduce pagubă.

Dar palma cea mare a lui Galip se opri pe creştetul jucătorului revoltat şi-l înfundă în pernă.

— Ai adus datoria, Mehmet? întrebă vlăjganul Galip. Cam târziu, cam târziu. Ia loc aici!

Şi tot aşa de indiferent îl îndepărtă pe jucătorul guraliv.

Beiul vârî mâna în sân, o scoase plină de bani de argint.

Galip numără banii, ţinea minte toate datoriile, îi înapoie prisosul şi-l rugă să participe la joc.

Beiul ocupă perna lui Altan, abia acum îl recunoscu. Din băiatul de odinioară nu mai rămăsese nimic, părea că se ascunde în multele cărnuri care umflau caftanul. Rămăsese tot revoltat şi guraliv şi la fel de neputincios în faţa voinţei lui Galip. Erau prin firea lor şi legăturile viciului mai presus de orice. Învăţaţi cu ruşinea şi lenea, mai greu de îndurat ca moartea, fiindcă moartea nu era cel mai mare rău, rele erau altele, cele ce trebuiau purtate şi niciodată aruncate în noianul atâtor nesocotinţe, se ţineau de-a lungul unei vieţi legaţi unul de altul ca boabele de mătănii.

— Îl recunoşti pe Altan? întrebă Galip aruncând zarul, de unde să-l mai recunoşti? I s-au scurs ochii aşteptând în caic să pescuiască viziri descăpăţânaţi, aruncaţi din închisoarea celor şapte turnuri. Se laudă că a pescuit acum câţiva ani cadavrul unui patriarh, dar să nu-l crezi, Mehmet, pe nimeni să nu crezi, numai zarul pe care-l citeşti cu ochii tăi să-l crezi!

În tăcerea care se aşternu în cameră, beiul băgă mâna în sân de câteva ori până îşi dădu seama că punga s-a golit. Vru să se ridice, dar, văzând zâmbetul dispreţuitor al lui Galip, se opri. Cine erau aceşti golani care-l puteau dispreţui?

Aruncă pe masă punga cu două accele şi Galip încuviinţă din cap. Numai Altan protestă, „eu nu joc pe gigele de astea“, dar nu-l ascultă nimeni.

Nurten Hanîm aduse o tabla cu cafele şi se retrase cu spatele, făcându-i semn, ca pe vremuri, ce spunea că-l aşteaptă pe Mehmet în camera ei.

Deodată uşile fură buşite şi glasuri aspre se auziră. Oamenii agalei pătrunseră înăuntru şi-i arestară pe jucători. Împingându-l pe Galip de care aveau grijă

deosebită, strigau şi răcneau sudălmi. În coridorul întunecos, beiul simţi o mână caldă şi umedă, care-l trăgea spre o deschizătură mică. Profită de înghesuială şi dispăru prin uşa scundă.

— Sst! făcu Nurten Hanîm şi-i astupă gura cu dosul palmei.

Din curtea interioară se auzeau aceleaşi înjurături şi protestele arestaţilor. Oamenii agalei se întreceau să biruie cuvintele rele ale jucătorilor.

Nurten Hanîm aprinse un opaiţ. În lumina mică, beiul desluşi o cameră urâtă, salteaua, ligheanul şi un covoraş ca o pată pe podeaua curată totuşi.

— Scapă el, nu-i purta de grijă, îi potolea spaima femeia, nu e prima dată. Are prieteni printre ienicerii agăi.

Dar nu pentru Galip se temea beiul, ci pentru sine. Dacă ar fi fost prins acum, înaintea întrevederii cu sultanul, toată strădania sa ar fi fost zadarnică. Hotărî, odată ajuns mare vizir, să stârpească astfel de case. Pentru Galip şi prietenii lui din tinereţe ar fi găsit nişte slujbuliţe uşoare, îi ştia neînvăţaţi cu munca, mai degrabă dornici să stea la beci decât cu toiagul mânând o turmă.

Nurten Hanîm aprinse nişte beţişoare frumos mirositoare şi se aşeză pe saltea într-o poziţie ademenitoare.

Beiul îi cunoscu trupul o dată şi încă o dată. Luat prin surprindere, nu avusese timp să-şi dea seama ce se întâmplă cu sine. Niciodată nu fusese mai mulţumit de biruinţa bărbăţiei sale ca acum. Faţă de Nurten Hanîm nu trebuia să te prefaci, era o femeie învăţată cu de toate, în casa lui Galip nu intraseră numai armăsari falnici, mai erau şi amărâţi care găseau culcuş cald.

Pe pereţii tavanului stăteau roiuri de muşte. Lângă saltea, caftanul aruncat răspândea mirosurile lui putrede.

— Porumbelule, spuse Nurten Hanîm, te văd ochii mei om bun, dar nu ştii glasul oamenilor. Vorbeşti puţin şi fără înţeles, mintea mea nu pricepe glasul florilor din grădina

inimii tale. Oamenilor trebuie să le vorbeşti pe limba lor, fără înţelesuri ascunse. Când eşti în faţa celor mari pune dulceaţă pe vârful limbii tale, pe cei mici înjură-i, să-ţi ştie de frică. Şi mai ales nu rămâne în locul prădăciunii, când porumbarul e gol, ce rost are să rămână porumbelul? Uite aşa să faci, spuse ea, executând o plecăciune adâncă, uite aşa să faci când treci pe lângă un vizir şi uite aşa să faci, spuse ridicând capul şi privind într-o parte ca şi cum ar fi vrut să ţistuiască pe cineva, când treci pe lângă unul ca Galip.

Vedea ura femeii pentru bărbat, a câta oară? şi se simţea vinovat. Nu cumva, pentru el, Nurten Hanîm îşi vânduse agalei bărbatul?

Dar o bănuia degeaba pe Nurten Hanîm. Femeia îşi păstrase firea veselă din tinereţe şi se simţise destul de bine printre ai săi ca să le dorească pieirea.

Îi vorbea stând în genunchi şi pulpele groase, cu carnea moale, se lipeau unele de altele. Nu era niciun fel de prefăcătorie în ea, uitase şi de legile neîndurătoare care cer femeii să fie mereu frumoasă în faţa bărbatului. Părea blândă ca o mamă, care are grijă de fiul ei, deşi între vârsta ei şi a beiului nu era un pumn de ani diferenţă.

— La mormintele de gâzi şi de sultani să te baţi cu pumnii în piept, porumbelule, să nu superi morţii. Şi Nurten Hanîm se bătu peste sânii plini, umflând jumătate de piept ca pernele abia înfăţate, aşa să faci când te vede lumea. Când nu e nimeni în jur, fii mândru, fără teamă, că nu e mort sau viu care să ajute omului când nu se ajută singur. Să nu stai cu capul în pumni când eşti singur, porumbel rotat, gândul e duşmanul bărbatului, fapta prietena lui.

Şi, dându-se mai aproape de bei, rezemându-şi capul de pieptul lui dezgolit, murmură mai dulce:

— Pe femei să le supui repede, Mehmet, să nu laşi colţii de vulpe să-şi frigă buzele de coral şi urechile tale surde să fie la şoaptele de dragoste. Dacă nu cunoşti nelegeă, fi-vei ca bobul zdrobit din bulgur, bun doar pentru fiertură

şi sătulia pântecului, nu pentru tulpină fragedă.

De ce îi dădea abia acum aceste sfaturi Nurten? I-ar fi folosit în tinereţe, l-ar fi scutit de atâtea dezamăgiri.

— Ţine, spuse femeia, strecurându-i în palmă un bănuţ, e ban norocos, Mehmet. Îl am de la soţia tatălui meu, preafrumoasa născătoare a fratelui meu mort, într-o noapte de Ramazan, în floarea vârstei. Tu eşti norocos, Mehmet, îi spuse femeia, acum douăzeci de ani am vrut să mă mărit cu tine, erai frumos ca un înger, dar mi-a ghicit o bătrână ştiutoare, mi-a spus că nu e bine să fac pasul acesta şi nu l-am făcut, atât cu asta.

Beiul privi femeia zâmbitoare şi vru să-i înapoieze banul, dar banul se lipise de palma sa şi văzu şi femeia.

— Voi fi vizir, strigă el revoltat, rău ai făcut, Nurten Hanîm, că te-ai luat după o vrăjitoare.

Dar femeia se ridică, îl îndemnă să plece, fiindcă apăruseră zorii şi nu era bine să fie văzut ieşind dintr-o asemenea casă, mai ales dacă spera să ajungă mare vizir.

XII

INTRĂ PE POARTA AGALELOR ÎN serai. În camera de audienţe, pe canapeaua cu baldachin, stătea sultanul Ibrahim. La picioarele divanului, Cinci Hoca, sfetnicul şi tovarăşul de petreceri al sultanului, părea o pisică somnoroasă. Din când în când ridica ochii, privind într-un punct fix.

Beiul îngenunche, sărutând papucul sultanului. Un glas venit din altă lume îl întrebă cum a fost drumul. Beiul întoarse capul, erau numai ei trei, dar glasul venea din altă parte. Îşi aminti că sfetnicul Cinci Hoca e ventriloc. Intrat în imperiul nebuniei, beiul hotărî să rămână treaz. Dar era obosit şi ameţeala îl cuprindea în cercurile ei.

— O, tu care ai venit de la Kara Deniz, spune, sunt eu purtătorul sabiei lui Osman? îl întrebă Ibrahim.

Cinci Hoca se strâmbă şi-i făcu un semn cu ochiul.

— Nimic mai presus de fiinţa ta, ascultător de glasuri divine, spuse beiul.

— Ai auzit, ai auzit? se lăuda în faţa lui Cinci Hoca împăratul.

Cinci Hoca tresări, era şi mulţumire şi invidie în ochii şerpeşti.

— Ce zici, Mehmet, întrebă sultanul, am eu puteri divine? Ieri m-am supărat pe şeic şi l-am tăiat cu sabia gândului meu. Azi şeicul e bolnav, n-a părăsit palatul. Pot eu să omor cu gândul?

Beiul îl privea pe sultan cu ochi în care n-ar fi vrut să fie nici ironie, nici teamă.

— Mi s-a mai întâmplat şi altă dată, vorbi fiul

grecoaicei, să gândesc adânc şi să se schimbe câte ceva în jurul meu. După moartea fratelui meu Murad, când m-am urcat pe tronul strălucirii mele, am simţit cum mă duşmănesc vechii prieteni. Mă săturasem de glumele lor, aveam sarcini prea mari de îndeplinit. Într-o noapte, cuprins de ură împotriva lor, am stat singur în camera căptuşită cu samur. Simţeam cum pielea mi se încreţeşte de parcă ar fi fost prea puţină pentru trupul meu, care se mărea dorind să spargă coaja. Mirosul de jigodie îmi aţâţa simţurile. Şi am văzut deodată în faţa ochilor cine-mi sunt duşmanii; dervişii rătăcitori, care umpluseră capitala, ereticii care stăteau într-un picior pe podurile de peste Bosfor.

— Şi atunci, îl aţâţa Cinci Hoca, m-ai chemat pe mine. Vai, cum ne-am mai veselit când ai pus să se înhame caii la caleaşcă şi am plecat pe pod. Dervişii stăteau nemişcaţi, rugându-se pentru moartea ta, îi văzuseşi în minte în clipa iluminării tale, încă în camera căptuşită cu samur. I-ai curăţat ca pe muşte, i-ai aruncat în apă. Dervişii rătăcitori, a strigat gura ta cu miros de ambră, să se ducă la împăratul lor. Erai ca îngerul Gabriel, răzbunător.

— Şi pe tine am să te arunc în apă, te voi trimite la dervişii rătăcitori, Mehmet, spuse sultanul, devenit deodată lucid. Dervişii ştiu totul, cu un beţişor de alun cercetează tainele pământului. Ştiu şi semnul tîlsîm, sunt căutători de comori. Când încep să se roage, văd cerul şi pământul şi toate vârstele pământului, văd Tigrul şi Eufratul, Dardanelele şi Marea Mânecii, corăbiile de la începutul lumii, pe Noe şi animalele de prăsilă, aşa-i, Cinci Hoca?

Cinci Hoca învârtea între degete un şnur de mătase. Lanţul semăna cu un şarpe lung. Arunca mereu lanţul în aer şi din gâtlej îi ieşea o voce joasă.

Atunci intră în sala de audienţe sultana mamă. Ca una care avea întreaga putere, nu se sfia să încalce nicio lege. Avea văluri negre prinse în părul ei des. Faţa rotundă, nu

degeaba i se spunea sultana Faţă-de-lună-plină, era aspră, nu se sulemenise, nu avusese timp.

— Ce doreşte sultana cu pântec sfânt născător de sultani? întrebă îndrăzneţul Cinci Hoca.

Sultana plecă uşor capul şi vălurile negre fâlfâiră ca aripile unui liliac de peşteră.

— Prea bunul meu fiu, trebuie să te desprinzi din mrejele blestematului de linguşitor, sfinţii prea învăţaţi ai imperiului ţin sfat până în zori, s-au strâns în geamia Ahmet. Capete luminoase gândesc la soarta imperiului, şeicul a strâns ulemalele. Dragostea unei mame este nesfârşită pentru fiul ei. Nu-i place inimii mele să te vadă în închisoare, cu plumb la uşă. Acelaşi pântec l-a zămislit pe Amurad, acelaşi te-a ţinut şi pe tine, acum pântecul mă doare şi ochii mei plâng de durere. Pune mâna pe sabie şi apără tronul lui Osman.

Ochii nu păreau a fi plâns prea mult, aveau în ei sclipirea lucidă şi răutăcioasă a ambiţiei. Uitase să-şi îmbine sprâncenele cu negru şi firele rătăcite sporeau impresia că e o pasăre de pradă.

Ibrahim luă de lângă piciorul tronului sticla cu vin rubiniu. Gâlgâi şi faţa căpătă culoare roşie, strălucitoare.

— Femeie, strigă el, pântecele tău e sterp acum! Naşterea mea a fost cerută de profet, nu din pântecele tău a crescut fiinţa mea divină, nu te mai osteni să mă dojeneşti. Bărbăţia mea ţi-a dat cinstea de a fi sultana validé, ai condus imperiul, mi-ai asasinat vizirii. Din cauza ta, necredincioaso, mă urăsc ulemalele sfătuite de şeic. Smulge-ţi vălurile, cerboaico, aruncă-le în Kara Deniz. Când preoţii vor sfârşi sfatul, tot eu am să fiu sultan. Mâine Dardanelele îşi vor deschide porţile, am visat azi noapte minunea. Am braţe de oţel şi puteri fără pereche. La o singură dorinţă abia înmugurită în inima mea, o cetate se va ridica în faţa duşmanului şi alta se va prăbuşi în mare. Bagdadul şi Trebizul pot să le urc pe spinarea unei cămile. Şi pe tine pot să te fac ţărână cu ochii mei.

Anastasia, sultana mamă, dădu din mână a lehamite.

— Răul este înlăuntrul imperiului, spuse ea hotărâtă să ţină piept nebuniei fiului. Tu cine eşti? îl întrebă pe bei.

Beiul se înclină adânc. Era o tactică a femeii de a se preface că nu-l cunoaşte sau înnebuniseră cu toţii?

— Parcă te-aş cunoaşte de undeva, murmură femeia cu văluri negre.

— Am fost în Caucaz, preanorocoasă mamă de sultani, lămuri beiul, am luptat cu cazacii lângă Marea Meotis. Marea nu-i bună, ea dă în vileag slăbiciunile. Şi omul nu-i decât slăbiciune, netemătoareo, o luminiţă care pâlpâie pe pământul cel negru.

— N-ai fost biruitor, spuse ea pe gânduri, nimeni nu mai biruie.

— Allah cunoaşte mai bine adevărul, slăvito, cazacii se unesc adesea cu tătarii. Tătarii luptă bine, trec graniţele pe caii lor mici. Dar i-am învins în ţinutul Anatoliei unde am fost numit bei de margine, în toamna anului trecut. L-am prins pe Mîrza, poate să ne fie prieten.

— Cere sigiliul, spuse sultana. Iar Ibrahim să ceară de la beii de margine cât mai mulţi bani pentru plata ienicerilor. În ogeacul ienicerilor poate oricând izbucni răscoala. Şi hanului de Bugeac să i se ceară cât mai mulţi cai şi călăreţi.

— Eu să cer? întrebă sultanul. Să ceară şeicul. Să lase rugăciunile şi să ceară călăreţi pentru paza imperiului. Cu Bagdadul stăm bine, Kandia ne trimite daruri, Dardanelele sunt libere, de cine să mă tem? Lumea e a noastră, degeaba se roagă şeicul. Tu ştii pentru cine se roagă şeicul, Cinci Hoca? Nu cumva pentru sănătatea fiului meu mai mic?

— Marile suferinţe ale trupului ascut mintea şi o eliberează de trup numai la bărbaţi, nu şi la copii, sultan vestit! Fiul e un fricos, şeicul se roagă să nu-i mai fie frică de cutremur şi lumină.

— Aşa-i, încuviinţă sultanul, şi mie mi-e frică de noapte, de ienicerii celalî care stârnesc răscoale în imperiu, şi de mare. Mi-e frică şi de femei, dar îmi trece. Atunci mintea

mea cuprinde într-o clipă universul. Mă simt călare pe taurul cel mare care ţine pe spinarea lui pământul. Dar cu femeile e mai greu, ele nu ştiu legenda facerii lumii şi nimic nu le interesează. Au sufletul ca pânza păianjenului, o greutate cât de mică o rupe. Dar e frumoasă ţesătura sufletului lor. O ştii, omule?

Ce să-i răspundă beiul? Despre trădarea din harem şi moartea femeii Abdişa? Despre pruncul ucis de Zulfie? Despre ştiinţa femeii Nurten Hanîm? Să-i vorbească despre singurătatea sufletului său?

— Hanul tătarilor, preaviteazule, spuse beiul schimbând vorba, nu e bun prieten. Tătarii nu ştiu surele Coranului şi nici nu sunt cinstiţi. Ţin când cu austriecii, când cu cazacii. Mîrza are urmaşi mulţi, ca Atilla. Schönbrunnul nu se poate cuceri uşor, deşi nemţii sunt sătui de războiul lung de treizeci de ani. Anatolia şi Rumelia sunt ca două turte puse pe jăratec, nu ştii când să le iei să nu se ardă. Nici pe poloneji nu te poţi bizui. Se mai ridică popoare mici, stăpâne pe bogăţiile pământului. Am arz despre unirea dintre Rákóczi al Ungariei, Vasile Vodă şi Matei Basarab, au devenit prieteni. Vor să se întărească. Ţările mici trebuie făcute prietene, lăsaţi ciobanii să-şi înmulţească turmele şi scormonitorii de pământ să culeagă recolta. Pentru drumul Vienei trupul soldaţilor trebuie hrănit cu batal şi yogurt, din care mânca şi marele sfânt Saltuk, cel cu vomitătura sfântă.

Vârî mâna în sân să scoată arzurile, dar nu le găsi. Tresări. Ştia bine că le luase cu sine, le desfăcuse din căptuşeala caftanului când îmbrăcase cealmaua negustorului de la suk. În faţa împăratului venise îmbrăcat în cealma, să se vadă modestia lui. Croiala Abaza a caftanului s-ar fi putut să nu fie pe placul lui Ibrahim. Calculase bine totul şi iată că acum nu-i mai era de folos nimic. Nu cumva cu o vrajă Cinci Hoca îl scotocise şi-i luase scrisorile pârâtoare?

Cinci Hoca învârtea pe degete lanţul de mătase. Zâmbea.

— Arz mincinos, strigă sultana mamă, doamna beiului de Moldova mi-a dăruit o salbă de mărgăritare, am plătit ienicerii. O, spuse grecoaica, regretând parcă furia clipei, am uitat să-ţi spun, fiule, am început să uit foarte repede. Ieri am uitat cheile de la cămări lângă un pilastru şi eunucul de pază le-a găsit. Şi rugăciunile le uit, parcă-s vrăjită. Ar trebui să ştiu totul, dar condicele cu datorii îmi tulbură mintea. Nimic nu sporeşte în besactea, nimic nu sporeşte în ţara asta de cenuşă. Acum ulemalele pun la cale soarta imperiului, vai mie, străina!

Cinci Hoca se juca mereu cu lanţul, îl arunca spre Ibrahim, părea că nici nu aude jelania sultanei.

— Astâmpără-te! striga înveselit împăratul.

Cinci Hoca prinse picioarele tronului. Trăgea cu toată forţa lui, ca un catâr înhămat la cotigă.

— Ai să mă trânteşti! striga împăratul.

Turbanul alb al sultanului căzu pe pardoseala de alabastru.

— Ia uite, mi-a căzut capul! Şi-şi ascunse, cu un gest repezit, capul în deschizătura caftanului.

Trunchiul subţiat de insomnii şi destrăbălare stătea descăpăţânat în mătase de Hafer.

— Vai, strigă sultana mamă, blestemat să fii, Cinci Hoca!

Şi ieşi, ridicând mâinile, neputincioasă.

— Ce-a spus? întrebă sultanul, ridicând capul, ce-a spus, Cinci Hoca?

Cinci Hoca lepădă lanţul. Se aşeză la picioarele tronului. Ghemuit în patru labe începu să lingă papucul sultanului.

— Ai adus? întrebă Ibrahim, sărind de pe canapea.

Beiul tresări. Ce să aducă?

Privirea ciudată a linguşitorului se fixase într-un colţ. Îl cunoştea pe Cinci Hoca din tinereţe, învăţaseră împreună, avuseseră acelaşi lalá. Cinci Hoca avea inteligenţa ascuţită, de femeie, şi o intuiţie exersată în lupta cu ceea ce de obicei se numeşte raţiune. Câştigând de fiecare

dată prin obrăznicie, deschidea drumuri false, pe care se poticneau temerarii. Avea memorie fabuloasă şi nu uita ani întregi un amănunt auzit în pernele moi ale divanului de la vreo cadână. Ştia câte nemernicii se pot auzi din gura unei femei obosită de dragoste în nopţile scurte ale Ramazanului, asculta femeile şi era iubit de ele. Le spunea şi el secrete şi le promitea să le aducă în haremul sultanului. Ce femeie nu era mândră să participe la soarta lumii? Era ca şi cum în trupul fiecăreia ar fi putut să se zămislească stăpânul lumii. Şi într-o lume cu mai mulţi stăpâni fiecare voia să fie unica născătoare a unui profet eliberator. Pe Ibrahim îl stăpânea Cinci Hoca. Învăţase din cărţile arabe arborele genealogic al împăraţilor, îl măgulea.

Deodată începu să ţipe şi să plângă.

— Ce-i, Cinci Hoca, ce vezi? întrebă uimit sultanul.

Pe faţa lui Cinci Hoca alunecau lacrimile ca mici pârâiaşe. Apoi, clipind, ca şi cum ar fi orbit deodată, strigă:

— Lucea faţa ta ca a profetului, vai! striga linguşitorul. Şi-i făcu un semn cu ochiul beiului.

Beiul înţelese. Trebuia să imite acum linguşitorii punând ceva pe deasupra. Îşi aminti de Zorba Efendi, cum s-ar fi purtat el în astfel de situaţie. Dar linguşirea era lipită de fiinţa lui Zorba ca pielea de carne. Nu cumva acum Cinci Hoca încerca să-l umilească, să stingă în el ultima fărâmă de demnitate?

Ezită câteva clipe şi se aruncă apoi la picioarele tronului.

— Pielea mea e de catâr, dar dragostea pentru tine, Allah al inimii mele, este nemărginită.

Îl iscodi pe Cinci Hoca, era mulţumit.

„Dihanie, spurcăciune, cap de dovleac, mădulare putrede din pântecul spurcatei tale mame, bălăuroi bun de prăsilă, damblagiu, vedea-te-aş în platanul din ogeacul ienicerilor, tremurici”, spunea gândul său şi era mândru că gândea aşa, în timp ce gura sforăia cuvinte multe,

altele, ieşite parcă dintr-o minte străină. „Păstrător de lege, frate mai vrednic decât Murad, înger”.

— Ce vrei? întrebă sultanul, tu ce doreşti, soldat?

Cinci Hoca se retrase cuviincios. Acum erau egali şi beiul putea să fie în curând primul. Dar ceva greu cobora în adâncurile firii sale, un alt om, dur, aspru, o bestie, cerând, asemeni bestiei, pradă vie. Moleşala firii şi tot ce fusese până în clipa aceea toleranţă piereau ca aburii dimineţii la ivirea soarelui, piereau şi gândurile frumoase, imaginaţia care zămislise ghazaluri în ceasurile de pace, iubirea pentru femeile frumoase şi obiectele de orfevrărie, toate treceau în cealaltă parte a fiinţei, în timp ce crudul din sine se întărea, încăleca un domeniu din ce în ce mai mare, cerea răzbunare şi răspundea cu prostie.

— Eu cred, strigă beiul, bătându-se cu pumnii în piept, eu cred că ai vomitătură sfântă, gazi. Sufăr de gută, în eyaletul Silistrei bat vânturi aspre, suflă spre mine, sfântule, să mă vindec. Şi se vâra în sufletul lui Ibrahim, acesta icni de câteva ori, dar nu putu să vomite, mâncase doar nişte struguri de dimineaţă.

Cinci Hoca zâmbea mereu.

Beiul simţi o uşurare de parcă răul care-i strivea fiinţa s-ar fi dus, ar fi ieşit din sine.

„Vămile”, gândi, „am trecut prin toate vămile, gata de-acu, kafi!“

Dar cuteza prea mult în faţa destinului. Cauzele nu se desfăşuraseră în armonie şi cauzele erau atotstăpânitoare, cereau plata fiinţării lor, cum cer zarafii banii celor care au împrumutat, fără milă şi iertare.

— Ce vrei de la mine? întrebă împăratul, cere-mi orice!

Abia acum cuteză beiul.

— Tugraua de mare vizir, ceru el stins, obosit.

— Numai atât, soldat? Să fii mare vizir! Ce zici, Cinci Hoca?

Linguşitorul încuviinţă. Îl privea pe bei cu multă înţelegere, poate prietenie, fuseseră doar împreună în anii tinereţii, când se leagă oamenii pe toată viaţa.

Sultanul deveni deodată neliniştit.

— Să mai încercăm duhanul acelei minunate seminţe, spuse tămăduitorul. Abia au adus corsarii arabi sămânţa de canabis indica... O herghelie m-a costat noua provizie, dar ce preţ au caii în faţa unui leac şi cine poate plăti un vis care să odihnească mintea marelui sultan?

Era tămăduitor Cinci Hoca, dar bolile sultanului nu dădeau înapoi în faţa invocaţiilor magice, se încolăceau mai bine, şubrezeau trupul şi învăluiau mintea în ceţuri şi aşa tulburată de anii grei de închisoare pe vremea fratelui său Murad.

— Dă-o repede! ceru Ibrahim, ceremonia prin care am făcut un mare vizir m-a obosit.

Cinci Hoca îi oferi cu gesturi încete narghileaua. Apoi se aşeză mai departe de tron. Sala cea mică de audienţe se umplu de fum. Era cea mai modestă încăpere din serai.

— Nu pleca, Mehmet! spuse încet, foarte calm, Cinci Hoca. Mă simt singur, Mehmet, numai eu sunt în întreg imperiul şi-l înspăimânt pe acest nebun, cineva trebuie să-l sperie puţin. Fără mine ar fi dat foc lumii. Eu nu-l iubesc, Mehmet, eu nu iubesc pe nimeni. Am citit în multe inimi şi n-am găsit iubirea, de ce-aş pune eu capul pe butucul lumii? Numai fără iubire dobândeşti puterea şi ea te poartă dincolo de vremea vizirilor beşlii şi toanele unui nebun îmbrăcat în caftan împărătesc. O singură slăbiciune, Mehmet, şi capul meu ar zace în şalvari. Pe sultană am învrăjbit-o împotriva fiului, nu era prea greu pentru firea ei. Sunt albanez după mamă, am cruzimea omului muntelui. Singura minune, Mehmet, e mintea omului. Priveşte-l pe nebunul din tron, o trestie goală prin care trece voinţa mea. Îi spun cedru de Liban şi crede. Uite cum doarme padişahul îmbătat cu sămânţă de canabis indica. Doarme şi visează tronuri de safir, numai eu trebuie să fiu treaz.

Ibrahim zâmbea prin somn, murmura cuvinte neînţelese. Ce puţină era fiinţa care adunase în ea atâta putere. Un om cu mintea de copil, stăpânul unui imperiu,

acest trunchi viguros cu seva mereu împrospătată de sângele soldaţilor căzuţi pe pământ şi-n mare. Fuseseră lupte în anii Tigrului şi în anii Iepurelui. Serenissima Veneţie se pregătea de luptă, Schönbrunnul turna tunurile sale mari, Rusia se întărea, ghiaurii cuceriseră 40 de fortăreţe în Dardanele. Scârţâind înfricoşător, în furtuna lumii, marele copac al imperiului lăsa cocoţat pe o creangă un împărat cu nervii zdruncinaţi. Pentru el cucerise fratele său Murad Revanul, Bagdadul şi Tabrizul?

*

— Ei, derviş, povesteşte cum a fost, avem timp de taifas, cum ai trăit şi ce-ai împlinit pe pământul binecuvântat de profet?

Paralizat de martorul care dormea somn mincinos, beiul avu o clipă de ezitare. În camera cea mică de audienţe, fumul de canabis indica se ridicase în aer, dar beiul simţea mirosul amărui care-i ameţea pe cei trei şi înţelese de ce pregătise Cinci Hoca acest ritual. Alungând duhul lucidităţii, marele vrăjitor se apropia de duhul adevărului. Şi duhul adevărului se arăta a fi glumeţ şi bun, luând în derâdere faptele omului, oricare ar fi fost acestea; îl aşeza într-o parte a lumii, dedublându-l pentru a-şi face sieşi judecată nepărtinitoare. Din când în când sultanul deschidea ochii. Privirea lui era lucidă, dar nu putea să fie doar un joc prefăcut somnul sultanului, prea multe spusese Cinci Hora despre nebunul ascuns în tronul marelui sultan Osman ca să nu trezească vanitatea apucatului şi năravul pedepsirii imediate.

Aşezat într-un colţ al divanului, Cinci Hoca îşi pusese după gât şnurul de mătase.

— Copii, întrebă Cinci Hoca, ai copii, derviş?

Câţi copii avea beiul? Doar Zulfie cu fiii ei, dar niciunul nu semăna cu el, aveau ochi negri, mici şi vicleni, ascunşi în orbitele ca nişte găuri.

Fiica armeanului... Prea grasă pentru a purta sub

osânza burţii un prunc.

— Ei, Zenab? întrebă vrăjitorul care o cunoştea pe georgiană.

Zenab... Şi copilul ei cu ochii albaştri, bulbucaţi, copilul grăsuţ, hrănit bine şi spălat cu zeamă de pelin pentru frăgezirea pielii, învelit în blana moale a unui miel, legănat în covată de femeile din ograda şubanului... Fiul care n-ar fi ştiut niciodată o vorbă din graiul profetului, pregătit mai bine să înţeleagă glasul mistreţilor şi pe cel al şoldanilor, dar sănătos, călcând apăsat pe spinarea scorţoasă a pământului gâdilându-l cu perniţele tălpilor. Nu era de mirare ca pruncul să fi fost botezat, se găseau destui călugări chirovagi prin codrii Babadagului. Murise fără să-i ştie măcar numele şi cât de mult sperase ca acest copil să ajungă sultan. Vanitatea celui care însămânţează rasa femeilor era mai mare ca toate şi beiul zâmbi.

Zâmbea şi vrăjitorul îi citea, de bună seamă, gândurile.

— Şi calul? întrebă iarăşi Cinci Hoca, era vrăjit, Mehmet? Calul care l-a lovit pe bătrânul Davud...

Pe marginea canapelei, Cinci Hoca se cuibărea mai bine. Ibrahim îi pusese capul pe umeri şi dormea dus.

La picioarele canapelei, îngenuncheat de parcă s-ar fi rugat, el care n-avea răbdarea de a-şi face rugăciunile, îl privea pe Cinci Hoca. Ce-i lipsise să fie el în locul lui Cinci Hoca? Doar luciditatea, prea multă luciditate îi întortochease cărările vieţii.

Cinci Hoca zâmbea.

Din curtea seraiului se auzeau zgomote, desigur că mai erau solicitanţi la audienţe. Timpul se prelungea, nu ştia cum să-l supună. Erau ei trei, stăpânii, ceilalţi, supuşii din toate părţile lumii puteau să aştepte, se găseau destui ieniceri în curtea agalei, avea cine să-i împrăştie.

— Derviş, începu Cinci Hoca devenit deodată visător, am să-ţi dezvălui acum taina stăpânului meu, nu acesta care sforăie, şi-l arătă pe Ibrahim, taina marelui stăpân, fără moarte, îmbrăcat în haine noi, mereu altele,

cunoscut şi necunoscut, mai viclean ca toată viclenia femeilor adunată la un loc, mai puternic şi mai fălos decât marea, stăpâna corăbiilor şi caicelor aducătoare de măsline şi oloiuri de Chios. Iată ce trebuie să faci, priveşte-mă în ochi, derviş...

Beiul îl privi cu ochii lui mari, albaştri, senini.

— Nu l-ai omorât pe Davud, dar ai fi vrut să-l omori, aşa-i?

Aşa era. Dorise moartea bătrânului norocos şi-i dorise nu numai moartea, dar şi bogăţiile dăruite de principii vilaieturilor. Destinul îl ajutase, îi întinsese o mână, împlinise din afară, după legile acestui destin, ceea ce beiul dorise din adâncul sufletului, după legile acestui suflet.

— Vezi, Mehmet, vezi cum poţi sluji stăpânului meu, stăpânei mele, căci este stăpână, Minciuna? Nu e simplu! Mai întâi trebuie să te lepezi de tine. Gol-goluţ în faţa ei să stai, chiar fără cingătoare. Eşti aruncat în valurile lumii, nu ştii să pluteşti, adâncul te sperie. Aşa e la început, greu. N-ai mamă, n-ai tată, nu eşti nici mândru, nici umil, nu mai eşti, derviş. Apoi, apoi îmbraci una câte una cămăşile pe care ţi le dă stăpâna, marea Hurie. Numai să întinzi mâna şi să le alegi. Puturoase, rele, îmbrăcate şi de alţii, nici de bogasiu, nici de borangic, dar nu te împotriveşti, altfel eşti pierdut. Aşa îmbrăcat pleci printre ai tăi. Întâi minţi femeile din harem, slujitorii, copiii. Să nu ştie nicio clipă de unde vii. Pleci în bazar? Spui că te duci la jocul de noroc. Pleci la jocul de ghiulbahar? Invoci slujba namazului de seară. Cine cercetează drumul omului care cere prin rugăciuni protecţia sfântă a lui Allah? Când ai biruit femeile din harem, pe ele mai ales, aici e marea încercare, eşti puternic. Apoi treci la cadiu şi muftiu. Fii fără temere în faţa slujitorului Coranului, e cel mai naiv. Şi pe soldaţi să-i minţi. Tai solda timarioţilor, au pământ, să-l lucreze bine, nici pe năvrapii aşa de buni călăreţi din cavaleria noastră vestită să nu-i plăteşti. Iar azapii n-au familie, nici

nevastă, nici copii, doar paloşul şi săgeata, îngăduie-le să bântuie în haite, dacă populaţia pentru care sunt năimiţi nu-i plăteşte cum se cuvine. Să se înhăiteze cu năvrapii akingiii, să ia pradă şi robi, să ne ştie lumea de frică. Toată lumea, derviş! Le spui în sangeac de ce nu mai sunt fonduri, fiindcă sultanul vine şi trebuie pregătită o primire pe măsura marelui padişah al lumii, îi măguleşti amintindu-le despre daturile făcute sultanului de cei mai bogaţi prinţi din lume, prinţii persani. Nu uita, tot timpul invoci numele lui Allah! Să nu-ţi fie milă de ei nici când nu mai au apă în burdufuri, soldaţii trebuie învăţaţi cu greul, destul s-au lenevit. Le aduci în meydan o cămilă, îi spinteci burta cu o singură lovitură de sabie şi arăţi unde s-a ascuns apa şi cât de nesătul e animalul acesta care a strâns din jgheaburi toată apa dăruită de profet. Când totul s-a strâmbat în jurul tău, devii îngerul luminii. Atunci te opreşti şi faci prima verificare în faţa copiilor. Dacă primul copil te-a minţit, îi dai sugiuc, la a doua minciună îl copleşeşti cu daruri. Apoi, totul merge de la sine. Marea Hurie, Minciuna, îşi coboară feregeaua, poţi s-o priveşti în faţă, dar să nu te înspăimânţi de strălucirea ei. Oh, Algazali, oh, Avicena, prinţi ai raţionamentului şi lucidităţii, ce mici îţi vor părea şi întunecaţi în lumina orbitoare pe care ai s-o ai în faţă. Cât nişte câini neiubiţi de profet, hăituiţi şi pedepsiţi mereu de slujitorii stăpânei sunt ei. În vechea albie a raţionamentului ai să vezi un deşert, ce-ţi trebuie deşertul, Mehmet?

Jocul era mult prea frumos.

— În cartea secretă a imperiului şi numele lui Davud paşa fusese şters, ştiai, Mehmet?

Nu ştia. Înainte ca gândul său să devină ucigaş, era o mână care semnase moartea bătrânelului fără memorie care trebuia iniţiat în tainele istoriei imperiului Anatoliei. Taine pe care nici nu le ţinea minte. Iată corabia lumii alunecând pe mările de smoală ale morţii.

— L-am ucis, strigă beiul, puturosul acela bătrân care nu ştia nici măcar să citească hărţile lui Piri Reys trebuia

să moară.

— Nu l-ai ucis tu, Mehmet, eşti prea cinstit pentru asemenea faptă. Ştiu tot despre tine, de când ai plecat din Constantinopol, am oamenii mei.

— Zorba? întrebă beiul, deşi nu mai trebuia să întrebe. Fusese tot timpul în preajma sa şi dispăruse deodată, răpit de marele oraş, desigur, pentru a-l înştiinţa pe Cinci Hoca.

— Secretarul, spuse zâmbind Cinci Hoca, el a speriat calul. Era ascuns după un copac.

Beiul închise o clipă ochii. Deci nu fusese liber, faptele lui nu se pierdeau, era tot timpul o oglindă care le reflecta.

— Acum poţi să fii un slujitor bun, Mehmet. Pentru a fi slujitor bun trebuie să ştii doar tu adevărul. Şeicul se laudă cu ordinea şi binele, dar când a avut vreodată putere binele în lumea noastră, Mehmet? Firele vieţii fiecăruia sunt anapoda ţesute, cum să iasă fapte bune dintr-o ţesătură rea?

— Eu l-am ucis pe Davud, strigă beiul şi vocea lui îl trezi pe sultan.

Minţea. Şi era mulţumit de încercarea de a intra în graţiile marei Hurii.

Ibrahim începu să ţipe, „tu l-ai ucis, zevzecule, tu l-ai ucis, să vină ienicerii agalei!“

Câţiva soldaţi intrară în camera de audienţe, îl loveau şi-l scuipau, părea un burduf care primea în plin pumnii vlăjganilor trândavi şi bine hrăniţi. Cealmaua îl împiedica să se apere.

Fu îmbrâncit afară din serai pe o poartă dosnică şi mai primi una din loviturile acelea care-l făcură să încleşteze dinţii şi n-o uită nici când Nurten Hanîm înspăimântată de multele vânătăi de pe trupul bărbatului încerca să le şteargă cu mehlemuri tămăduitoare.

XIII

TOATĂ NOAPTEA NURTEN HANÎM îi umezi fruntea. Beiul ardea ca jarul şi bâlbâia cuvinte fără sens. Femeia nu înţelese mare lucru, se mira când: auzea nume de oameni necunoscuţi. Din când în când beiul îşi revenea. Atunci încerca să distingă obiectele din camera luminată de candelă. Rămăsese cu demonii săi, „ha, ha!“, râdeau ei, „sabia n-a unit Europa cu Asia, iată-te, fiinţă viermănoasă şi linguşitoare”. Voia să scape de himerele răutăcioase şi gemea.

În primele ore nu ştia ce-i cu sine. Nu-l durea nimic, dar se simţea aruncat în punga unui vulcan. Numai vanitatea îl făcea să-şi piardă mintea. De acum încolo va fi în rând cu toţi robii vieţii. „Bruciamente della vanita“. Cine spusese asta, cine mai suferise oare ca el? Pipăi gâtul să vadă dacă mai are talismanul, era la locul lui, dar nu-i mai folosea. Unde greşise? Ori păcălise pământul, pe care se aprinsese candela sufletului şi pământul se răzbuna? Îşi aminti cuvintele bătrânei din casele ciobanului, bătrâna pe care o legănase până-şi dăduse sufletul, „omul se naşte cu o traisture pe umeri, trebuie s-o ducă“, dar unde şi de ce? Toate fuseseră deşertăciuni în viaţa sa, toţi biruiseră. Şi mai ades revenea imaginea femeii Zenab. Şopti „Zenab“ şi Nurten Hanîm îl întrebă cu duioşie dacă vrea un sirop de trandafiri. Dădu din cap, voia să rămână câteva clipe singur. Şi plânse. Lacrimile aduseră liniştea şi adormi. Se trezi repede, puţin speriat. Visase. Ce lung fusese visul şi cât de scurt timpul în care încăpuse. Se

făcea că era într-o piaţă. Treceau prin faţa lui măşti vesele sau triste. Apoi măştile se prinseseră într-o horă. „Joacă-te cu noi!“, strigau, dar el nu voia să se joace. I se păruse că vede într-un colţ propria-i mască, un nerod cu chipul gras, nepăsător, cu ochi proşti şi buze roşii date cu cârmâz. Întorsese capul. Şi atunci auzise muzica. Daireaua şi fluierul dervişului, vioara cu trei corzi şi tabaua intonau o melodie. Dar muzica era prea firavă ca să acopere strigătele mulţimii, strânse deodată în faţa unei porţi. Răcnetele dromaderilor şi tropăitul cailor, glasurile omeneşti, şoaptele de dragoste, fiindcă erau şi din acelea, îl înnebuneau. Un om învelit în cealma făcea o rugăciune, nu se vedeau decât buzele murmurând ceva, glasul nu răzbătea prin hărmălaie. Sunetele viorii picurau încet ca într-un clopot de argint. Deodată poarta se deschisese şi, atunci, intraseră bărbaţii. Îşi spălau cu grijă picioarele în lighean. Dincolo, în curtea interioară, se vedeau corturile din foaie de ciadâr. Negustorii scoteau valuri bogate de bogasiu pentru căptuşelile caftanului. Un om întindea pe pământ hărţi de piele cu semne ciudate, cereşti. Meseriaşii îşi făceau tăcuţi meseriile. Pe rogojini se expuneau harnaşamente frumos lucrate, coifuri şi armuri, pocale de aur şi argint, unelte de plugărie, amfore vopsite în roşu. O cămilă se oprise o clipă să bea dintr-o cadă de marmură, în care se strânsese apă de ploaie. Capul urât, omenesc, ochii blânzi, arşi de soare, priveau apa din vas. Un copil intrase repede înaintea bărbaţilor prin poarta deschisă. Ţinea în mână o portocală. Parcă îl cunoştea pe acest copil şi se bucură văzându-l. Atunci se auzise glasul gros, tiranic, al omului ascuns în spatele porţii strigând, „nu intra, küfri!“ şi beiul gemu surd prin somn, ca un batal înjunghiat.

— Ce-ai visat? întrebă Nurten Hanîm, ce-ai visat, porumbel sfios, de-ai gemut prin somn?

Îi povesti visul.

— Ai visat raiul, tălmăci Nurten Hanîm, eşti iubit de Allah, asta-i! Acum dormi, n-o să te mai sperie şeicul, am

să veghez. Şi unde stă de pază o femeie nu se încumetă să vină niciun şeic. Dormi, iată vin zorile şi eu trebuie să pregătesc mâncare pentru Galip. La închisoare n-au grijă de oameni, îi ţin nemâncaţi, să fie mereu treji. Dar eu îl cunosc pe paznic. Bietul Galip, ce s-ar face numai cu păsat şi apă stătută? Şi dacă n-ai grijă de trup se supără porumbelul sufletului, rău se supără şi-şi ia zborul. De ce să se supere porumbelul, Mehmet?

Beiul închise ochii, dar nu mai adormi. Fereastra se făcea vânătă, lăptoasă, albă. Începea ziua, învăluia cu lumina şi liniştea ei lumea.

Dormea şi se trezea tresărind. Treptat căpătă putere, lumina zilei îl însănătoşea.

Lung i se păru timpul cât lipsi Nurten Hanîm. Când o văzu din nou în cameră, simţi o bucurie în sufletul său şi bucuria îi coloră faţa şi văzu şi Nurten Hanîm schimbarea. Nu putea să n-o vadă, ea, cunoscătoarea de oameni.

— Tu, spuse Nurten Hanîm, în timp ce se dezbrăca, eşti om curios, Mehmet! Cum veneam aşa de la închisoare, mă gândeam la tine. Iată cum te vedea sufletul meu. Erai tânăr, îmbrăcat în oştean deli, cu şalvari din piele de lup. Ce-a mai râs Galip când te-a văzut. Toată noaptea ai stat la jocul de zaruri şi-ai câştigat. Galip zicea nişte necuviinţe, aşa zicea, că norocul s-a făcut şi el ca lupul, hrăpăreţ. Şi Altan voia să îmbrace şalvarii, să câştige şi el în noaptea aceea, dar nu te-ai lăsat prins.

Şi ai plecat cu punga doldora. Creştea şi scădea pe cer luna, carnea mea se ofilea, dar nu te întorceai. Galip spunea că eşti în Creta. Apoi, într-o zi, parcă te-am văzut intrând pe poarta secretă a seraiului, dar cine ştie? poate n-ai fost tu. Mereu ai fost tăinuitor de gânduri, Mehmet.

— Galip ştie, întrebă beiul, ştie că sunt aici?

— E om bun, spuse femeia, îmi dă bani de haine, untdelemn pentru candelă şi mai îmi rămân şi pentru danii.

Şi-şi făcu de lucru în cameră, împăturind cu grijă hainele de sărbătoare cu care fusese în cetate.

— Ştii ce mi-a cântat Galip? întrebă femeia şi zâmbi, îţi aminteşti cântecul din ultima seară când ai venit pe la noi?

Iată, spuse, aşezându-se pe pernă, iată cum cântaţi...

„Să fiu vizir al sultanului Murad Han“...

Atunci se auzi vocea frumoasă a beiului, punea şi suflet şi cunoaştere în cântecul popular, pe care-l auzise în copilărie când hălăduia prin oraş.

„Dorinţa mea-i s-ajung la Islambol,
Să îndrept tronul Casei lui Osman,
Să fiu vizir al sultanului Murad Han,
Pe urmă, dacă mor, nu-mi pasă, a zis“.

— Nu-mi pasă, a zis, repetă Nurten Hanîm şi începu să râdă.

Femeia tăcu, fiindcă dintr-o cameră alăturată se auziră strigăte. Erau femeile haremului, care se certau mereu. Numai Nurten Hanîm avea camera ei, celelalte erau înghesuite într-o singură încăpere.

Se auziră şi nişte paşi hoţeşti, cineva asculta la uşă. Apoi, din curtea interioară veni acelaşi miros încins de şaşlîk, însemna că se treziseră femeile şi copiii şi viermuiau deschizând uşile.

— Acum, spuse femeia, trebuie să te îmbraci frumos, porumbelule. Am vorbit cu vecinul nostru, are un fiu care vrea să înveţe usul muzicii şi toată ştiinţa. Zalhanagiul e bogat, are cu ce plăti. I-am spus că stă la noi un prieten prea învăţat al lui Galip, mai învăţat ca ulemalele.

Şi-n timp ce vorbea îi turna apă în lighean cu gesturi moi, calme, îl ajuta să se îmbrace, mângâindu-i gâtul şi umerii şi faţa, privindu-l, ca şi cum ar fi vrut să descifreze imaginile magice reflectate în ochii ei.

*

— Un compas, o riglă şi un astrolab, mai trebuie ceva, învăţătorule? În câte zile va putea învăţa fiul meu matematica şi învăţătura despre numele dumnezeieşti, chiar ştiinţa tămăduirii şi ghicitului? Să-mi spui dacă mai trebuie să cumpăr ceva, pot să-i iau două astrolaburi, nimic nu precupeţesc atunci când e vorba de fiul meu. Şi, dacă mă îngădui şi pe mine când mă întorc din sukul măcelarilor, voi spori leafa ta, lala.

Copilul, aproape flăcău, era puţin cam gras, cu ochii mici, vicleni. S-ar fi putut ca sub înfăţişarea aceasta să se ascundă o minte bună, iar zalhanagiul nu părea zgârcit cu leafa. Timpul cât trebuia să-l înveţe cele folositoare, câteva zile, era prea scurt ca să-l plictisească.

Se sfătuise în noaptea trecută cu Nurten Hanîm, femeia îi vorbise despre dorinţa măcelarului, care-i dădea pe datorie carnea, de a-l face pe fiul său un înţelept. Cel puţin, până la întoarcerea lui Galip, ar fi petrecut amândoi de minune având mai mulţi bani. Dar nu era numai atât. Nurten înţelesese că beiul nu e un berbecel care să mănânce doar şi să-şi cheltuiască forţa în harem, îi trebuia o ocupaţie care să-i potolească gândurile. Bănuia că bărbatul a avut ceva neplăcut de îndurat şi trebuia să uite această amărăciune. Poate aflase prin iscoadele ei ce i se întâmplase în cetatea Constantinopolului, dar nu lăsa să se vadă. Cum în casa lui Galip se putea întâmpla orice, avea înţelepciunea să privească întâmplările trecătoare ale vieţii ca trecătoare, nimic mai mult; omul nu-i platan cu rădăcinile înfipte în pământ, n-are bucurie decât de la schimbări şi drumuri şi ea-i îngăduia porumbelului să părăsească porumbarul când va voi, fără să-l certe, fără să-l aştepte.

În prima zi, după plecarea zalhanagiului, beiul îl învăţă pe copil legile ghazalului şi vorbirea în fraze lungi şi frumoase. Îi recită câteva sure ale Coranului, îi atrase atenţia asupra frumuseţii lor. Vorbi cu mândrie despre poporul stepei şi deşertului, care preţuia mult cuvântul.

Băiatul părea că-l ascultă cu plăcere. Nu punea întrebări şi asta era bine, nu-l tulbura cu zburdălnicii, şi asta era şi mai bine, dar nu putea reproduce nimic, vorbirea lui era sacadată, fraza prea scurtă. Observă că băiatul era bâlbâit şi abia ştia cuvintele necesare vieţii, cum să reţină cele 1001 nume dumnezeieşti cuprinse în ştiinţa sfântă?

Nici cu logica nu stătea prea bine. Încercă să adapteze la nevoile şi plăcerile lui învăţătura filosofului Algazali, dar nu reuşi din prima zi.

Băiatul ceru, până la întoarcerea tatălui, un timp de odihnă. Se întinse pe covor cu braţul sub cap şi adormi. Respira uşor, era încă un copil, puful de deasupra buzei de sus se umezi.

Privindu-l, beiul trecu iar prin lumea cea frumoasă a amintirilor de la Medrese. Lui nu-i era somn niciodată. Era un copil dificil, care întreba mereu spre spaima, dar şi plăcerea învăţătorului. Nici Cinci Hoca nu era un somnoros. Dar amintirea lui Cinci Hoca îl îngreţoşă. Încercă să se gândeasoă la anul petrecut în sangeacul Babadag, nimic de soi, dezordine în bülukuri, lene şi lăcomie. Femeile? Nu era sigur de mântuirea lui după cum se purtase cu ele. În lumea de dincolo, ele puteau să depună şi mărturie mincinoasă.

Doar pădurea... Ulmi, tisă, oho! câte accele i-ar fi adus acum pădurea. Foamea imperiului era mare, lemnul ajunsese o bogăţie foarte preţuită.

Eh, imperiul, ce-i mai păsa acum?

Îl zgâlţâi pe copil, acela murmura prin somn.

Beiul se întinse şi el, moţăia, atent să nu-l surprindă copilul.

Ziua se sfârşi prost, nu-l mai aşteptă pe zalhanagiul care întârziase prea mult.

A doua zi însă băiatul ceru mai devreme timpul său de odihnă şi beiul dormi şi el odată cu învăţăcelul. Era istovit. Fără somn fusese Nurten Hanîm în noaptea trecută. Când petale de trandafir erau mâinile ei, când

aspreca o pânză care trebuie să cureţe pielea acoperită de praf şi transpiraţie.

Se întrecuse pe sine în arta tămăduirii oboselii şi trezirii simţurilor. În timpul mângâierilor, beiul îşi aminti deodată de femeia Abdişa. Nu semăna cu ea Nurten Hanîm. Ce repede o uitase, prins în atâtea tulburătoare evenimente, ce puţin loc ocupase în viaţa lui ultima femeie din harem.

Elevul dormea dus şi beiul se gândea să facă de acum încolo lecţiile plimbându-se cu el pe străzi, doar aşa făceau şi elevii maestrului Aristot, peripateticienii greci. Măcar atâta să facă fiul zalhanagiului, să meargă. Cât despre praedicamentum, slabe speranţe să-l ştie vreodată.

De altfel, şi el uitase multe; distincţia dintre esenţă şi existenţă, făcută de Avicena sau urmaşul său, filosoful Algazali; ştia numai că învăţaţii se apropiaseră de sufletul său, după ce, vorbind despre simţuri şi intelect, predicaseră moderaţia. Şi fiindcă el era acum prea departe de extazul mistic, hotărî să-l înveţe pe fiul măcelarului această moderaţie.

Spre seară, zalhanagiul se întoarse cu încă un astrolab. Vânduse cu preţ bun carnea în dugheana sa, era mulţumit.

— Să fie, spuse el, nu strică să aibă două astrolaburi.

Dar beiul ceru câteva grămăjoare de nisip, voia să-l înveţe pe copil numărul şi posibilitatea de a se combina în grămăjoare şi nu-i era de folos astrolabul, ci nisipul, care să poată fi pus cu uşurinţă dintr-o parte în alta. Negustorul se supără, voia mai mult pentru fiul său, iar învăţătorul plătit cerea doar un pumn de nisip, să-l împartă în grămăjoare.

Beiul încercă să-şi păstreze firea, îi explică de ce nu e folositor fiului asemenea lucru, astrolabul, şi hotărî, pentru a-l mulţumi pe zalhanagiu, să facă împreună cu elevul său una dintre demonstraţiile logice.

Dar fiul, cum nu ştia legile ghazalului, nu le învăţase nici pe cele ale pătratului, iar cu silogismele categorice şi

ipotetice se descurca şi mai greu. „Dacă lumea e făcută, înseamnă că are un creator”, îşi aminti o celebră judecată a marelui logician Algazali, şi transformă în mintea sa judecata în aşa fel încât să fie măgulit şi zalhanagiul. Începu să întrebe, după metoda cunoscută, „tu exişti?”, băiatul tăcu, „deci te-ai născut!”, băiatul iar tăcu, „oricine e născut înseamnă că...”, şi atunci auzi răcnetul „vreau astrolabul, e al meu!“

— Vezi, spuse tatăl, vezi, tot eu am avut dreptate şi-i oferi copilului al doilea astrolab prin care nu avea ce să privească, fiindcă nu dădea semne că vrea să privească cerul, grăsanul acela mic şi puturos, şi nici timpul stelelor faste şi nefaste.

Lecţia se sfârşi prost, zalhanagiul îi spuse beiului că e mulţumit de cele ştiute de fiu, mai mult nici nu i-ar trebui în viaţă fiindcă fiul nu se va face zalhanagiu, ci vizir şi pentru un vizir ştiinţa vieţii e mai presus decât prostiile care încurcă mintea omului.

— Uite, spuse el, aşezându-se pe o pernă, uită-te la mine. Sunt mai mare ca padişahul. Fără seu şi carne de batal ar muri oamenii, peste cine să domnească padişahul? Să nu dai leafă ienicerilor, eh, dar bărdihanul... După zalhanagii, vin stăpânii lemnului. Tu, lalá, eh! Carte ştii, numai asta trebuie? Cine să se sperie de tine, învăţătorule? Eu, când trântesc odată satârul şi spun „n-am pentru tine azi carne, zevzecule!” cade în genunchi omul. Cei care aduc zahereaua trec pe la mine. Vorbim, eh! de una, de alta. Apoi se duc la defterbaşi. Noi suntem stăpânii lumii, lalá, ce prinţi, ce gâzi? Noi, zalhanagiii, abia după noi vin stăpânii de păduri.

Mirosul de animal intrase atât de adânc în fiinţa omului, mirosul şi toate însemnele animalului, încât duhnea şi faţa lui semăna cu un berbec; nu blânzi ochii, ci proşti, făcuţi să nu distingă decât firul ierbii şi grăunţele, indiferenţi faţă de altă formă sau culoare.

Atât exista pentru sine, de aici şi până aici era viaţa, restul, miliardele de cercuri şi pătrate, puncte şi linii din

care era compusă lumea, nu existau, fiindcă nu erau băgate în seamă.

— Eu, zicea el, şi copilul îl asculta cu atenţie, nu ştiu să scriu şi să citesc, fac semne pe răboj când tai hălcile de batal, dar nu mă păcăleşte nimeni. Când intră unul în prăvălie, îl presimt, ăsta-i mincinos, ăsta nu ştie să plătească datoriile, ştiu omul după chipul lui de şacal, câine, pisică sau dromader. Trebuie să ai ştiinţă, eh! Cel mai mult cântăresc eu cumpărătorului cu chip de şacal. Pe câinii urâţi şi de profet îi păcălesc în toate felurile.

Zalhanagiul se mişcă puţin şi din osânza lui ieşi aceeaşi duhoare, deşi haina părea curată.

Fiul îl privea cu admiraţie. Niciodată în timpul celor două zile nu văzuse beiul această admiraţie pentru cei care îl învăţa. Toată faţa grăsuţă a fiului părea luminată dinlăuntru de o mare iubire.

Se întrecu beiul cu zalhanagiul:

— Omul, spuse beiul, nu aude numai ghiorţăielile maţelor, mai sunt şi glasuri de îngeri şi demoni întrupaţi şi câteodată aude glasul sferelor. Numărul cuprins în ştiinţa ilmi usema, ştiinţa cea sfântă a matematicii, e Allah-ul lumii. Marii asceţi mănâncă bob de orez şi măslină necoaptă, dar mintea lor cuprinde într-o clipă moartea şi naşterea lumilor, pulsaţiile materiei condusă de legile cauzalităţii.

— Eh, suspină zalhanagiul, cine să te înţeleagă, omule, poate ai dreptate. Acum să-ţi plătesc!

Şi-i dădu două hălci de carne vânătă, îl întrebă dacă-i mulţumit.

Seara, Nurten Hanîm îl primi cu multă răceală, îi spuse că are veşti de la Galip, se va întoarce repede acasă şi atunci... Şi-l privea cu milă, neştiind cum să-l mai ajute de acum încolo, ea însăşi se va descurca tare greu.

Beiul mulţumi femeii Nurten Hanîm şi plecă, străduindu-se să nu fie observat de celelalte femei şi mai ales de copii.

XIV

NU AVEA UNDE SA SE DUCĂ ŞI niciun plan nu încolţea în mintea lui. Umblă pe străzile oraşului, fără scop, ca în copilărie.

Stătu o vreme pe pod, nemişcat. Lumina zilei era ca făina de tahîn.

Beiul se aşeză în poziţia cuvenită meditaţiei. Învăţat cu pernele moi, nu rămase nepăsător la durerile trupului. Carnea îi ardea, în ochi intrau suliţe înroşite, picioarele amorţiră repede.

La ce să se gândească, aşa, ostenindu-şi trupul?

Îşi aminti că sultanul Ibrahim îi ura pe dervişi, îi aruncase în apă odată, când îi zărise pe pod. O, de l-ar întâlni pe Ibrahim! Da, existau destule motive să întrerupă meditaţia.

Porni încet pe străzi, ajunse lângă mica bisericuţă de lemn din Piaţa cărnii. O biserică ortodoxă, rătăcită ca o para printre guruşi. Toate erau îngăduite în imperiu.

Trecu pe lângă el un bărbat, urmat la mică distanţă de o femeie.

Nu pe Ibrahim îl întâlni în capitală, ci pe şuban, nu se îndoi nicio clipă. Avea pe cap căciula neagră, lungă. Se ţineau după el oamenii poporului căciulilor negre.

Îmbrăcat în haine albe mirosind a leşie şi pelin, abia scoase din straiţă, ciobanul ţinea în braţe un berbecuţ.

Că nu-l recunoscuse pe bei, aşa îmbrăcat în cealma, nu se miră, dar era revoltat din pricina femeii Zenab care trecu şi ea fără să-l ia în seamă. Forţele sale vitale ar fi putut vorbi femeii care fusese a lui şi ele nu-i vorbiră. În

clipa aceea urî femeia care-l iubise.

Zenab avea pe cap o broboadă neagră cu ciucuri. Din întunericul legăturii pentru cap se desluşea o faţă albă, dulce, cu trăsături frumoase. Slăbise şi buhăiala şi buimăceala se retrăseseră de pe faţa ei. Acum era o tânără pe faţa căreia juca liniştitoarea şi de netăgăduit lumină a fericirii.

Mielul din braţele şubanului miorlăi ca o pisică şi purtătorul îl mângâie. Se îndreptau spre bisericuţă.

Beiul îi urmări.

În pridvorul bisericii ardeau lumânări de ceară curată.

„Şubanul“ înaintă spre altar, depuse chiar lângă icoana preacuratei berbecuţul care, dresat parcă, se culcuşi pe lespede.

După el, închinându-se şi smerindu-se, georgiana se prăbuşi în faţa icoanei celei mai curate dintre hurii, o icoană mare, îmbrăcată în argint.

Şi plânse în hohote cerând cine ştie ce pentru sine şi omul ei şi se pare că primi, fiindcă se ridică, înaltă, semeaţă, netezindu-şi faţa şi strângând paftalele cu care-şi încinsese mijlocul.

Beiul îşi ascunse faţa în cealma şi se strecură printre închinătorii lui Mesia.

O cocleală îl îngreţoşă de parcă ar fi mâncat din tave de aramă nu îndeajuns spălate cu nisip.

Şi lângă el fusese Zenab frumoasă, dar niciodată nu văzuse pe faţa ei lumina de acum. Fusese, lângă el, blândă, dar mereu cu o cută între sprâncenele lungi, trăgând spre colţurile ochilor mari, întunecaţi. Da, lângă el Zenab nu preamărea dragostea, ci păcatul, sau dacă era dragoste, era aşa de bine amestecată cu lăturile viciului, încât abia acum înţelese că nu se apropiase niciodată de sufletul femeii şi acest suflet putea să fie la fel de nepreţuit ca aurul, la fel de curat ca lacurile cu pereţi de azurit din Munţii Caucazului.

„Religia ei a regăsit-o“, gândi beiul. „Da“, răspundea răul acela din sine, „ai dreptate, ce poţi să faci?“

Şi răul creştea ca o ciupercă la umbra stejarului falnic, se învârtoşea şi-i dădea putere şi el iubea puterea chiar atunci când era hrănită ca acum cu ură şi vanitate rănită.

— Hei! strigă beiul, dezvelindu-şi capul, hei!

Bărbatul se opri, cercetă atent omul din faţa sa, îl recunoscu şi fiindcă nu-l mai putea ocoli, se opri.

Zenab făcu un gest curios, duse la gură mâna cu palma deschisă, moale, apoi lăsă mâna să alunece de-a lungul corpului şi ea, nesigură, căuta un punct de sprijin şi se agăţă de marginea fotei.

Ce bine semăna Zenab, cum dusese mâna la gură, cu femeia în negru care-l crescuse. Când copilul rătăcit prin preajma câşlei spunea ceva de neînţeles în limba lui, femeia ducea palma la gură, ca Zenab acum.

— Iată-mă-s, zise, când se convinse că l-au recunoscut, iată cum am ajuns.

Pe lângă ei trecu o caleaşcă. Roţile huruiră şi praful îi învălui, despărţindu-i o clipă. Ciobanul îşi şterse fruntea şi-şi privi mâna înnegrită de sudoare şi praf.

— Aşa-i în marele oraş, zise beiul râzând, ca şi cum el ar fi fost stăpânul oraşului, nu ştii de unde te loveşte un om sau un cal. Trebuie să te fereşti tot timpul, nu-i ca în pădure.

Şi deodată, în mintea lui vicleană se făcu o lumină: pădurea de pe Columbaba, ar fi putut s-o taie, 15.000 de accele, ciobanul avea oamenii lui pricepuţi, împărţeau câştigul.

Caleaşca se întoarse şi iar praful îi acoperi. Era, fără îndoială, caleaşca sultanului plecat la vreun cititor de noroc.

— Să ne ferim, spuse beiul, podul nu-i loc bun pentru noi.

Dar ciobanul se înţepenise bine pe picioarele lui răşchirate, părea că nu înţelege limba în care i se vorbea, deşi beiul vorbea destul de bine limba poporului căciulilor lungi.

„Va fi greu“, gândi beiul, „greu să-i mişc inima“.

Şi simţi un dor nespus şi o iubire nouă pentru copacii din codrul sangeacului Babadag.

Pipăi talismanul, norocul îi scosese în cale prietenul.

— S-au copt alunii, întrebă, alunii de lângă ogradă?

Nu dibuia drumul spre inima ciobanului, dar curajul îi dădea aripi.

Nu iubise niciodată pădurile. Acolo, în desimea copacilor cu rădăcini bălăuroase nu era puternic şi viclenia nu-i folosea la nimic. Din fiecare cărare putea ieşi la lumină oricând un monstru, cum să-l alunge? Nici soarele nu-i dăruia omului pădurea în întregime, o cernea prin frunze luând ceea ce îi prisosea. De fiecare dată când venea spre casele ciobanului se gândea să taie pădurea. Pe când era bei în sangeac, de pe strada cazărmii tăiase pomii bătrâni la sfatul paşei de Tulcea, venit într-o vizită la Babadag.

— Mi-e dor, spuse beiul, de vraja pădurii din Babadag. Am acolo câteva locuri sacre, îmi adunam gândurile şi-mi limpezeam sufletul la izvorul liniştii pădurii. Este, lângă bulucul teilor, nu-şi amintea dacă sunt tei în pădure, nu-l interesase decât ulmul, un copac falnic, un stejar. Când bate puţin vântul, alăutele cereşti îşi picură muzica divină din frunzele lui. Nici îngerii n-au loc mai bun pentru evlavie. L-am văzut într-o zi rănit. Curgea sângele lui alb şi am suferit la durerea lui mută. Apoi, dincolo de pădurea de tei, sunt câţiva meri care înfloresc în luna april. Trecătoare sunt zăpezile florilor, cum trecători suntem şi noi.

Doar ulmul...

Cum să înceapă?

— Sufletul meu, prietene, a rămas în fiecare trunchi încremenit. Avem mereu dorul după neştirbita înţelepciune şi pace a vegetalului, a spus-o un mare maestru de ghazaluri.

Îl privi pe cioban. Văzu o răvăşire a liniilor feţei, se accentuau scobiturile şi colţurile, dar ciobanul nu râdea, doar îşi strâmbase gura, semăna cu un duh şi un glas

aspru, neomenesc, se auzi „să laşi pădurea în pace!“ şi apoi glasul deveni gros, răguşit, de parcă toată forţa vitală a omului s-ar fi adunat acolo, în coşul pieptului, „că te omor!“

Niciodată beiul nu fusese înfruntat de şuban. Îşi aminti cum i se furaseră caii albi din convoi şi furia îi răvăşi trăsăturile calme ale feţei, puse flăcări în ochii de obicei senini care acum păreau negri.

— Şi caii, strigă, şi vocea lui deveni autoritară, o voce răguşită de strângător de peşcheş, neîndulcită de viclenie sau delăsarea în care-i aruncaseră fiinţa clipele când compunea ghazaluri în camera cea albă şi curată din sangeacul Babadaghi.

— Erau ai mei, strigă la fel de tulbure şubanul, în herghelia mea se înmulţiseră, de ce să ţi-i dau, ce-i cu asta?

Cu pumnii strânşi, beiul se repezi asupra şubanului. Voia să lovească şi în femeia Zenab care strălucea de lumină cum nu strălucise lângă el. De ce să se lumineze femeia lângă acest strângător de coium?

Atunci trecu din nou trăsura împăratului, de parcă s-ar fi ţinut după bei. Praful stârnit de năluca neagră îi intra în ochi ameţindu-l, orbindu-l şi nările se lipiră nelăsând să pătrundă aerul; praful cu miros de balegă şi urină de cal, greu, înnecăcios, îl rupea de realitate, asmuţind fiara din el care dicta loviturile. „De unde atâta praf?“, mai avu timp să gândească şi lovea cu sete, dar simţea că loveşte aerul, miile de fire praf urât mirositoare stârnite de trecerea copitelor şi roţilor peste pământul uscat de arşiţa verii, indiferent dacă pe coaja lui se ridica duhanul iadului în pătura grea făcută să înăbuşe omul.

Praful îl despărţise de şuban, ca apa de uscat şi lumina de întuneric. Numai caleaşca împăratului era de vină şi alergă după ea. Gâfâia, respira din ce în ce mai greu.

Până când trăsura împăratului ridică o roată în aer, apoi toate patru roţile şi pluti aşa, fără să se răstoarne, de parcă aerul ar fi fost dur, un munte nevăzut pe care să se

sprijine roţile în goana lor nebună, scoţând zgomotele acelea de fiară înspăimântată.

Beiul aruncă după trăsură cu bolovani. Se oprea pentru a culege din drum bucăţile de pământ încleiate şi atunci i se părea că se oprea şi trăsura. Dar bucăţile de lut se risipeau în aer, transformându-se în stropi negri.

Gâfâia. Cealmaua se desfăcuse, o lepădă, acum era mai uşor. Trăsura urca şi cobora, zgomotul se înteţea. Alerga şi se oprea când caleaşca atingea pământul, înnebunit de huruitul roţilor, dorind să lovească mereu pasărea cea neagră care nu era nici a cerului, nici a pământului, menită doar să fie urmărită şi lovită, să îngenunche sau să oprească zbaterea acelei fiinţe care fusese până nu demult om.

Deodată caleaşca se ridică foarte sus, până la bagdadia cerului. Şi când coborî cu aripile negre, îl învălui. Huruitul deveni tunet înspăimântător, ca la desfacerea cerurilor.

— Te omor, striga beiul, balauroi!

O ceată de copii se luă după el.

— Deli, strigau, ia uite ce repede fuge nebunul!

Se întoarse spre ei şi aruncă un pumn de praf. Dar copiii se ţineau după el strigând mereu, „deli!“, nebunul!

Nişte dulăi, atraşi de zgomot se apropiau hârjonindu-se, erau prea speriaţi ca să muşte. Apoi, plictisindu-se de alaiul zgomotos, se strânseseră între ei, muşcându-se şi tăvălindu-se în praf.

Se trezi pe malul Bosforului şi se opri. O şuviţă de sânge se prelingea din ureche pe gât. O şterse şi odată cu sângele culese de pe gâtul său sudoarea şi praful.

Copiii rămăseseră în urmă. În jurul său era liniştea, stăpâna oraşului. Gâfâia, se simţea obosit, dar nu ştia ce s-a întâmplat cu sine. Îl dureau umerii şi braţele şi se lăsă pradă oboselii, coborând umerii. Era în şalvari şi pielea neînvăţată cu soarele se înroşise. Semăna cu unul dintre sclavii care ajutau la încărcarea caicurilor cu mărfuri, poate pielea albă să-l fi deosebit puţin.

Nimeni nu-l privea cu mirare, era un om printre alţii,

alergând după pradă. Până şi copiii se îndepărtaseră de el.

*

— Mehmet! strigă Altan, Mehmet!

Cum îl observase, cu ochii săi bolnavi, Altan, era da mirare. Vâsli, trăgând caicul la mal şi beiul urcă în caic.

— Vrei cantalup sau vin? întrebă Altan, după ce-l văzu aşezat bine pe ciocul bărcii. Ce mult te-ai schimbat, Mehmet, parcă ai fi mâncat numai orez furat din zeherea şi dosit în şalvari. Ia uite, ia uite, ochii ţi s-au scurs în fundul capului şi capul s-a făcut cât o tărtăcuţă. Trebuie să te hrăneşti bine, Mehmet, să prinzi vlagă, dacă vrei să fii pescuitor de viziri ca mine. Îi vezi pe prăpădiţii de barcagii? Îşi rod unghiile şi-şi scarpină rapănul de sub şalvari, de unde să ştie că azi o să cadă capul unui bei? La Fântâna Călăului, pe Piatra Prevestirii îl duc, oho, ce mulţi guruşi o să avem azi. Trebuie să ştii să faci politică, Mehmet, să afli înaintea altora totul, de unde să ştie ăştia ce ştiu eu? Dacă eşti om bun, te învăţ meseria, Mehmet, arunci cangea, prinzi de urechi doar căpăţâna, gata!

Tăie o felie de cantalup şi i-o întinse. Gustul pepenelui cald era sălciu.

Aşteptară îndelung, mai mâncară o felie de cantalup şi deodată o fereastră de la Edikule se deschise şi ceva fu aruncat în apă.

Beiul încordă trupul, reţinând respiraţia, voia să împingă coaja caicului cu întreaga forţă a sa şi strigă „repede, Altan, vin toţi ca ulii“ şi, într-adevăr, caicele se adunaseră, negre, prădalnice, conduse de om, se înghesuiau lovindu-se ori evitând loviturile şi căngile aruncate nu pescuiau nimic. Doar apa se scurgea murdară, şiroind, grăbită să părăsească fierul, tulburată în rostul ei tăcut, învăţată să primească şi să ascundă în mâlul Bosforului ceea ce primea.

Se făcu linişte. Caicurile se depărtară duşmănoase,

reluând prada.

Peste apa murdară a Bosforului cădea lumina şi apa înfiorată se strângea în vălurele, sumeţindu-se puţin, atât cât îngăduia legea ei.

Prăfuit, oraşul părea mort.

— Hei! strigă un barcagiu, hei, Altan, auzi?

Începu o hărmălaie din care se distingeau clar comenzi. O ceată de ieniceri trecu în fugă pe mal.

Ieşită ca din pământ, mulţimea se împărţea în bulukuri. Se auzi clar, „ienicerii au răsturnat cazanul. E răscoală. Ulemalele l-au închis pe sultanul Ibrahim la închisoarea vrăbiilor. Gata cu el, azi oraşul va fi nebun şi noi o să petrecem. Bairam să fie şi zaiafet! Am auzit că vine pe tron unul din nepoţii sultanului, da-i mic şi speriat ca şi ăsta care a fost. Aşa spun spahiii, da’ ce ne pasă nouă?“

— Nu vii, Mehmet?

Apoi, ţipetele mulţimii acoperiră totul.

— Tremuriciul!

— La închisoarea vrăbiilor!

— Padişahul!

— Mehmet, strigă Altan, repede, să coborâm, auzi?

Şi trase cu toată forţa caicul la mal, sări, poticnindu-se.

— Nu vii? întrebă, întorcându-se, nu vii, Mehmet?

Şi plecă repede, pierzându-se în mulţimea de pe mal.

Rămas singur în caic, beiul vâsli până în larg, departe de zgomotul de pe mal. Nu voia să audă glasul mulţimii.

Păsări albe îl înconjurau bătând din aripi deasupra apei.

Lumina îi înţepă ochii, era prea multă lumină.

Pe corăbiile trase la mal se mişcau stafii, dar auzul său nu mai prindea sensul cuvintelor. Începu să cânte încet, melodios.

„Dorinţa mea cea mai mare a fost
Să fiu vizir pe vremea lui Murad Han“...

Era atent la corectitudinea melodiei. Păsările albe înconjurau caicul, ţipând. Zvârli în apă cojile, apoi restul

cantalupului şi seminţele. După sfârşitul ospăţului, păsările se înălţară în văzduh. Erau cenuşii, negre, din ce în ce mai mici. Ochii, obosiţi de lumină, lăcrimau. Stărui o clipă cu privirea asupra închisorii Edikule. Turnurile păreau colţii unei fiare încremenite. Vâsli departe de ea, cât mai departe. În urma lui se auzea mereu plescăitul apei, dar nu întoarse capul, poate erau păsările albe care-şi spălau aripile.

Se opri o clipă, mâinile îl dureau, le limpezi în apă.

Când se aplecă, descoperi talismanul. Îl scoase încet şi-l aruncă în urma lui. Numerele prietene coborâră în adânc.

Trecu mâna umedă pe pieptul gol, plin de sudoare, apoi îşi spălă şi faţa arsă de soare. Repetă gestul, cu mişcări lente, de ceremonial, mirosul putred al apei îi înţepa nările, respiră adânc şi aerul cald pătrunse în piept.

Se întinse pe fundul bărcii. Din aripile păsărilor albe stropi de apă îi cădeau pe faţă. În urma lui erau toate umilinţele, neîmplinirile, trădările, nu auzea şi nu mai voia să audă tunurile care zguduiau pământul, bătând cu furie cu ghiulele de piatră în cetatea cea bine apărată a Constantinopolului...

Indiferenţa lui era a sufletului, nu şi a trupului.

Auzi glasul lui Altan care-l chema, îi trebui toată voinţa pentru a pune mâna pe vâsle, dar puterea îl părăsise, puterea şi dorul de viaţă.

Se aplecă din nou peste marginea bărcii, privind mâna în apă. Încercă să deseneze o cifră, 1.057 de la Hegiră, apa ştergea imediat liniile şi punctele. Mai scrise „eu, Mehmet Derviş”, apa iar şterse totul.

Nimic nu tulbura sufletul mării Kara Deniz, nici ţipătul păsărilor albe care prevesteau furtuna...

SFÂRŞIT

Tbilisi – Brăila – Tulcea, 1975-1982.

Colecția

ROMANUL DE DRAGOSTE

195

ULTIMELE APARIȚII:

Dezvăluind căile inimii, într-un peisaj medieval și oriental, ce reunește grandoarea și austeritatea moravurilor, varietatea mediilor sociale și diversitatea relațiilor politice, *Drumul spre Constantinopol* este un roman al istoriei și al iubirii, o meditație despre nașterea sentimentelor și avatarurile acțiunii umane.

Lei 8,75